

Hominum, pro Legatione, nimio plus quam oportet, pro Pugna, longè minus. Eisdem tamen, priusquam occubisset Sol, satis multos, ad illum infinità strage profligandum, expertus est. Innumera sunt exempla, quam sit Multitudinis cum Fortitudine, congressus impar. Primò igitur, pro re certissimâ & exploratissimâ decernatur, & statuatur; Quod Caput omnium, quæ ad *Magnitudinem Regni* aut *Statûs* spectent, sit, ut populus ipse sit stirpe & Ingenio bellicosus. Atque illud magis tritum, quam verum, quod *Nervi Belli sint Pecuniæ*; Si defint *Nervi Lacerorum* in Gente molli & Effœminatâ. Rectè enim in *Cræso* ostentanti Aurum respondit *Solon*; *At si quis, (O Rex) venerit, qui melius quantum Ferrum gestet, illi profectò totum hoc cedit Aurum.* Quare, quicumque is tandem sit *Princeps* aut *Status*, cujus subditi *Nativi & Indigenæ*, non sint *Animosi & Militares*, *Potentiam* suam admodum sobriè æstimet: Atque econtrâ, *Principes*, qui dominantur in Gentes *Animosas & Martias*, nôrint illi satis vires suas, si sibi aliàs non defint. Quod atinet ad *Copias Mercenarias*, (quod solet adhiberi *Remedium*, cum *Copix Nativæ* defint,) plena sunt omnia *Exemplis*; Quibus liquidò patet, quod quicumque *Status* illis innitetur, poterit fortassè *Pennas*, ad tempus breve, *Nido majores* extendere, sed defluent illæ paulò post.

Benedictio Judæ, & Issacharis, in unum nunquam convenient; Nimirum, ut eadem *Tribus* aut *Gens*, sit simul, & *Leonis Catulus*, & *Asinus procumbens inter Sarcinas*. Neque unquam fiet, ut *Populus Tributis* oppressus, *Fortis* existat, & *Bellicosus*. Verum est, *Collationes* publico consensu factas, minùs *Animos Subditorum* dejicere, & deprimere, quam quæ ex *Imperio* mero indicuntur. Id quod liquidò videre est, in *Tributis Germaniæ inferioris*, quas *Excisas* vocant; Atque, aliquâ ex parte, in iis, quæ *Subsidia* nominantur apud *Anglos*. Etenim notandum est, sermonem jam institui, de *Animis* *Hominum*, non de *Opibus*. *Tributa* autem, quæ ex consensu conferuntur, & quæ ex *Imperio* imponuntur, etsi eadem res sint, quoad *Opes* exhauriendas, variè tamen omninò *Animos Subditorum* afficiunt. Statuatur igitur & hoc, *Populum Tributis gravatum*, idoneum ad imperandum, non esse.

Aspirantibus ad *Magnitudinem Regnis & Statibus*, prorsus cavendum, ne *Nobiles & Patricii*, atque (quos vocamus) *Generosi*, majorem in modum multiplicentur. Hoc enim eò rem deducit, ut *Plebs Regni* sit *humilis & abjecta*; Et nihil aliud ferè quam *Nobilium Mancipia & Operarii*. Simile quiddam fieri videmus in *Silvis cæduis*; In quibus, si major, quam par est, *Caudicum*, sive *Arborum majorum* relinquatur *Numerus*, non renascetur *Silva sincera & pura*; Sed major pars in *Vepres & Dumos* degenerabit: Eodem modo, in *Nationibus*, ubi numerosior justo est *Nobilitas*, erit *Plebs vilis & ignava*; Atque eò demùm *Res* redibit, ut nec *Centesimum* quodque *Caput*, sit, ad *Galæam* portandam, idoneum: Præsertim si *peditatum* spectes; Qui *Exercitûs* plerunque est *Robur præcipuum*; Unde succedet magna *Populatio*, vires exiguæ. Nusquam *Gentium*, hoc quod dico, luculentius comprobatur, est, quam *Exemplis Angliæ & Galliæ*; Quarum *Angliæ*, quamvis *Territorio, & Numero Incolarum*, longè inferior,

potiores tamen Partes ferè semper in Bellis obtinuit; Hanc ipsam ob Caussam, quod apud *Anglos*, *Coloni*, & inferioris Ordinis Homines, Militiæ habiles sint, *Rustici Gallie* non item. Quâ in re, mirabili quadam & profundâ prudentiâ excogitatum est, ab *Henrico Septimo Angliæ Rege*, (Id quod in *Vita* ejus *Historiâ* fusiùs tractavimus, (ut prædia minora, atq; Domus Agricolationis instituerentur, quæ habeant certum, eumque Mediocre Agri Modum annexum, qui distrahi non possit; Eo fine, ut ad Victum liberaliorem sufficiat; Utq; Agricultura ab iis exerceretur, qui Domini fuerint Fundi, aut saltem Ufu-fructuarii, non Conductitii, aut Mercenarii. Nam ita demùm Characterem illum, quo Antiquam *Italiam* insignivit *Virgilius*, merebitur Regio aliqua;

— *Terra potens Armis, atque Vbere Glebæ.*

Neque prætereunda est illa Pars *Populi*, (quæ *Angliæ* ferè est peculiaris, nec alibi (quod scio) in usu, nisi fortè apud *Polonos*.) *Famuli* scilicet *Nobilium*: Hujus enim Generis etiam Inferiores, quoad Peditatum, Agriculis ipsis minimè cedunt. Quare certissimum est, quod Magnificentia, & Splendor ille Hospitalis, atque Famulitia, & veluti Satellitia ampla, quæ in more sunt apud *Nobiles*, & *Generosos*, in *Angliâ*, ad Potentiam Militarem apprimè conducant; Ubi contra, *Nobilium* obscura, & magis privata, & in se reducta Vitæ ratio, Copias Militares minuit.

Danda est omnino opera, ut *Arbor* ista *Monarchiæ*, qualis fuit *Nebuchadnezzaris*, *Truncum* habeat satis amplum, & robustum, ad Ramos suos & Frondes sustentandos: Hoc est, ut Numerus *Indigenarum*, ad Subditos extraneos cohibendos, satis superque sufficiat. Illi igitur Status, ad *Imperii Magnitudinem* benè comparati sunt, qui *Jus Civitatis* facilè & libenter largiuntur. Vana siquidem fuerit Opinio, posse Manipulum Hominum, utcunque Animis & Consilio excellent, Regiones nimio plus amplas & spatiosas, *Imperii* Jugo cohibere & frenare. Id ad tempus fortassè facere possunt, sed Diuturnitatem hæc res non assequitur. *Spartani* parci fuerunt & difficiles in cooptandis novis Civibus. Unde donec intra parvos Limites dominati sunt, Res eorum firmæ fuerunt, & stabiles; At postquam Limites suos cœpissent proferre, & latiùs dominari, quàm ut Stirps *Spartanorum*, Turbam Exterorum, Imperio commodè coercere posset, Potentia eorum corruit. Nulla unquam Respublica sinus suos, ad novos Cives recipiendos, tam profusè laxavit, quàm *Respublica Romana*. Itaque par erat, Instituto tam prudenti, Fortuna; Cùm in Imperium toto Orbe amplissimum succreverint. Moris apud eos erat, *Jus Civitatis* promptè elargiri; Idque in supremo Gradu: Hoc est, non solum *Jus Commercii*, *Jus Connubii*, *Jus Hereditatis*; Verumetiam *Jus Suffragii*, & *Jus Petitionis* sive *Honorum*: Hocque rursùs, non singulis tantùm Personis, sed totis Familiis, imò Civitatibus, & nonnunquam integris Nationibus communicarunt. Huc adde Consuetudinem deducendi Colonias, quibus *Romane Stirpes* in Solum exterum transplantabantur. Quæ duo Instituta, si simul componas, dices profectò, non *Romanos* se diffudisse super *Universum Orbem*; sed contra, *Orbem*

Univerſum ſe diffuſiſſe ſuper Romanos: Quæ ſecuriſſima proferendi Imperii eſt Ratio. Subit mirari ſapiùs Imperium Hiſpanorum, quod tam paucis Indigenis, tot Regna & Provincias amplexari & frœnare poſſit. At certè, Hiſpania ipſa, pro Arboris Stemmate ſatis grandi haberi debent; cùm longè ampliorem contineant Regionum Tractum, quàm Romæ, aut Sparta, ſub Initiis ſuis, contigerat. Porro, quanquàm Jus Civitatis, ſatis parcè ſoleant Hiſpani impertire, quod proximum tamen eſt, faciunt; Quippe, qui cujuſcunque Nationis Homines, ad Militiam ſuam ordinariam, promiſcuè admittant. Quin etiam, ſummum Belli Imperium, haud rarò, ad Duces, Natione non Hiſpanos, deferunt. Attamen, & illam ipſam, videntur, non ita pridem, Indigenarum paucitatem ſenſiſſe, eique ſuccurrere cupiſſe; Ut ex Pragmaticâ Sanctione, hoc Anno promulgatâ, cernere eſt.

Certiſſimum eſt, Artes Mechanicas Sedentarias, quæ non ſub Diò, ſed ſub Tecto exercentur; Atque Manufacturas delicatas, quæ Digtum potiùs quàm Brachium requirunt: Suâ Naturâ, Militaribus Animis eſſe contrarias. In univerſum, Populi Bellicoſi feriari gaudent, Et Pericula quàm Labores minùs exhorrent. Atque in hoc Ingenio ſuo, non ſunt admodùm reprimendi, ſi Animos ipſorum in vigore conſervare, cordi nobis ſit. Magno itaque Adjumento, Sparta, Athenis, Romæ, aliisq; antiquis Rebus publicis fuit, quod haberint non Ingenuos, ſed Servos plerunque, quorum Laboribus iſtiuſmodi Opificia expediebantur. Verùm Mancipiorum uſus, poſt Legem Chriſtianam receptam, maximâ ex parte, abiit in deſuetudinem. Huic vero Rei proximum eſt, ut Artes iſtæ Alienigenis tantùm permittantur; Qui propterea alliciendi, aut ſaltem facilè recipiendi ſunt. Nativorum autem Plebs, ex tribus Generibus Hominum conſtare debet; Nempe ex Agricolis; Famulis Ingenuis; & Artificibus, quorum Opera Robur & Lacertos viriles poſtulant: Cujusmodi ſunt Fabri Ferrarii, Lapidarii, Lignarii, & ſimiles; Non annumerando Militiam Descriptam.

Ante omnia, ad Imperii Magnitudinem conſert, ut Gens aliqua Armarum ſtudium profiteatur, tanquam Decus ſuum, & Inſtitutum Vitæ primarium, & in præcipuo Honore habitum. Quæ enim à Nobis adhuc dicta ſunt, ad Habilitates tantùm erga Arma ſpectant; Quorſum autem Habilitas, ſi non Rei ipſi incumbitur, ut producat in Actum? Romulus (ut narrant, aut fingunt,) poſtquam è vivis exceſſerat, illud Civibus ſuis legavit, Ut ante omnia Rem Militarem colerent, unde in Caput Orbis Terrarum Urbs eorum inſurgeret: Imperii Spartani Fabrica univerſa, (non nimis prudenter quidem, ſed diligenter tamen,) ad illum Finem & Scopum, compoſita eſt & conſtructa, ut Cives ſui Belligeratores eſſent. Perſarum, & Macedonum, idem erat Inſtitutum, ſed non tam conſtans aut diuturnum. Britanni, Galli, Germani, Gothi, Saxones, Normanni, & nonnulli alii, etiàm ad tempus Armis ſe præcipuè dediderunt. Turcæ idem Inſtitutum, Lego ſuâ paululùm extimulati, hodiè retinent, ſed magnâ cum Militiæ ſuæ, (ut nunc eſt,) Declinatione. In Europâ Chriſtianâ, Gens quæ illud adhuc retinet & profitetur, ſoli ſunt Hiſpani. Verùm Res eſt, tam liquida, & manifeſta,

feſta, unumquemque in eo proficere maximè, in quo plurimum impendit Studii, ut Verbis non indigeat. Satis ſit innuiſſe, deſperandum omnino alicui Nationi eſſe, quæ non ex profeſſo Arma & Militiam colat, iſſque præcipuè ſtudeat & incumbat, ſibi veluti ultrò obventuram, inſignem aliquam *Imperii Magnitudinem*: Contra autem, certiffimum eſſe Temporis Oraculum, Nationes illas, quæ in Armorum profeſſione & ſtudiis diutiùs permanſerint; (Id quod *Romani, Turcæque*, potiffimum fecere;) Miros in *Imperio amplificando* facere Progreſſus. Quin & illæ, quæ Bellicâ Gloriâ, per unius tantummodo Seculi ſpatium floruerunt; Inde tamen, unico illo Seculo, eam *Imperii Amplitudinem* aſſecutæ ſunt, quam longo poſt tempore, etiam remiſſâ illâ Armorum Diſciplinâ, retinuerunt.

Præcepto præcedenti affine eſt; Ut Status quis utatur ejuſmodi Legibus, & Conſuetudinibus, quæ juſtas illi Cauſas, aut ſaltem prætextus, Arma capeſcendi, tanquam in promptu miniſtrent. Etenim, ea eſt inſita Animis Hominum Juſtiæ Apprehenſio, ut Bellum, (quod tot ſequuntur Calamitates,) niſi gravem ob Cauſam, ſaltem ſpecioſam, inferre abſtineant. *Turcis* præſtò eſt ſemper, & ad Nutum, Belli Cauſa; Propagatio ſcilicet Legis & Sectæ ſuæ. *Romani*, quanquam pro magno decore *Imperatoribus* apud eos fuerit, ſi *Fines Imperii* ipſorum protuliſſent, tamen ob hanc Cauſam, ut *Fines proferentur*, nunquam Bella ſuſceperunt. Aspiranti igitur ad *Imperium* Nationi, illud in more ſit; Ut Senſum habeat vividum & acrem, Injuriam alicujus; vel Subditis ſuis Limitaneis, vel Mercatoribus, vel publicis Miniſtris, illatæ; Neque à primâ provocatione diutiùs Torpeat, aut tardet. Item, prompta ſit, & alacris, ad Auxilia mittenda *Sociis ſuis*, & *Fæderatis*: Id quod perpetuum erat apud *Romanos*: Adeò ut, ſi fortè in *Populum Fæderatum*, cui etiam cum aliis Fædus Deſenſivum intercederet, Hoſtilis Impreſſio facta eſſet; Atque ille à plurimis ſuppeticas peteret; *Romani* omnium primi ſemper adeſſent, Beneficii Decus, nemini præripiendum relinquentes. Quod verò attinet ad Bella, antiquis temporibus, propter *Statuum Conformitatem* quandam, aut *Correſpondentiam tacitam*, geſta, non video in quo Jure illa fundata ſint. Talia fuerunt Bella, quæ à *Romanis*, ſuſcepta erant, ad *Græciam* in Libertatem vindicandam; Talia à *Lacedæmoniis* & *Athenienſibus*, ad conſtituendas, aut evertendas *Democratias*, & *Oligarchias*: Talia quandoque illata ſunt, à Rebus publicis aut Principibus, ſub prætextu, Subditos alienos protegendis, & à Tyrannide liberandi. Ad rem præſentem ſufficiat, ut illud decernatur; Non eſſe expectandam, Statui alicui, *Imperii Amplitudinem*, niſi ad quamvis Occaſionem juſtam ſe Armandi, protinùs expergifcatur.

Nullum omnino Corpus, ſive ſit illud Naturale, ſive Politicum, abſque *Exercitatione*, Sanitatem ſuam tueri queat. Regno autem, aut Reipublicæ juſtum, atque honorificum Bellum loco ſalubris *Exercitationis* eſt. Bellum Civile profeſſò inſtar Caloris Febrilis eſt; At Bellum Externum inſtar Caloris ex Motu, qui Valetudini imprimis conducit. Ex Pace enim deſide atque torpente, & emolliuntur Animi, & corumpuntur Mores. Sed utcunque Res ſe habeat, quatenùs ad alicujus Status Felicitatem, Magnitudinis proculdubio intereſt, ut quaſi ſemper

per in Armis sit. Atque Exercitus Veteranus, perpetuò tanquam sub vexillis habitus, etsi Res sit, magni proculdubiò Sumptùs & Impetu- se; Attamen ejusmodi est, ut statui alicui, quasi Arbitrium Rerum inter Vicinos, aut saltem plurimum Existimationis ad omnia, confe- rat. Id quod insigniter cernere est in *Hispanis*, qui jam per Annos Centum & viginti, Exercitum Veteranum, ad aliquas Partes, licet non semper ad easdem, aluerunt.

Maris Dominium, Monarchiæ quædam Epitome est. *Cicero*, de Pompeii contra *Cæsarem* Apparatu, scribens ad *Atticum*; *Consilium* (in- quit) Pompeii, planè *Themistoclem* est; Putat enim, qui Mari potitur, eum Rerum potiri. Atque *Cæsarem Pompeius*, proculdubiò delassaf- set, & attrivisset, nisi inani Fiducia inflatus, ab illo Incepto destitif- set. *Prælia Navalia*, quanti fuerint momenti, ex multis Exemplis pat- tet. Pugna ad *Actium*, Orbis Imperium determinavit. Pugna ad *In- sulas Cursolares*, *Circulum in Naribus Turcæ* posuit. Multoties certè evenit, ut *victoriæ Navales*, Finem summæ Belli attulerint; Sed hoc factum est, cùm *Alex* hujusmodi Præliorum, totius Belli Fortuna commissa est. Illud minimè dubium, quod qui *Maris* potitur Do- minio, in magnâ libertate agit, & tantum, quantum velit, de Bello su- mtere potest: Ubi contra, qui *Terrestribus* Copiis est superior, nihilo- minùs plurimis Angustiis conflictatur. At hodiè, atque apud Nos *Europæos*, si unquam, aut uspiam, potentia *Navalis*, (quæ quidem huic Regno *Britanniæ* in Dotem cessit,) summi, ad Rerum Fastigia, momenti est; Tum quia pleraque *Europæ Regna* Mediterranea sim- pliciter non sunt, sed maximâ ex parte Mari cincta; Tum etiam, quia utriusque *Indiæ* *Thesauri* & *Opes*, Imperio *Maris*, veluti Accessorium quiddam, existunt.

Bella Moderna, veluti in Tenebris gesta, censerì possunt, præ Gloriâ & Decore vario, quæ in Homines Militares, priscis temporibus, à Rebus Bellicis, resilire solebant. Habemus hodiè, fortassè ad Animos faciendos, *Ordines* quosdam *Honorificos Militiæ*; Qui tamen jam facti sunt Armis & *Togæ* communes: Etiam in *Scutis Gentilitiis*, *Stemma- ta* nonnulla habemus: Insuper, *Hospitia* quædam *Publica*, Militibus Emeritis & Mutilatis destinata; & hujusmodi. Verùm, apud Ve- teres, in Locis, ubi *victoriæ Partæ* sunt, extructa *Trophæa*; *Laudati- ones Funebres*; *Monumenta* magnifica *Occumbentium* in Bello; *Coronæ Civicæ*; *Militares*, singulis concessæ; *Nomen ipsum Impe- ratoris*, quod postea *Reges* maximi à Belli Ducibus mutuati sunt; *Re- deuntium Ducum*, Bellis prosperè confectis, celebres *Triumphus*; *Do- nativa* atque *Largitiones* ingentes in Milites, sub Exercituum Dimif- sionem: Hæc (inquam) tot & tanta fuerunt, & tam insigni splendore coruscantia, ut *Pectoribus Mortalium*, etiàm maximè conglaciatis, *Igniculos* subdere, eaque ad Bellum inflamare potuerint. Ante om- nia verò, *Mos ille Triumphandi*, apud *Romanos*, non Res erat ex Pom- pã, aut *Spectaculum* quoddam inane, sed inter Prudentissima planè *Nobilissimæque Instituta*, numerandus: Utpote, qui in se hæc tria haberet; *Ducum Decus & Gloriam*; *Aerarii* ex spoliis *Locupletat- ionem*; & *Donativa Militum*. Verùm *Honor Triumphus*, fortassè *Monarchiis* non competit, præterquam in *Personis Regum* ipsorum, aut

aut *Filiorum Regum*; Quod etiam, temporibus *Imperatorum*, Romæ obtinuit: Qui Honorem ipsum *Triumphæ*, *Sibi* & *Filiis* suis, de Bellis, quæ præsentibus ipsi confecerant, tanquam peculiarem reservarunt: *Vestimenta* autem solummodò, & *Insignia Triumphalia*, aliis *Ducibus* indulserunt.

Verùm, ut Sermones hos claudamus; Nemo est, (ut testatur *Sacra Scriptura*, qui sollicitè cogitando, potest apponere ad staturam suam, *Cubitum unum*); In pusillo scilicet Corporis Humani Modulo: Cæterùm in magnâ *Regnorum* & *Rerumpub.* Fabricâ, *Imperium amplificare*, & *Fines proferre*, *Reges* penes & *Dominantes* est. Nam prudenter introducendo *Leges*, *Instituta*, & *Consuetudines*, quales jam proposuimus, & alias his similes, *Posteris*, & *Seculis futuris*, *Magnitudinis Sementem* fecerunt. Verùm ista *Consilia* apud *Principes* rarò tractantur, sed *Res Fortunæ* plerunque committitur.

XXX.

DE REGIMINE VALETUDINIS.

IN *Regimine Valetudinis*, invenire est quandam *Prudentiam*, ultra *Regulas Medicinæ*: *Observatio* cujusque propria, eorum quæ nocent, eorum quæ juvant, optima est *Medicina* ad *Sanitatem* tuendam: Verùm tutius est concludere; *Hoc sensi mihi nocuisse, ergo eo non utar*; Quam isto modo; *Hoc quod sensi, minimè offendit, ergo eo uti licet*. Etenim *Vigor Juventutis*, excessus plurimos regit, qui tamen in *Senectute* tandem velut *Debita* exigentur. Considera *Ætatem* ingruentem, neque confide eadem perpetuò continuare: Non enim *Bellum* indicendum *Senectuti*. Cave à subitâ aliquâ *Mutatione*, in *Regiminis* parte quapiam *Principali*; Quod si *Necessitas* urgeat, cætera ad eam *Mutationem* accomoda. Secretum enim est, & *Naturale*, & *Politicum*; *Tutius est, multa mutare quam unum Magnum*. Examini tamen subjicias *Consuetudines* tuas; *Diætæ*, *Somni*, *Exercitationis*, *Vestium*, *Mansionis*, & *similium*: Et, si quid nocumento esse judices, experire illud paulatim exuere; Ita tamen, ut si ex *Mutatione* *Nocumenti* aliquid perceperis, ad *Consueta* redeas: Difficile enim distinguere inter ea, quæ toto genere sunt salubria, & ea quæ *Corporis* tui unicus *Constitutioni* conveniunt. *Vacuo Animo* esse, & *hilarari*, ad *Horas Cibi*, *Somni*, & *Exercitationis*, est ex optimis præceptis, ad prolongandam vitam. Quatenus ad *Animi Passiones*, & *Studia*; Devita *Invidiam*; *Metus* anxios; *Iram* intus cohibitam; *Subriles* & *nodosas Disquisitiones*; *Gaudia*, & *exhilarationes immodicas*; *Tristitiam* altè pressam; & non communicatam. *Amplere* *Spes*; *Lætitiâ* potius quam *Gaudium*; *Delectationum Varietatem* magis quam *Satiètatem*; *Admirationem*, & propterea *Novitates*; *Studia* quæ *Animum* replent *splendidis* & *illustribus Objectis*; Veluti, *Historias*, *Fabulas*, *Peragrationes Naturæ*. *Medicationem* si omninò fugias, *valetudine* utens bonâ, *Corpori* ingrator accedet, cum *Necessitas* ingruerit. *Eidem* si nimium assuescas, detrahet de *viribus* & *efficaciâ* eius,

ejus, quando Morbus Advenerit. Probo potius *Dietas* quaedam, ad certa Tempora, quam usum Medicamentorum frequentem; Nisi jam pridem transferit in Consuetudinem. *Dietæ* enim hujusmodi, alterant Corpus magis, perturbant minus. Ne contempnas Accidens aliquod in Corpore tuo novum & insuetum, sed Consilium *Medicorum* circa illud adhibe. Dum agrotas, valetudinem tuam cura maximè; Dum vales, Copore tuo utere, nec sis nimis delicatus: Qui enim, dum valet, Corpori tolerantiam imperat; In Morbis compluribus, qui scilicet non sunt Acuti; *Dietâ* solâ, & Corporis *Regimine* paulò exquisitiore, curari possit absque multâ *Medicatione*. *Celsus* Monumentum illud suum, nunquam parturisset ut *Medicus*, nisi unâ fuisset vir prudens. In præceptis dat, tanquam Arcanum tuendæ valetudinis, & prolongandæ vitæ; ut quis Contraria alternet, & subinde mutet, sed cum Inclinatione in Extremum benignius. Nempe; Victu utere parciori, & pleniori, sed pleniori sæpius: Vigiliis, & Somno largiori infuescas, Sed Somno magis: Quietem, & Motum sive Exercitium repetas, sed frequentius Motum; & similia. Ita enim Natura simul & fovebitur, & Robur acquirat. Ex *Medicis* aliqui, erga Aegrum, & ejus Desideria, tam sunt indulgentes, ut Morbi Curam legitimam non urgeant; Alii contrâ, tam regulares & rigidi, in procedendo secundum Artem, circa Curam Morbi, ut Aegri Conditionem & Naturam, non satis respiciant: *Medicum* elige temperaturæ mediæ: Vel si hoc ad votum, in uno aliquo *Medico*, non cesserit, adhibe ex utroque genere unum: Atque memor sis advocare *Medicum*, Corporis tui gnarum, non minus quam in Arte suâ spectatum.

XXXI.

De Suspensione.

Suspensiones inter Cogitationes, sunt ut inter Aves Vespertiones; Nunquam volitant, nisi Luce creperâ. Reprimendæ certè sunt, aut saltè cautè custodiendæ: Mentem enim obnubilant; Amicos alienant; & Negotia interpellant; Ita ut nec alacritè, nec constantè, peragi possint. Reges inclinant ad Tyrannidem; Maritos ad Zelotypiam; Etiam Prudentes ad Animi Vacillationem, & Melancholiam. Sunt autem *Suspensiones*, Defectus, non tam Cordis, quam Cerebri: Locum enim reperiunt, etiâ in fortissimis Animis; Exemplo esse poterit *Henricus Septimus, Rex Angliæ*: Quo non fuit alter Suspiciator, nequam Animosior. In ejusmodi verò temperaturâ, minus nocent: plerunque enim non admittuntur, nisi prius discutiantur, utrum probabiles sint, annon? Utrum in meticulosis Ingeniis, nimio plus prævalent. Nihil certè æque facit Hominem multa suspicari, ac parùm scire. Itaque rectissimè adhibetur remedium, ad *Suspensiones*, ut quis Inquisitionem urgeat. Fumo enim & Tenebris aluntur *Suspensiones*. Quid sibi tandem volunt *Homines*? Existimantne *Sanctos*, quorum Opera utuntur, & quibuscum versantur, *Angelos* esse, aut

*Sanctos? Nesciuntne illos, ad suos proprios Fines, Aspirare; & unumquemque proximiorē esse sibi, quam alteri? Nullus itaque est Modus, moderandis Suspicionibus aptior, quam Remedia parare, ac si Suspiciones essent veræ; iis verò Fræna injicere, ac si essent falsæ. Eatenus enim Suspiciones usui esse poterint, ut ita nos comparemus, quod quamvis verum foret, quod suspicamur, nocere tamē non possit. Suspiciones, quas ex se Mens colligit, sunt nisi inanes Bombi: Quæ verò externo Artificio aluntur, Animisq; Hominum instillantur, Sufurronum & Famigeratorum Sermonibus, aculeos habent. Optima certè ratio, expediendi nos, ex impeditâ hac Suspicionum Sylvâ, est libera quædam & aperta illarum Declaratio, apud eos, quos Suspectos habemus: Hinc enim fieri non potest, quin plus cognoscamus, utrū veræ sint, necne, quam antea. Hoc simul reddeteum, quem suspectum habemus, cautum magis & circumspectum, ne novam præbeat Suspicionis Ansam. Sed Hoc fieri non oportet, cum Hominibus pravæ Indolis, & Degeneris: Hi enim, ubi semel se suspectos sentiant, Fideles postmodum nunquam evadent. Diverbium habetur apud Italos, *Sospetto licentia fede*. Quasi Suspicio Fidei missionem daret: Cum potius Fidem accendere deberet, ut seipsam liberaret.*

XXXII.

De Discursu Sermonum.

Sunt qui in *Sermonibus*, affectant potius Ingenii Laudem, quâ in quamcunque partem disputare possint, quàm Judicii, in Veritate enucleandâ: Ac si laudabile esset, invenire quid dici possit, non quid teneri debeat. Sunt qui in promptu habent, *Locos* aliquos *Communes*, & *Themata*, in quibus luxuriantur, cætera steriles & jejuni; Quod Penuriæ genus plerunque tædio afficit, & quamprimum notam subierit, in ridiculum evadit. Pars *Sermonis* Honoratior, hæc est; Ansam *Sermonis* præbere; Et rursus eidem moderari, ac ad alia transire; Tunc enim quis *Chorem* ducit. Bonum sanè, in Conversatione & Colloquiis Familiaribus, subinde variare; Et *Sermones* circa res præsentēs cum Disputationibus; Narrationes cum Argumentis; Quæstiones cum Positivis; Jocosâ cum Seriis, immiscere: Satietaem siquidem & Fastidium parit, in aliquo Subjecto diutiùs hære. Quantum ad *Jocos*; Sunt quædam, quæ à *Joco*, veluti privilegio, eximi debent; Religio, Negotia Reipublicæ, Personæ sublimes, Privatorum Negotia majoris momenti, denique Casus omnis miserabilis. Nonnullos tamen reperies, quibus Ingenia sua obdormiscere videbuntur, nisi acutum aliquem & mordacem Sarcasum in quempiam contorserint. Ille *Habitus* omninò coercendus;

Parce Puer stimulis, & fortius utere loris.

In summâ, Discrimen servandum, inter *Salsa*, & *amara*. Certè, qui *Satyricam* amplectitur *venam*, sicut aliis metum injicit ab Ingenio suo,

ita ab aliorum memoriâ metuere debet. Qui interrogat multum, & addiscet multa, & placebit in multis; præsertim si quæstiones suas, ad captum & peritiam Respondentis, adaptet; Siquidem Occasionem ei præbebit Scientiam suam ostentandi; Ipse autem novis continuo Scientiæ augmentis dotabitur. Molestæ autem ne sint Quæstiones; Id Examinatori convenit. Etiam qui *Sermonis* Familiaris Dignitatem rueri cupit, aliis vices loquendi relinquat. Quin &, si qui adsint, qui dominari in *Sermonibus*, & tempus universum occupare studeant, illos Arte quadam abrumperere sciat, & alios ad loquendum inducere; Sicut Tibicines moderari solent Saltantibus. Scientiam si quandoq; dissimules, eorum quæ scire existimaris, putaberis aliàs ea scire, quæ nescis. *Sermo* alicujus de Seipso, rarus esse debet, & cum Judicio. Novi quendam, cui sæpè in ore erat, per Ironiam; *Oportet hunc egregiè sapientem esse, ita multa de seipso loquitur.* Vix occurrit Casus aliquis, in quo se laudare quis decorè possit, præter unum: Is est, si Virtutem alterius laudet; Sed eam intelligo Virtutem, ad quam ipse aspirat. *Sermo* alios pungens & vellicans, parcè utendus: Etenim *Sermones Familiars* debent esse instar Campi aperti, in quo spatium licet; Non viæ Regiæ, quæ deducit Domum. Noveram *Nobiles* duos, ad partem *Angliæ* Occidentalem; Quorum alter *Scommatibus* nimio plus indulgebat, sed hospitalis admodum erat. Alter autem quærere solebat, à Convivis illius prioris; *Dic sodes; annon Scommata aliquod intercesserat, in quempiam jactum?* Cui Conviva fortè; *Tale aliquid contigit:* At ille, utpote alterius *Æmulus*; *Satis sciebam, eum prandium bonum malis Condimentis corrupturum.* *Sermo* cum Discretionè præstat Eloquentiæ; Et aptè loqui, & accommodatè, ad Personam cum quâ colloquimur, efficacius est, quàm Ornamenta Verborum, aut Methodi, captare. *Continuata Oratio* bona, absque Interlocutione bonâ, Tarditatem monstrat: At *Replicatio*, & *Interlocutio* bona, absque Facultate *Orationem* continuandi, Penuriam, & Scientiam minime fundatam, prodit: Quemadmodum in Animalibus videmus, quæ cursu minùs valent, flexu maximè agilia esse: Ut sit inter Leporarium, & Leporem. Circumstantiis nimidò pluribus, *Orationem* vestire, antequam rem ipsam attingas, tædium parit; *Iisdem* penitùs carere, abruptum quiddam est, & ingratum.

XXXIII.

DE PLANTATIONIBUS POPULORUM,
& COLONIS.

Colonia eminent inter Antiqua & Heroica Opera. Mundus, cum adhuc juvenis esset, Plures progenit Liberos; Nunc Senex factus, pauciores. Etenim, non immeritò *Colonias* novas, tanquam Liberos Nationum antiquiorum, duxerim. *Plantationem Populorum* probo in Solo puro: Intelligo, ubi Populus non destruitur, ut Populus inferatur: Hoc enim cum fit, *Extirpatio* prorsùs est, non *Plantatio*. *Plantatio* Regionum non absimilis est *Plantationi* Sylvarum: In quibus

quibus de Utilitate capiendâ nihil cogitandum ante Annum viceſimum: Verùm Fructus uber & locuples, in fine Operis, expectandus. Illud certè, quod præcipuè *Colonias*, aliàs benè ſucceſſuras, evertit, fuit, fordida illa & avida Lucri Captatio, ſub initiis *Coloniarum*. Verum eſt, Lucri Segetem acceleratam, non negligendam, modò cum Bono *Coloniæ* conjuncta ſit, ſed non ultrà. Indignum quiddam & infauſtum eſt, cum Fax Populi, Exules, & Damnati, in *Coloniæ* Seminarium ſumuntur. Quin & *Coloniæ* ipſam corrumpit & perdit. Hujusmodi enim Homines proſtigati inſtar Erronum degent; Nec Operi accingent, ſed Otio ſe dedit; Quin & ſcelera perpetrabunt, Fruges confument, & *Coloniæ* Faſtidio afficientur: Ac tum demùm, Nuncios & Literas in Patriam mittent, in *Plantationis* præjudicium & dedecus. Populus, qui in *Coloniæ* ſumatur, præcipuè ſint Artifices generum ſequentium: Hortulani, Aratores, Foſſores, Fabri Ferrarii, Fabri Lignarii, Piſcatores, Aucupes, Chirurghi, Pharmacopola, Coci, Piſtores, Cerviſarii, & hujusmodi. In *Regione*, ubi *Plantare* inſtituis, circumſpice primò, quod genus Eſculentorum & Poculentorum, Terra ex ſeſe, ſine culturâ, edat: Veluti Caſtaneas, Juglandes, Nüces Pinûs, Olivas, Dactylos, Pruna, Ceraſa, Mel ſilveſtre, & ſimilia; Atque illis, ut par eſt, utere. Dein diſquire, quod genus Virtualiorum, Solum præferre poſſit celeriter, intra Annum: Veluti Paſtinacas, Caricas, Braſſicas, Cepas, Raphanos, Melones, Pepones, Cucumeres, Artiplices de *Hieruſalem*, Maiz, & alia. Quantum ad Triticum, Siliquam, Hordeum, & Avenam, nimiam Grana hæc poſcunt culturam: Attamen à Fabis & Piſis etiam inchoare licet: Tum quia minore operâ indigent; Tum quia non minùs Cibi loco, quàm Panis, inſerviunt. Etiam ab Oriza multiplex provenit Seges; Quæ & Cibi quoque copiam facit. Ante omnia, magna copia transportanda, Panis Biſcocti, Farinæ ex Avenâ, Pollinis, Farinæ omnigenæ, & ſimilium, ut ſub initiis præſtò ſint, donec Panis confici poſſit. Pecudes, & Aves, delige eas, quæ à Morbis præcipuè immunes ſunt, & præ cæteris prolificæ: Quales ſunt Porci, Capræ, Galinæ, Galinæ Indicæ, Anſeres, Columbae domeſticae, Cuniculi, & ſimiles. Præcipio autem Piſcationibus incumbendum, tum ad ſuſtentationem *Coloniæ*, tum ad Lucrum Exportationis. Commeatus in *Coloniis* adeo parcâ manu ferè distribuendus, ac ſi in Oppidis obſeſſis eſſet; Hoc eſt, pro ratâ. Maxima autem Pars Soli, quod in Hortos aut Segetes convertitur, Horreis publicis aſſignetur; In quibus Fruges reponantur, & Menſurâ certâ distribuantur: Ita tamen ut ſuperſint nonnullæ Fundi Portiones, in quibus Industria ſingulorum ſe exerceat. Circumſpice inſuper, quas Merces nativas *Regio* illa producat, ut Exportatio earum, in loca ubi maximè in pretio ſunt, ſumptus levet; Ut uſu venit in *Nicotiano* apud *Virginiam*; Modò non ſit, (ut jam dictum,) in præjudicium intempereſtivum *Coloniæ* ipſius. Sylvæ in *Regionibus* deſertis, ut plurimum, abundant; Itaque Ligna, ad Edificia, Naves, aut ejuſmodi uſus apta, inter præcipuas Merces numeranda. Si inveniatur Vena Ferri, & Rivuli ad Molendina Ferraria idonei, Ferrum è Meribus quæſtuofis eſt, in *Regionibus* ſylvofis. Salis nigri Confectio per Calorem Solaris, ſi Clima ferat, digna res eſt quæ tentetur. Etiam Sericum vegetabile,

getabile, si adsit, Merx est lucrosa. Pix cujuscunque generis, ubi
 proveniunt Pinus & Abietes, semper præstò est. Quin & Pharmaca,
 & Ligna Odorata, si reperiantur, haud parvum Commodum præbent.
 Etiam Cineres, quibus ad Sapam utuntur, non modicum Utilitatis af-
 ferent; Similiter & alia quæ perquiri possunt. Verùm Fodinis ne
 confidas nimium, præsertim à principio. Fodinæ enim fallaces sunt,
 & sumptuosæ; Et spe pulchrâ lactantes, *Colonos* reddunt circa alia so-
 cordes. Regimen *Coloniae* committatur uni, cui tamen assideant
 Consiliarii aliquot; Atque muniantur Auctoritate, ad Exemplum
 Juris Militaris, sed aliquantulum restrictâ. Ante omnia, hunc sibi
 decerpant Homines fructum, vivendo in Eremo; Ut Deum semper,
 ejusque Cultum, præ Oculis habeant. Rursus, *Colonia*, à numero-
 siore Concilio, (Intelligo in Regione, Matre *Coloniae*, residente,) non
 pendeat; Nec ob Contributiones exiguas Multitudini nimix subji-
 catur; Sed sit Numerus eorum, qui Negotia *Coloniae* procurant & or-
 dinant, moderatus: Sintque potius ex *Nobilibus*, & *Generosis*, quàm
Mercatoribus; Hi enim Lucro præsentis plus satis inhiant. Sit planè
 Immunitas à Vectigalibus & Portoriis, donec *Colonia* adoleverit;
 Neque tantùm Immunitas à Solutionibus Pecuniarum concedatur,
 sed etiam Libertas Merces in quascunque velint Partes exportandi;
 Nisi gravis aliqua Causa obfuerit. *Coloniam* Populo ne farcias aut
 superoneres, alios post alios mittendo: Sed potius Informationi di-
 ligenti intende, quot Capita de tempore in tempus minuantur; Eaq;
 numero conveniente, pro ratâ, suppleas; Ita tamen, ut *Coloni* benè
 victitent, nec penuriâ affligantur. Magnum jampridem Salubritati
 complurium *Coloniarum* detrimentum intulit, Ædificatio juxta Mare
 & Fluvios, in Locis paludinosis & aquosis. Itaque, etsi ab hujusmo-
 di Locis incipiendum, propter Vecturæ & aliarum rerum Commodi-
 tatem, paulatim tamen in superiores *Regionis* partes, & ab Aquis re-
 motiores, ascendendum. Interest etiam Sanitatis *Coloniae*, ut Salis
 sat bona Copia convehatur; Quo Cibi, quos verisimile est putridos
 aliter sæpè futuros, condiantur. Si *Coloniam* plantes, ubi Barbari se-
 des suas habeant, neutiquàm eos Nugis tantùm, & Tricis, concilies;
 Sed Justiciâ, & Modis gratiosis, demerere; Nihil tamen de præsi-
 diis minuendo; Quæ ad Securitatem pertinent: Neq; etiam Benevolen-
 tiam eorum aucupare, Auxiliis contra Hostes suos; Sed Auxiliis De-
 fensivis non incommodum erit subvenire. Interest etiam, aliquos ex
 Indigenis, sæpè in *Regionem*, unde *Colonia* migravit, mittere; ubi vi-
 deant Conditiones Hominum suis multò præstantiores; Idque sub re-
 ditu, inter suos divulgent. Postquàm *Colonia* adoleverit, & robur ac-
 ceperit, tempestivum erit Mulieres summittere; Ut *Colonia* ex sese
 propagetur, nec semper ab Externis pendeat. Super omnia flagitio-
 sissimum est, *Coloniam* semel deductam, deserere & destituere; Præ-
 terquam enim quod dedecori est, nil aliud est, quàm Proditio mera,
 Profusioque Sanguinis, complurium Hominum miserorum.

V De

XXXIV.

De Divitiis.

Divitiis Cognomine magis proprio vocare nequeam, (quàm ut eas appellem *Impedimenta Virtutis*. Sicut enim se habent *Impedimenta* ad *Exercitum*, ita *Divitiæ* ad *Virtutem*: Necessariæ siquidem sunt, sed graves: Quinetiam Cura illarum *Victoriam* sæpè disturbat. *Divitiarum* magnarum nullus est *Ufus*, præterquàm in iis expendendis: Cætera in *Opinione* versantur. Idem dicitur *Salomon*; *Vbi multe sunt Opes, multi qui comedunt eas; Et quid prodest Possessori, nisi quod cernat Divitiis Oculis suis? Possessio Divitiarum, nullâ voluptate Dominum perfundit, quantum ad Sensum: Est sanè Custodia ipsarum; Est etiam Potestas Donativi aut Distributionis; Est & Fama, & Inflatio ab ipsis; Sed non datur solidus ipsarum Ufus, qui ad Dominum pertingat. Annon vides ficta illa pretia, quibus Gemmæ, & hujusmodi rariora, æstimantur; Et quam inania Opera suscipiantur, ad ostentationem meram, ut Ufus aliquis Divitiarum magnarum videri possit? Sed dicet quispiam, Usum earum vel in hoc maxime cerni posse; Quod Dominos ex Periculis & Calamitatibus redimant: Ut ait *Salomon*; *Substantia Divitis Urbs roboris ejus, & quasi Murus elevatus in Imaginatione suâ: Sed cautè Salomon, quod Imaginatione, non recipiã, tales sunt.* Plures enim, sine Controversiã, Divitiis suis magnis vœnerunt, quàm redempti sunt. *Divitiis* magnas ne secteris; Sed quas parare possis justè, impendere sobriè, erogare hilariter, & libenter dimittere. Neque tamen Contemptum ipsarum, instar *Monachi* alicujus, aut à *Seculo* abstracti, foveas; Sed de Ufu distingue; Sicut *Cicero* optimè de *Rabirio Posthumo*; *In studio rei amplificandæ, apparebat, non Avaritiæ prædam, sed Instrumentum Bonitati queri.* Ausculta etiam *Salomoni*, nec præpopere Opum Accumulationi inhia; *Qui festinat ad Divitiis, non erit insons.* Fingunt *Poete*, *Plutum*, (qui *Divitiis* sonat,) à *Jove* missum, claudicare, & tardigradum esse: A *Plutone* autem, currere, & pedibus celerem. Innuentes, *Divitiis*, bonis Artibus, & justo Labore, partas, tardè accedere; Sed per Mortem aliorum advenientes (veluti ex *Hæreditatibus*, *Testamentis*, aut similibus,) præcipitanter ruere. Nec minùs poterit *Fabula* ea de *Plutone* intelligi, si *Plutonem* pro *Diabolo* accipias. Cùm enim *Opes* à *Diabolo* fluunt, (veluti, per *Fraudes*, *Oppressiones*, *Injusticiam*, & *Scelestia*,) rapido cursu feruntur.*

Via ad ditescendum variæ, & pleræque earum foedæ. *Parsimonia* inter optimas censeri possit, neque tamen ipsa omnino innocens est: *Opera* enim *Liberalitatis* & *Charitatis* coarctat. *Soli Cultura*; quasi ad *Divitiis* maxime genuina; Utpote quæ *Benedictio Magnæ Matris Telluris* sit; Verùm lenta est hæc *Via*. Attamen ubi *Homines* insigniter opulenti, se ad *Agriculturam*, & *Lucra Rustica*, submitunt, *Divitiis* in immensum coacervant. Noveram ex *Proceribus Angliæ* quendam,

quendam, cui maximi Reditus proveniebant, è Re Rusticâ, supra Subditos ceteros quoscunque Ætatis meæ. Dives erat Armentis; Ovibus; Sylvis, tam cædis, quàm grandioribus; Lithanthracibus; Frumento; Plumbi & Ferri-Fodinis; Et compluribus aliis proven- tibus Rusticis. Adeò ut Terra ei instar Maris erat, Merces perpetuò importans. Rectè à quodam observatum; Se magno cum Labore ad exiguas, & nullo ferè ad magnas *Divitias*, pervenisse. Postquam enim Res alicujus Nummaria, sic increverit, ut Nundinarum & Mer- catuum Opportunitates præstolari possit; Atque eos Contractus su- perare, quibus ob Summæ Magnitudinem, per pauci admodum Homi- nes apti sunt; Atque etiam in Laboribus aliorum participare, qui minùs Pecuniâ abundant; Fieri non potest, quin supra modum ditef- cat. *Lucra ex Professionibus*, honesta certè sunt; Et duabus rebus pro- moventur maximè; Diligentia, & Famâ bonâ propter probitatem in Negotiando. At *Lucra ex Contractibus* majoribus plerunque Na- turæ magis ancipitis; Cùm quis scilicet aliorum Necessitates & Angu- stias obsideat; Servos & Ministros alienos in Damnum Dominorum corrumpat; Emptores alios, qui in majora fortè pretia consensissent, artificiosè & vafre summoveat; Et hujusmodi Fraudes exercent; Quæ omnes meritò damnandæ sunt. Quantum verò ad *Emptiones*, animo, non retinendi, sed rursùs divendendi, illæ ex utrâque ferè parte molunt; Tam Venditorem, quàm Emptorem prementes. *Societates* locupletant affatim; Si cautus adhibeatur Delectus eorum, quibuscum *Societas* initur. *Fœnus* ex certissimis Lucri Generibus est, licèt ex pravissimis: Utpote quod Hominem Panem suum comedere faciat; *In sudore Vultus alieni*: Atque in *Sabbatho* operari non cessat. Attamen certum licèt sit, non caret rimis suis secretis: Siquidem No- tarii, & Institores, ad Commodum proprium, Homines Fortunarum dubiarum, quandoque extollent. *Primum* esse in *Inventione* aliquâ novâ, aut Privilegio, Inundationem quandam Opum interdùm largi- tur: Sicut contigit primo *Sacchari Excoctori* in *Canariis*: Itaque si quis se peritum Dialecticum præstare possit, ut addat Inventioni Judici- um, magna haud dubiè efficiet; Præsertim si Tempora sint propitia. Qui *Lucra tantummodò certa* captat, ægrè ad magnas *Divitias* assur- get: Contrà, qui totus in incertis est, vix Fortunarum Dispendia vi- tabit: Bonum igitur fuerit incerta *Lucra* certis munire, ut Damnis subveniatur. *Monopolia*, & *Mercium Coemptiones* ad *Revenditionem*, ubi Lege nullâ prohibentur, ad *Divitias* viam sternunt facilem; præ- sertim si quis prospicere possit, quæ Merces in æstimationem venturæ sint, atque eo modo se illis abundè instruat. Opum Acquisitio, per *Servitium Regum*, aut *Magnatum*, Dignitatem quandam habet; Tamen si Assentationibus, & servilibus Artificiis, sese ad omnes Nutus flecten- do, parentur, inter vias vilissimas poterit numerari. Quantum ad *Venationem Testamentorum*, & *Legatorum*, (quemadmodum *Tacitus Se- necam* insinulat; *Testamenta & Orbos tanquam indagine capi*;) adhuc pejor est hæc Res: Quanto cum Hominibus Conditionis humilioris, rem habemus, quam in *Servitio*.

Fidem illis nimiam ne adhibeas, qui præ se ferunt Contemptum *Divitiarum*: Etenim *Opes* despiciunt, qui desperant; Neque invenies usquam

usquam Tenaciores, ubi incipient ditescere. Ne sis in Minutis tenax; *Divitie* alas habent, & aliquando ex sese avolant, aliquando emittenda sunt, ut ampliores congregent. Opes suas Moribundi relinquunt, aut usui publico; Aut Liberis, Cognatis, & Amicis; In utroque genere, *Legationes* paulò moderatiores meliùs cedunt. *Divitie* magnæ Hæredi relictae, Aves rapaces undique ad eas convolare invitant; Nisi Hæres fuerit Ætate & Judicio confirmator. Similiter *Fundationes* gloriosæ & splendidae, in usus publicos, sunt instar *Sacrificiorum sine sale*; Et nihil aliud quàm, *Dealbata Eleemosynarum Sepulchra*; Quæ ab intùs citò corrumpentur & putrescent. Itaque Dona tua, Magnitudine ne metiaris, sed Commoditate; Et ad debitam Mensuram redigas: Neque Opera Charitatis in Mortem usque differas: Etenim, si quis rectè rem æstimet, qui id facit, ex alieno potius donat, quàm è proprio.

XXXV.

De Ambitione.

Ambitio Choleram refert: Quod genus Humoris, Activos, Vehementes, Alacres, & Promptos reddit; Nisi Obstructionem patiatur. Quod si Obstructione concludatur, aded ut liberè permeare non possit, fit adusta, & inde maligna & venenosa: Similiter *Ambitiosi*, si in Ambitu & Petitione suâ, Repulsas non patientur, sed semper sint in progressu, Polypragmones potius sunt quàm Periculosi: Sin in Cupiditatibus frænentur, & subinde frustrentur, Malevolentiam & Invidiam in Corde fovent; Et iniquo prorsus Oculo, tum Res, tum Homines intuentur; Ac tum demùm in sinu lætantur eùm Res malè cedant: Qui quidem Animi Affectus, cum *Servis Regum*, aut *Rerum publicarum* pessimè congruit. Bonum itaque *Principibus* fuerit, (si *Ambitiosis* utantur,) ita Rem disponere, ut perpetuò Directi, nunquam Retrogradi sint. Quod quia sine præjudicio fieri non potest, melius esset, ab hujusmodi Ingenii Hominibus omninò abstinere. Etenim, si ipsi cum Servitio suo non assurgant, operam dabunt ut Servitium suum cum ipsis corruat. Verùm, quia modò diximus *Ambitiosos* non adhibendos, nisi urgente necessitate, operæ pretium fuerit jam dicere, quibus in Casibus, necessarius sit eorum usus.

Imperatores & Duces in Bello boni, utcunque *Ambitiosi* sint, omninò recipiendi: Etenim Utilitas ipsorum, ut præficiantur, cætera compensat: Militem autem deligere, qui *Ambitione* vacet, perinde est, ac si Calcaribus eum spolies. Quin & alter usus *Ambitiosorum* est, ut Umbellæ loco *Principibus* sint, contra Invidiam & Periculum: Nemo enim eas partes subibit, nisi sit instar Columbæ occæcatae, quæ ided in sursum volat, quia circumspicere non potest. Est etiam alius usus *Ambitiosorum* non parvus, ut prægrandibus alas amputent, & eorum potentiam labefactent; Quemadmodum *Macronem Tiberius* adhibuit, ad dejiciendum *Seianum*.

Quando

Quandoquidem igitur, in Casibus memoratis, necessarij sint, superest ut ostendamus, quâ ratione sint frænandi & coercendi, ut minus ab illis impendat Periculi. Perniciosi minùs sunt, si Natalibus ignobiles, quàm si Nobiles: Si Ingenio paulò truciores & asperiores, quàm si Gratosi & Populares: Denique si nuper Honoribus admoti, quàm si Veteratores facti sint, & in Honoribus suis muniti. Signum infirmi Animi in *Principibus*, à plerisque ducitur, si *Gratosos* & Intimos sibi adjungant: Attamen, si verum dicendum est, non aliud reperitur Remedium præstantius, contra Potentiam nimiam *Procerum*, aut *Magistratum*. Siquidem, quando Juvandi & Nocendi Potestas, penes *Gratosum* residet, vix fiet, ut alius aliquis ex *Proceribus*, magnopere potentiam turgeat. Alia ratio *Ambitiosos* coercendi non mala est, si per alios æque *Ambitiosos*, & protervos, librentur: Sed tum opus est Consiliariis aliquibus moderatioribus, qui Partes medias teneant, ne Factiones omnia pessudent: Etenim absque illâ Saburrâ Navis vacillabit nimis. Saltem allicere poterint *Principes*, & animare aliquos humilioris Conditionis, qui *Ambitosorum* veluti Flagella sint. Quantum ad ingenerandam illam in *Ambitosi* opinionem, ut se ruinæ proximis putent, atque eo modo contineantur; Si meticulosi fuerint, benè forsitan cedet; Sin animosi & audaces, præcipitabit Conatus & Machinationes eorum; Neque est sine periculo. Quod si necessitas flagitet, ut reverà rejiciantur, Neque id simul, & subito, facere, tutum foret; Optimum erit, Favoribus & Repulsis, eos, alternis, excipere; Unde attoniti & confusi hæreant, nescientes quid expectent, & veluti intra Sylvam ambulent.

Ex *Ambitionibus*, minùs est nociva, Cupiditas prævalendi in Rebus majoribus, quàm se immiscendi Rebus omnibus: Istud enim Confusionem Consiliorum parit, & Negotia destruit. Etiam minus Periculi incumbit, ab *Ambitioso* in Negotiis acri, quàm ab eo qui Gratiâ & Clientelis pollet. Qui inter strenuos, & Negotiis pares, eminere studet, magnam profectò suscipit Provinciam; Verùm hoc Publico utile est: Qui verò illud machinatur, ut Viros cordatos deprimat, & ipse solus inter Ciphras Numerus sit, Seculi alicujus Lues est & Calamitas. Honor tribus insignitur Commodis; *Potestate Bene-merendi*; *Aritu facili ad Viros Principes*; Et *Fortunarum propriarum in Melius Evectione*: Qui optimam, ex his tribus, fovet Intentionem, cum aspirat, Vir probus est: *Princeps* quoque, qui hujusmodi in Servis suis Intentiones, dignoscere valeat & distinguere, *Princeps* est prudens. Verùm in genere, præoptandi sunt *Principibus* hujusmodi Servi, qui Officio magis ducantur, quàm *Ambitione*: Quique Negotia amplectantur & ament, potiùs ex Conscientiâ bonâ, quàm ex Ostentatione: Denique distinguant *Principes* cum judicio, inter Ingenia, quæ sese omnibus Negotiis ingerunt, & Animum promptum seu alacrem.

XXXVI.

DE NATURA, & INDOLE NATURALI
IN HOMINIBUS.

Natura occultatur sæpenumerò, interdùm vincitur, rarò extinguitur. Vis *Naturam* efficit magis impetuofam cùm recurrit; Doctrina & Præcepta Affectus Naturales reddunt minùs quidem importunos, sed non tollunt; Verùm *Consuetudo* sola ea est, quæ *Naturam* planè immutat & subigit. Qui Victoriã de Naturã suã reportare cupit, sibi nec nimis magna, nec parva nimis Pensa, constituat: Priora enim Animum dejicient, propter Frustrationes crebras; Posteriora non multum attollent, etiamsi sæpiùs prævaleat. Atque sub initiis exercent se Adminiculis quibusdam; Ut Natatores recentes, Vesicis aut Juncis; Deinde cum Impedimentis, ut Saltatores solent, Calce s gravioribus. Etenim, Perfectionem in re qualibet inducit, si Exercitatio difficilior sit, quàm Usus. Ubi *Natura* admodum potens est, & proinde Victoriã difficilis, opus erit per Gradus quosdam procedere, Qui tales sint; Primò, *Naturam* sistere ad tempus aliquod; More illius, qui cùm irasceretur, Literas Alphabeti, priusquam quicquam faceret, recitare solebat: Secundò, *Naturam* moderari, & ad minores portiones deducere; Ut si quis, Abstemiam à Vino exercens, à majoribus Haustibus ad minores deveniat: Postremò autem, *Naturam* penitùs sub jugum mittere, & domare. Verùm si quis eo Animi robore & constantiã polleat, ut se subito eximere & vindicare poterit, hoc optimum fuerit:

*Optimus ille Animi Vindex, ledentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.*

Neque antiqua Regula rejicienda; Ut *Naturam*, ad instar Bacilli, in contrariam partem flectas; quò recta tandem deveniat. Verùm intellige hoc, ubi Extremum illud alterum, in Vitium non ducat. Insuper & hoc advertas, ne Habitum superinducere contendas, nixu continuo, sed intermissò; Nam Intermissio Impetum redintegrat, & adauget; Et si quis, dum Tyronem agit, perpetuò se exercent, eveniet, ut Errores, non minùs quam Facultatem imbibat. Neque huic Malo succurritur, nisi per tempestivas Intermissiones. Præterea, Victoriæ in *Naturam*, non nimum citò, triumphum Accinas; *Natura* enim, ad longum tempus, sepulta jacebit, & tamen occasione datã reviviscet: Id quod contigit *Puella* apud *Æsopum*, ex *Fele* in *Mulierem* conversã; Quæ civiliter admodum in Mensã sedebat, donec Mus in conspectu ejus fortè curreret. Itaque Occasiones tales, aut omninò evites, aut iisdem frequentius insuescas, quò minùs moveant. *Indoles* cujusque *Naturalis* optimè deprehenditur, in Consuetudine Familiari; In hac enim nulla intervenit Affectatio: In perturbationibus; Siquidem illæ Præcepta & Regulas penitùs excutiunt: Denique, in Casu aliquo.

aliquo novo & insolito; Quia tum à Consuetudine deseritur. Felices dixerim, quorum *Indoles Naturalis*, cum Vitæ suæ Genere congruit: Aliàs verè dicere possint; *Multum Incola fuit Anima mea.* In Studiis, quicquid à *Naturâ* tuâ alienum repereris, stata tempora tibi præfigas ad ejusdem Exercitationes & Meditationes; Sin autem cum Genio tuo convenerit, de stas Horis ne sis sollicitus; Cogitationes enim tuæ sponte illuc convolabunt, prout Negotia & Studia cætera permittent. *Natura* cujusque, ex vi innatâ, aut bonas, aut malas Herbas, producit: Itaq; sedulò & tempestivè illas irriget, has evellat.

XXXVII.

De CONSUETUDINE & EDUCATIONE.

Cogitationes Hominum sequuntur plerunque *Inclinationes* suas; *Sermones* autem, *Doctrinas*, & *Opiniones* quas imbiberunt; At *Facta* eorum fermè *antiquum* obtinent. Itaque, ut benè notat *Macciavellus*, (licet in Exemplo scelerato,) minimè fidendum est, aut *Naturæ Violentiæ*, aut *Verborum Grandiloquentiæ*, nisi corroborentur *Consuetudine*. Instantia ejus hæc est: In *Facinore* aliquo audaci & crudeli patrando, non acquiescendum esse, aut in *Naturæ* alicujus *Ferociâ*, aut in *Promissis* constantibus, nedum *Juramentis*; Sed committendum *Scelus* esse *Viris Sanguinolentis*, & jamdudum cædibus assuetis. Sed *Macciavello*, de *Fratre* quopiam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *Jauregua*, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidone Faulxio*, nihil innotuit. Verum tenet *Regula* ejus; *Naturam*, aut *Promissorum Fidem* & *Ferociam*, viribus *Consuetudinis* haud æquipollere. Solummodò, *Superstitio*; nostris temporibus, eò provecta est; ut primæ classis *Sicarii*, *Laniis* obfirmatis minimè cedant; Atque *Decreta Votiva*, etiam in re sanguinariâ, *Consuetudinis* vires exæquent. In aliis quibuscunque, *Consuetudinis* potentia clarè elucescit: Adeò ut miraculi instar sit, audire, quot *Professiones*, *Protestationes*, *Promissa*, *Verba grandia*, jactitent plurimi; Et tamen, istis omnibus posthabitis, pro more consueti agere: Ac si *Imagines* essent, & *Machinæ* planè inanimes, folis *Consuetudinis* *Rotis* impulsæ & actæ. Videre etiam licet *Consuetudinis Tyrannidem*, in aliis multis. *Indi*, (loquor de *Gymnosophistis*, & *Veteribus*, & *Modernis*,) se lenitet super *Pyram* componunt, atque hoc modo seipos *Ignem* sacrificant. *Quin* & *Fœminæ* cum *Maritis* in *Rogum* immitti properant. *Pueri Spartani*, antiquis temporibus, flagris cædi sustinebant, super *Aram Dianæ*, vix ejulatu, aut gemitu ullo emisso. Memini sub *Initiis Regine Elizabethæ*, *Rebellem* quendam *Hibernum*, *Supplicationem Deputato* obtulisse, ut *Torque lignea*, non *Fune*, suspenderetur; Quia illud magis in more *Rebellibus* erat. *Inveniuntur Monachi in Russia*, qui ad *Pœnitentiam* complendam, totâ nocte *hyemali*, in *Vase Aquâ* repleto, non recusabunt sedere, donec *glacie* constringantur. *Plurima* denique *Exempla* adduci poterint, planè stupendas *Consuetudinis* vires, tam super *Animum*, quam super

super Corpus, prudentia. Quandoquidem igitur *Mos*, veluti summus sit Humanæ Vitæ Moderator & Magistratus, curæ sit imprimis, ut *Mores* bonos asciscamus. Certè *Consuetudo* validissima, cùm à pueritiâ incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud est, quam à teneris annis imbibita *Consuetudo*. Ita videre est, in Linguis ediscendis, Linguam ipsam magis commodè se applicare omnibus Expressi- onibus & Sonis; Artus quoque magis agiles & flexiles, ad omnes Po- situras & Motus esse; In Pueritiâ, aut Adolescentiâ, quàm postea. Verissimum enim est, Opimathes istos novam plicam non benè ad- mittere: Nisi fuerit in nonnullis Hominibus, quibus Animi non- dum fixi, sed eosdem apertos ad omnia Præcepta conservâ- runt, quò continuò Emendationem reciperent; Id quod rarissi- mum est.

Verùm si *Consuetudinis* vires, cùm simplex solummodò sit, & sejun- cta, tantæ sint; multò magis *Consuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegium coacta, excellit. Isthic enim Exemplum docet, relevat Societas, Emulatio stimulat, Gloria Animos extollit: Ita ut in hu- jusmodi Locis, Vires & Influxus *Consuetudinis* tanquam in Exaltatio- ne sint. Certè, Multiplicatio, & (ut *Chymicorum* Vocabulo utar,) *Projectio*, super Naturam Humanam, consistit in Societatibus benè in- stitutis, & Disciplinâ salubri informatis. Etenim Respublicæ rectè administratæ, quin & Leges bonæ, alunt Virtutem in Herbâ, sed Se- mina ipsius non multùm promovent. Verùm Infelicitatis Orbis hoc habet, ut Media maximarum virium, applicentur quandoque Finibus, minimè expetendis.

XXXVIII.

De FORTUNA.

NEgari non potest, quin Accidentia & Casus externi, ad Homi- num *Fortunas*, vel promovendas, vel deprimendas, plurimùm possiat. Gratia alicujus ex Magnatibus, Opportunitas, Alio- rum Obitus, Occasio Virtuti cujusque congrua. Veruntamen, *For- tunam* suam fingere cuique præcipuè, in Manu propriâ est. *Faber quisque Fortuna sue*; Inquit *Comicus*. Atque inter externas Causas illa frequentissima; *Stultitiam unius, alterius Fortunam promovere*. Ne- mo enim ita subitò evehitur, ac Occasione Errorum alterius. Ut in- quit Adagium; *Serpens, nisi Serpentem comederit, non fit Draco*. Virtutes apertæ & conspicuæ *Laudes* pariunt; At insunt Virtutes quædam occultæ & latentes, quæ pariunt *Fortunam*. Nimirum, Fa- cultates nonnullæ se expediendi, quæ Nomen non habent. *Hispanum* Vocabulum, (*Desemboltura*), eas quadam ex parte innuit. Scilicet; Cùm non inveniuntur in Naturâ alicujus Obices aut Impedimenta: Sed Rotæ Animi ad Motum Rotarum *Fortune* versatiles sunt. Ita enim *Livius*, (postquàm *Catonem Majorem* his verbis descripsisset; In illo *Viro*, tantum *Robur Corporis & Animi* fuit, ut quocunque loco natus esset,

esset, *Fortunam sibi facturus videretur*,) Illud disertè notat, quòd ei fuisset *Ingenium Versatile*. Quare si quis limis & adductis Oculis aspiciat, videbit *Fortunam*: *Cæca* enim licèt sit, haud tamen prorsùs *Invisibilis*. Etenim *Via Fortuna* similis est *Galaxiæ* in *Æthere*; Quæ Concurfus est, sive *Coacervatio* complurium *Stellarum* minutarum, seorsim *Invisibilium*, sed conjunctim *luminosarum*. Eodem modo, complures *Virtutes* sunt exiguæ, & vix in *Notam* incurrentes; Sive potiùs *Facultates* & *Consuetudines* appositæ; Quæ *Fortunatas* reddunt. *Itali* ex ipsis nonnullas notant; Quales quis minimè putaret. Cum *Hominem* innuunt, cui prosperam *Fortunam* spondent, inter cæteras ejus *Qualitates* adjicient, quod habeat *Poco di Matto*. Neque sanè inveniuntur aliæ duæ *Qualitates*, magis ad hanc propitiæ; Quàm si quis habeat *Modicum* ex *Stulto*, & non nimium ex *Honesto*. Itaque, quibus *Patria*, aut *Principes* sui, nimio plus chari extiterunt; *Idem* nunquam *Fortunati* fuerunt; Neque profectò esse possunt. Quando enim *Cogitationes* suas, extra seipsum quis collocaverit, *viam suam* benè *Inire* nequit.

Fortuna præpropera, magna molientes, & nonnihil turbulentos, reddit; At *Fortuna* exercita ea est, quæ efficit *Prudentes* & *Cordatos*. *Fortuna* proculdubio, saltem propter *Filias* suas, *Honorem* meretur; *Confidentiam* scilicet, & *Existimationem*; Etenim has duas parit *Fortuna* prospera; Alteram intra *Nosipos*; Alteram in aliis erga *Nos*; Eæque vicissim pariunt *Animos* & *Auctoritatem*. *Viri* cuncti *prudentes*, quo *Invidiam* suarum *Virtutum* amoliantur, omnia *Providentiæ* & *Fortunæ* imputare solent; Ita enim decentiùs & liberiùs, eas sibi assumere possint: Quinetiam *Majestatem* *Homini* quandam addit, si videretur *Numini* *Curæ* esse. Sic *Cæsar* dum animaret *Gubernatorem* *Navis* in *Tempestate*, dixit; *Cæsarem portas*, & *Fortunam* ejus. Sic *Sylla* *Nomen Felicis* elegit, non *Magni*. Atque illud *Observationem* non præterit; Eos, qui ex professo, *Sapientiæ* & *Artibus* propriis, nimium tribuerunt, in fine, *Infortunatos* evasisse.

Narratur de *Timotheo Atheniensi*, postquam in reddendis *rationibus* *Præfecturæ* suæ, hanc *Clausulam*, ad ravim usque, inseruisset; Atque in hoc nulle erant *Fortunæ* *Partes*; Deinceps illi nihil cessisse prosperè. Sunt certè, quorum *Fortuna* similis *Carminibus* *Homeri*, quæ majore cum facilitate fluunt, quàm aliorum *Poetarum* *Versus*: Id quod *Platarchus* de *Fortunâ Timoleontis*, ad *Fortunas* *Agessilai*, aut *Epanimonde*, comparatâ, prædicat. Hoc verò ut fiat, sine dubio, in nobis ipsis, maximè situm est.

De

XXXIX.

De Usura Sive Fœnore.

PLurimi Invectivas quasdam ingeniosas, in *Fœneratores*, commenti sunt. Dicunt; Miserum esse, Diabolum in *Dei* partem involasse, *Decimas* scilicet. *Fœneratorem* maximum esse *Sabbathi violatorem*; Aratrum siquidem suum non cessare *Sabbathis*. *Fœneratorem Fucum* esse, de quo *Virgilius*;

Ignavum Fucos Pecus à præsepibus arcent.

Fœneratorem, Legem primitivam, post Lapsum Hominis, latam, pessundare; Quæ fuit; *In sudore Vultus tui comedes Panem tuum*; Minimè verò; *In sudore Vultus alieni*. *Fœneratores* Pileis luteis indui oportere, quia *Judaizant*. Rem esse contra Naturam, ut *Pecunia* generaret *Pecuniam*; Et hujusmodi alia. Ego vero hoc dico tantum; *Fœnus esse, inter Concessa, propter Duritiam Cordis*. Cum enim necesse sit Hominibus, ut *Pecunias* mutuò dent, & accipiant; Sintque tam duro Corde, ut eas gratis commodare nolint, reliquum est ut permittantur *Usuræ*. Alii nonnulli in medium adduxerunt, callidas quasdam & suspectas Propositiones, de Argentariis, & Excambiis publicis, Detectione Fortunarum Hominum singulorum, & aliis hujusmodi Artificiis. Verùm pauci de *Fœnore* disseruerunt solidè & utiliter. Optimum fuerit proponere nobis ante oculos, *Fœnoris Commoda, & Incommoda*; Ut Bonum vel ponderetur, vel separetur; Quinetiam cavere imprimis, ne dum *Fœnore* feramur in melius, intercipiamur & incidamus in pejus.

Incommoda Fœnoris hæc sunt. Primum, quod Mercatorum numerum minuit. Nam si ignava hæc, *Pecunie* in *Fœnus* Erogatio, è medio tolleretur, *Nummi* non delitescerent præ *Socordiâ*, sed, magnâ ex parte, in Mercaturam impenderentur; Quæ instar *Vene Portæ*, cuius *Regno* est, ad *Opes* introducendas. Secundum, quod Mercatores inopes reddit: Sicut enim *Colonus*, Terram colere ita fructuosè nequit, si *Reditum* solvat nimis gravem; Ita *Mercator*, tam commodè & lucrosè, Mercaturam suam exercere vix potest, si *Pecuniam* *Fœnore* sumptis, negotietur. Tertium *Incommodum* duorum priorum Appendix quædam est, *Porteriorum & Vectigalium* publicorum Imminutio, quæ fluunt & refluunt, pro modo *Commercii*. Quartum, quod *Thesaurum, & Pecunias* *Regni*; sive *Reipublicæ* in paucorum Manus reducit: Cùm enim *Fœneratoris* *Lucrum* certum sit, cæterorum incertum, eveniet in fine *Ludi*, prout fit sæpè in *Aleâ*, ut maxima pars *Pecuniæ* *Promo* cedat. Illud autem pro inconcusso tenendum, florere *Rempublicam* imprimis, cùm *Pecunie* dispergantur, non coarcentur. Quintum, quod *Terræ & Prædiorum* pretium deprimat: Etenim *Pecunie* infumuntur, vel in *Mercaturam*, vel in *Prædiorum* *Coemptionses*; *Fœnus* autem utrique obviare videtur. Sextum, quod

Quod omnes Labores, Molimina, & Inventa nova quæcunque, ener-
vat & hebetat; In quibus *Pecunia* minimè sibi deesset, nisi à Torpe-
dine istâ impediretur. Postremum, quod *Tinea* est & *Teredo* Facul-
tatum quam plurimorum *Hominum*; Id quod, tractu *Temporis*, Ege-
statem publicam parit.

Econtrariò, *Commoda Fœnoris* hæc sunt. Primò, quod utcunque
Usuræ in aliquibus *Mercaturæ* noceant, in aliis nihilominus profunt;
Certissimum enim est, maximam *Mercaturæ* partem, à junioribus
Mercatoribus exerceri, *Fœnore* sumptis *Pecuniis*; Unde si *Fœnerator*,
Pecunias suas, vel exigat, vel non emittat, secutura necessariò est mag-
na *Mercaturæ* *Clades*. Secundum est, quod nisi prompta hæc à *Fœnera-*
toribus Pecuniarum *Mutuatio*, *Hominum* necessitatibus subveniret, in
extremas angustias citò redigerentur; Quandoquidem cogerentur
Res suas, (sive *Bona Mobilia* fuerint, sive *Prædia*,) nimis vili pretio
vendere: Itaque, ubi *Fœnus* rodit tantum, *Distractiones* præproperæ
penitus absorberent. Nam quantum ad *Oppignerationes*, aut ea quæ
à *Jureconsultis* appellantur *Mortua vadia*, huic certè *Malo* *remedium*
vix exhibebunt: Siquidem aut ea prorsus non accipient *Homines*
sine *Fœnore*; Aut si accipiant, solutione ad diem minimè præstitâ, sum-
mo jure agent. Memini *Pecuniosum* quendam, virum durum, rure
agentem, qui solebat dicere; *In malam Crucem abeat ista Fœneratio;*
Impedimento est, quo minus Pignorum & Obligationum pœnas exigere pos-
simus. Tertium & ultimum hoc est: *Nugas* meras dico, si quis exi-
stimet, *Mutationem pecuniarum* facilem, non admissio *Fœnore*, fieri
posse: Neq; rursus quis animo cõprehenderit, innumera quæ sequen-
tur mala, si *Contractus* illi, *Mutui* dati & accepti, convellantur. Itaq;
de abolendis prorsus *Usuris* *Sermones* facere ineptum foret. *Respub.*
omnes, pro diversâ tamen ad *Sortem* ratione, eas tolerârunt; Adeò ut
Opinio illa in *Utopiam* protinus releganda.

Dicamus jam de *Reformatione & Normâ Usurarum*, Quibus nimi-
rum *Modis*, *Incommoda* earum optimè evitentur, *Commoda* retinean-
tur. Patet jam, conferendo inter se *Commoda & Incommoda Usura-*
rum, (quod modò fecimus,) duo esse, quæ reconciliare oportet. Prius,
ut retundantur *Dentes Fœnoris*, ne nimium mordeat: Secundum, ut
Viris pecuniosis aperiatur via, quâ ad *Pecunias* *Mercatoribus* præstan-
dum invitentur, ne *Commercium* intercidat aut languescat. Hoc
autem fieri non potest, nisi in *Fœnore*, duas *Proportiones* introducas;
Minorem, & Majorem. Si enim *Fœnus*, ad unicam tantum *Proportio-*
nem, eamque minorem redigas, mutuo accipientem aliquantulum le-
vabis, sed *Mercator Pecunias* non facile reperiet. Atque insuper no-
tandum est, *Mercaturam*, cum sit omnium maximè lucrosa, *Fœnus*
ad *Proportionem* bene magnam ferre posse; *Alios Contractus* mi-
nimè.

Vt his duabus *Intentionibus* satisfiat, hac viâ insistere licet. Duæ
sunt *Fœnoris* *Proportiones*: Prior omnibus permittatur; Posterior
tantum licentiâ, aliquibus tantum *Hominibus*, & in aliquibus *Reipubli-*
cæ Locis, ubi *Mercatura* fervet, concedatur. Primò igitur, (si nos
audias) reducatur *Fœnus* ad partem vicessimam *Sortis* pro *Mutatione*
in *Annua*: Ea *Proportio* *Edicto* promulgetur, ut libera sit omnibus.
Pro

Pro eâ accipiendâ, *Princeps* sive *Respublica*, Multâ omni renunciât. Hoc ab Obstructione aliquâ generali, aut Difficultate majore, Mutationem conservabit. Hoc innumeris Mutuatoribus, ruri & alibi degentibus, Solamini erit. Hoc magnâ ex parte Prædiorum pretia adaugebit. Quandoquidem annuus Valor prædiorum, hic apud Nos in *Angliâ*, excedet illam *Fænoris*, ad hanc Proportionem redacti; Quantum annuus Valor sex Librarum, excedit illum quinque tantum. Hoc denique, Industrias Hominum, ad utilia & lucrosa Inventa, acuet & excitabit: Eò quod plurimi hujusmodi Inventis potius se dedit, quàm Lucro tam exili, quale diximus, ex *Usuris*, acquiescere; Præsertim cum Lucro jam pridem majori ex iisdem assuevissent. Secundò, certis quibusdam Hominibus, commodandi Mercatoribus notis, & non aliis quibuscunque Hominibus, *Licentia* concedatur: Hoc autem fiat, additis Cautiõibus quæ sequuntur. Sit Proportio, (etiam hæc de quâ loquimur,) illâ paulò remissior, quàm antea solvere solebant: Hoc pacto, universi, tam Mercatores, quam alii, Reformatione hac recreabuntur. *Princeps* autem, sive *Resp.* exiguam aliquam Summam percipiat, pro *Licentiis* singulis; Reliquum Lucri, *Fæneratori* cedat: Si enim Lucrum *Fæneratoris* leviter tantum minuatur, eum nullo modo à *Fænore* exercendo deterrebit: Exempli gratiâ; Si quis antea decem, aut novem Libras, pro *Sorte* centum Librarum, quotannis accipere solebat; Is etiam octo potius Libris, contentus erit, quàm *Fæneratorem* exuet; Aut certa cum Incertis commutabit. Sint isti, quibus *Licentia* scilicet conceditur, numero minimè definiti; Sed tamen ad Urbes aliquas, & Oppida quæ Mercaturâ florent, restringantur: Ita enim, prætextu *Licentiarum*, Opportunitatem non habebunt, *Pecunias* aliorum pro suis commodandi: Nec novem aut octo Librarum Proportio, *Licentiâ* munita, generalem illam quinque Librarum absorbebit: Nemo siquidem, *Pecunias* suas, procul à se mittere, aut in Manus ignotas concredere, præoptabit.

X L.

DE JUVENTUTE & SENECTUTE.

Juvenis Annis poterit esse Senex *Horis*, si *Temporis* jacturam non fecerit. Sed hoc rarò contingit. Generaliter, *Juventus* similis est primis Cogitationibus, quæ Secundis Sapientiâ cedunt. Etenim inest Cogitationibus *Juventus* quædam, non minùs quàm *Ætatibus*. Attamen Inventio *Juvenum* vivacior est quàm *Senum*; Atque Imaginationes in Mentem eorum illabuntur meliùs, & veluti diviniùs. Ingentia præfervida & quæ Cupiditatibus violentis, ac perturbationibus, hûc illûc impelluntur, non matura fiunt ad res gerendas, donec *Meridiem* *Ætatis* suæ attigerint: Ut videre est in *Julio Cesare*, & *Septimio Severo*. De quorum posteriore dictum est; *Juventutem* egit *Erroribus*, imò *Furoribus*, plenam: Qui tamen, in Serie *Imperatorum* universâ, fuit propemodum celeberrimus. Sed Ingentia sedata & composita, etiam in *Juventute* florere possunt. Cujus rei Exempla cernuntur, in *Augusto Cesare*, *Cosmo Duce Florentiæ*, *Gastone de Foix*, & aliis nonnullis.

nonnullis. Ex alterâ parte, Calor & Vivacitas, si in *Senectute* inveniantur, Temperamentum optimum constituunt ad Negotia. *Juvenes* ad Inveniendum magis idonei sunt, quàm ad Judicandum; Et Executione potiùs quàm Consiliis validi; Et ad Negotia nova meliùs adhibentur, quàm ad Consueta. Etenim, *Experientia Senum*, in iis quæ sub *Experientiâ* eorum cadunt, eos dirigit; sed in Rebus novis, eos seducit. *Errores Juvenum* Negotia sæpenuerò pessundant; Verùm *Errores Senum* non ultrà ferè procedunt; Nisi ut plus fieri potuisset, aut citiùs. *Juvenes*, in rebus gerendis & tractandis, majora amplectuntur, quam comprehendere valeant; Plura movent, quàm componere rursùs sciunt; Ad Fines advolant Gradibus & Mediis non benè pensatis; Præcepta quædam absurdè persequuntur, in quæ casu inciderunt; Extrema Remedia à principio usque tentant; Denique quod *Errores* conduplicat, *Errores* agnoscere, aut revocare, detrectant: Similes Equis malè domitis, quæ nec se sistere, nec vertere, volunt. *Senes* plus satis objiciunt; In Consultationibus nimium Morantur; Pericula plusquàm expedit reformidant; Pœnitentiâ præproperâ vacillant; Atque Negotia rarò admodum ad periodum justam deducunt; Sat putantes Mediocritate quadam Successûs frui. Bonum certè fuerit, in Negotiis, mixturam adhibere, & *Senum*, & *Juvenum*: Illud enim in præsens utile erit, ut Virtutes utriusque Ætatis, Defectus earum corrigent; Utile etiam Futuro, ut *Juvenes* perdiscant, dum *Senes* moderentur; Postremò Accidentia Externa meliùs compescit, quia *Senes* Auctoritate, *Juvenes* Gratiâ & Popularitate, pollent. At in Moralibus, *Juventus* fortassè primas tenebit, ut *Senectus* in Politicis. Ex *Rabbinis* quispiam, super Textum illum; (*Juvenes vestri videbunt Visiones, & Senes vestri somniabunt Somnia;*) sic infert; Quod *Juvenes*, propiore ad se aditu, *Deus* dignatur, quàm *Senes*: Quia *Visio* Revelatio clarior & manifestior est, quàm *Somnium*. Et sanè, quantò quis magis, de Mundo bibit, tantò plus *Toxico* ejus inficitur: Tum *Senectus*, potiùs in Facultatibus Intellectûs, quàm in Virtutibus Voluntatis & Affectuum, proficit. Sunt, qui in *Juventute* admodum præcoces sunt, sed currentibus annis citò marcescunt, & deveniunt evanidi. Tales sunt; Primò qui Ingenia nacti sunt fragilia, quorum Acies faciliè retunditur: Qualis fuit *Hermogenes Rhetor*; Cujus Libri subtilissimi sunt; Verùm ipse paulò post stupidus evasit. Secundum Genus eorum, quibus Naturales quædam Facultates insunt, quæ magis *Juventutem* decent, quàm *Senectutem*; Qualis est Oratio fluens, & luxuriosa; Quæ in *Juvene* laudatur; In *Senè* non item. Ita *Cicero* loquitur de *Hortensio*; *Idem manebat, neque idem decebat*. Tertium eorum, qui sub imitiis, nimium efferuntur; Et Magnanimitate præditi sunt, supra quam Ætas provectior ferre valeat: Qualis fuit *Scipio Africanus*, de quo *Livius* ita prædicat; *Ultima Primis cedebant*.

XLI.

De Pulchritudine.

Virtus, instar Gemmæ pretiosæ, optima est, sine Ornamentis inferta. Atq; profectò eadem præstat, in Corpore decoro, licet non delicato; Quodque Aspectus Dignitatem potius præ se ferat, quam Pulchritudinem. Neque ferè reperies, eximiè *formosos*, Virtutibus pollere: Ac si Natura, in hoc magis incubuisset, ut non turpiter erraret, quam ut aliquid excellens produceret. Itaque Conversationibus apti sunt, at excelsos Spiritus non gerunt: Et Urbanitati potius student, quam Virtuti. Sed hoc in omnibus non tenet. Siquidem *Augustus Cesar*, *Titus Vespasianus*, *Philippus Pulcher Rex Gallus*, *Edouardus Quartus Rex Angliæ*, *Alcibiades Atheniensis*, *Ismael Persa*, Viri prorsus magni fuerunt, & nihilominus *Perpulchri*.

In Pulchritudine præfertur Venustas Colori; Et decorus ac gratiofus Oris & Corporis Motus, ipsi Venustati. Ea præcipua Pulchritudinis portio quam Pictura repræsentare non potest; Imò nec Effigies ipsa viva, primo aspectu. Non reperitur Pulchritudo aliqua excellens, cui non insit aliquid minus conforme, in Compagine. Haud facile quis dixerit, utrum *Apelles*, aut *Albertus Durerus*, Nugator major fuerit; Quorum alter Hominem secundum Proportiones Geometricas effingere voluit; Alter, ex compluribus Faciebus, optimas quasque Partes desumendo, unam satagebat depingere excellentem. Tales, (crede,) Effigies, vix ulli placebunt, præterquam Pictori ipsi. Non quàm existimem, elegantiorẽ Faciem depingi à Pictore posse, quàm unquam in vivis fuit; Sed hoc ei contingere oportet, ex felicitate quadam, & casu, (veluti Musicis sui Cantus, non autem ex Regulis Artis. Videre est Facies nonnullas, quarum Partes singulæ, Examini si subjiciantur, vix unam reperies quam separatim probes; Quæ tamen in consortio satis placent. Quod si verum sit, Pulchritudinem præcipuam sitam esse, in Motu decoro, mirum sanè non est, si proveciores ætate, aliquando videantur Junioribus *amabiliore*: Secundum illud *Euripidis*; *Pulchrorum Autumnus Pulcher*: Etenim fieri non potest, ut Juvenis per omnia decus tueatur, nisi fortè Juventutem ipsam, ad Supplementum Decoris assumas. Pulchritudo est instar Fructus Horarii, qui facile corrumpitur, nec diù durat: Atque sæpè Juventutem inducit dissolutam, Senectutem autem ferò poenitentem: Attamen si bene collocetur, Virtutes splendere facit, Vitiâ erubescere.

XLII.

De DEFORMITATE.

Deformes Naturam ferè ulciscuntur: Sicut enim Natura minùs illis propitia fuit, ita & illi Naturæ vicissim adversi; Cum sint plerique ipsorum, (ut loquitur *Scriptura*,) *Sine Affectione Naturali*. Est proculdubiò Consensus, inter Animam & Corpus; Atque Natura, *Ubi peccat in uno, periclitatur in altero*. Sed quia in Fabricâ Animæ conceditur Homini Electio, in Fabricâ Corporis imponitur Necessitas; Astra Inclinationis Naturalis, obscurantur nonnunquam, à Sole Virtutis & Disciplinæ. Consentaneum itaque fuerit, de *Deformitate* dicere, non ut Signo, quod quandoque fallit; Sed ut Causâ, quæ per-rarò effectum destituitur. Quicumque in Personâ suâ, aliquid habet, quod Contemptum inducit, perpetuum habet in se stimulum, quò à Contemptu se vindicet: Itaq; *Deformes* semper audacissimi; In principio, veluti in Defensione suâ, utpote qui Contemptui exponuntur; Sed processu Temporis, ex Habitu acquisito. Iterùm *Deformitas* Industriam acuit; Ejus generis Industriam, ut aliorum Defectus & Infirmitates sedulò rimentur; Unde habeant quod rependant. Prætereà, in potentioribus, Suspiciones & Zelotypiam, versus eos, extinguit; Veluti Homines quos tutò despiciere liceat: Competitores autem & Æmulos consopit; Utpote nihil suspicantes, de promotione eorum ad Honores, donec ipsos in possessione Honorum videant. Adeò ut si rem diligenter introspicias, in magnis Ingeniis, *Deformitas* Ascensum ad Honores patefacit. *Reges*, antiquis temporibus, (atque hodiè etiam in *Imperiis* nonnullis,) *Eunuchorum* Fidei magnoperè inniti solebant: Qui enim erga omnes invidi sunt, uni magis fidi sunt, & obnoxii. Attamen fidem illis adhibebant, potius ut Rimatoribus bonis & Susurronibus, quàm aut Magistratibus aut Ministris publicis. Similis etiam est Ratio *Deformium*. Manet illa Regula, quam antea posuimus: *Deformes*, si animosi sint, à Derisu & Ignominia liberare se gnaviter contendunt: Quod fieri non potest, nisi aut per Virtutem, aut per Malitiam. Itaque nil mirum cuiquam videatur, si quandoque in Viros egregios evadant; Qualis fuit *Agessilaus*, *Zangerus Solymani Filius*, *Æsopus*, *Gasca Peruvia Prefectus*; Quin & *Socrates* illis annumerari possit; Cum aliis.

XLIII.

De ÆDIFICIIS.

Ædes extruuntur, ut in iis habitemus, non ut eas spectemus: Pulchritudini igitur præponatur Usus, nisi fortè utrunque obtineri possit. Relinquamus Fabricas Ædium speciosas, quæ Admirationem incutiunt, *Palatis Poetarum incantatis*; Qui eas extruunt sumptu parvo. Qui *Domum* elegantem ædificat, sed in situ malo, Carceri seipsum mandat. Situm autem malum intelligo, non tantum ubi Aer insalubris, sed etiam ubi Aer inæqualis est: Quales sunt *Ædes*, quæ extruuntur quidem, in Colliculo paululum elevato; Sed cincto undique, more Theatri, Collibus altioribus; Ubi Ardor Solis constringitur, Venti autem, veluti in Canalibus, variis æstibus recipiuntur: Adeo ut in huiusmodi situ, subito sentias, diversitatem non minorem, Caloris & Frigoris, quam si in Locis diversis habitares. Neque malum Situm facit Aeris solummodo Conditio prava; Verum etiam Viarum & Adituum Incommoditas; Fora Rerum Venalium indiga; Et (si *Morum* consulas) Vicini mali. De compluribus aliis non loquor; Qualia sunt, Aquarum absentia; Sylvarum Defectus, quæ & Focum, & Umbram, præbeant; Sterilitas Soli, aut quod ex variis Glebarum Generibus minimè commistum sit; Prospectus coarctatus; Defectus Terræ planæ & æquabilis; Locorum Defectus in propinquo, qui Venationibus, Aucupis, Cursibus Equorum, idonei sint; Mare nimis in vicino, aut nimis in remoto; Commoditas nulla Fluviorum Navigabilium, aut etiam Incommoditas ipsorum ob Inundationes; Situs remotior ab Urbibus magnis, quod Negotiis obest, aut etiam propinquior, quod Victui necessaria absorbet, & omnia cara reddit; Locus ubi quis Latifundia ampla possideat, aut acquirere possit, & Locus contra ubi pennas extendere nequeat: Quæ singula minimè eo animo enumeramus, ac si *Domus* aliqua his Incommodis omnibus vacare possit, verum ut tot ex illis evitemus, quot evitari concedatur; Atque rursus, si quis *Domos* plures ædificet, ita rem disponat, ut quæ in unâ desint Commoditates, adsint in alterâ. Responsum *Luculli Pompeio*, bellulum erat: Qui, cum in Palatio *Luculli*, immensas & luminosas Porticus & Cameras conspexisset, sic inquit; *Optimè proculdubio hic habitatur Æstate, sed quomodo Hyemem toleras? Cui Lucullus; Quid, numnam me putas, Avium prudentiam non assequi? Quarum nonnullæ, Hyeme ingruente, sedes mutant?*

Transeundum jam à Situ *Domus*, ad *Domum* ipsam. Imitabimur *Ciceronem*; Qui Libros conscripsit *De Oratore*, & Librum unicum qui inscribitur *Orator*: Quorum priores *Præcepta Artis* tradunt, posterior *Perfectionem*. Describemus igitur *Palatium Regium*, atque ejusdem *Modulum* quendam conficiemus. Prorsus enim mirabilis res est, tam vastas hodiè existere Moles in *Europâ*, quales sunt *Vaticanum*, & *Escuriale*, & nonnullæ aliæ; In quibus tamen, *Cameram* aliquam verè magnificam, vix reperies.

Primum igitur statuo, *Palatium* perfectum neutiquam esse, nisi duas habeat *Portiones* diversas, *Portionem Convivii*, ut loquitur Liber *Hesler*; Et *Portionem Mansionis* sive *Familiæ*: Alterum ad Pompas, Magnificentias, & Celebritates; Alteram, ad Habitationis usum. Intellico, *Portiones* istas duas, extrui debere, non ut *Latera Domus*, sed ut *Frontis* ipsius *Partes*: Easque exterius uniformes esse, licet interius longè diversas. Coniungi autem volumus *Portiones* istas, per *Turrim* sublimem & splendidam, in medio *Frontis*. Atque, quoad *Portionem Convivii*, unicam tantum illic *Cameram* poni velim; Eamque supra *Gradus*, quinquaginta pedes ad minus altam: Et subter eam, *Cameram* item alteram, similis longitudinis & latitudinis; Quæ *Apparatum* & *Instructionem*, ad *Festa*, *Ludos*, & eiusmodi *Magnificentias*; *Actores* etiam, dum se ornent & parent, commodè recipiat. Alteram *Portionem*, *Mansionis*, scilicet, dividi velim præcipuè, in *Anlam*, & *Sucellum*. utramque amplam & pulchram: Eas verò per universam *Portionis* *Longitudinem*, extendi nolim; Sed relinqui in exitu *Cœnacula* duo; *Hyemale* & *Æstivale*: Atque subter hæc omnia, (excepto *Sacello*,) *Cellas* amplas *subterraneas*, collocari volo; Quæ *Culinis* *privatis*, *Promptuariis*, *Panariis*, & similibus, inserviant. Quantum ad *Turrim*; Eam elevari volo, usque ad duo *Tabulata*; Utrunque quindecim pedes altum, supra duas *Alas Frontis*; *Coopertam* *Plumbo*, æquabili, atque statuis per *fulcra Laterum*, in *summitate*, *decoratam*: Eandem *Turrim* in *Cubicula* diversa distinguere volo. *Gradus* autem *Turris* apertos esse, & in se revertentes, & per *Senos* subinde *divisos*; Utrunque statuis *ligneis*, *inauratis*, vel saltem *ænei coloris*, *cinctos*, cum *Statione* *spatiosâ* & *latâ* in *vertice*. Verùm cavendum, ne *Locus* ubi *Famuli* comedant, sit ad *imum Graduum*, vel *propè*: Si enim sit, *Ciborum* *Nidor* ascendet, tanquam in *Tubo* quodam. Et de *Fronte* *Ædificii* hætenus. Tantum intelligo *Gradus* *primos Ascensûs*, ad *viginti pedes* *sustolli* debere; *Altitudinem* scilicet *Tabulati inferioris*.

Ultra *Frontem* *Ædificii*, *Aream* *spatiosam* *designo*, *Cujus Latera* *tria* *sint ipsa* *Ædium* *Fronte* *haud paulum humiliora*; Atque in *quatuor* *Angulis* *eiusdem* *Areæ*, *Turres* *extruantur*, *Altitudinem* *Laterum* *Predictorum* *nonnihil* *superantes*, ad *Gradus*, *quibus* *in* *superiora* *ascendatur*, *capiendos*: Quæ *Turres*, *non* *recipiantur* *in* *Planum* *Ædificii*; Sed *extra* *promineant*. *Area* *autem* *integra* *Lapidibus* *latis* *quadrangulis* *minimè* *substernatur*; Nam *hujusmodi* *pavimenta* *Calorem* *molestum* *æstate*, & *similiter* *Frigus* *asperum* *hyeme*, *immittunt*; Sed *habeat* *Ambulacra*, *ex* *eiusmodi* *Lapidibus*, *per* *latera* *tantum* *Ædificii*; Et *Formam* *Crucis*, *ex* *iisdem*, *in* *medio*; Cum *Quadris* *interpositis*, *quæ* *gramine* *vestiantur*, *detonso* *quidem*, *sed* *non* *nimis* *prope* *Terram*. *Latus* *universum* *Areæ*, *ex* *parte* *Convivii*, *occupent* *spatiosæ* & *speciosæ* *Porticus*. In *quibus* *singulis* *Porticibus*, *sint* *in* *Laquearibus*, *tres* *aut* *quinque* *Sphæræ* *concavæ*, (*Cupulas* *vocant*), *pulchræ*, *in* *Longitudine* *positæ*, *ad* *æqualem* *distantiam*: *Sint* *quoque* *Fenestras*, *ex* *vitro* *colorato*, *ubi* *pingantur* *Columnæ*, *Imaginés* *omnigenæ*, *Flores*, & *similia*. At *Latus* *ex* *parte* *Familiæ*, *simul* *cum* *Latere* *tertio* *è* *regione* *Frontis*, *complectatur* *Cameras* *presentiales*, & *alias* *usûs*

ac Decoris ordinarii; Atque rursus Cubicula: Sintque etiam tria ista, Latera ita extructa, ut exhibeant *Ædificium* duplex; Non translucida, sed ex alterâ tantum parte fenestrata; Ut tam matutinis, quam vespertinis temporibus, præsto sint *Camerae*, in quas Sol non intret. Accommodentur etiam eo modo, ut habeantur ibi *Cubicula* & *Camerae* tam *Æstivales* ad Refrigerium, quam *Hyemales* ad Frigus arcendum. Invenies non rarò *Ædes* pulchras, sed tamen ita Vitro & Fenestris repletas, ut vix locum suppeditent, ubi te recipias aut ad Solem, aut ad Frigus, evitandum. Quantum ad Fenestras prominentes sive arcuatas, eas probo tanquam Res commodas, (Urbibus sanè Fenestras ad Planum *Ædificii*, & minimè protuberantes, magis conveniunt, propter Uniformitatem Structuræ Plateas versus;) Sunt enim Receptus Colloquiis opportuni: Atque insuper, tam Ventum, quam Solem, summovent; Quod enim aliàs, per totam ferè *Cameras*, pertransisset, vix ultra Fenestram penetrabit. Raræ tamen sint hujusmodi Fenestras arcuatas, non ultra quatuor; Duæ scilicet, ex utroque Latere *Areae*.

Ultra hanc, quam diximus, *Arcam*, sit alia interior, parvis, & Amplitudinis, & Altitudinis; *Hortus* per exterius circumcincta; Interius autem, Ambulacris pulchris, Arcuatis, usque ad primum Tabulatum, circumdata. Pars autem exterior Solarii inferioris versus *Hortum*, quatenus ad duo Latera, convertatur in *Specum* sive *Cavernam*, (*Grottam* Moderni vocant,) ad Umbram & *Æstivationem*; Apertam, aut Fenestratam, tantum ex parte *Horti*: Sit autem *Caverna* illa Solo æqua, non omninò depressa; Et eleganti Pavimento strata, ad Terræ Vapores excludendos. Erigatur autem in Medio istius *Areae* Fons splendidus; aut Opus aliquod ex Statuis magnificentum; Pavimentum autem simile sit *Areae* illi antedictæ. Hujus *Areae* *Ædificia*, ex utroque Latere, destinentur *Cameras*, & *Conclavibus*, secretioribus: Latus autem transversum, Porticibus etiam secretioribus. Curandum verò, ut aliquæ, tam ex *Cameras* & *Conclavibus*, quam ex Porticibus, designentur ad Usus Infirmorum; Si fortè *Princeps*, aut quisvis è Grandioribus, ægotaverit. Habeant autem Portiones singulæ ægris destinatæ, (ut Moderni loquuntur,) *Ante-Cameram*, *Cameras* ad Cubile, & *Re-Cameram*. Hæc autem, quæ diximus, supra secundum Solarium collocentur. At Latus transversum Solarii inferioris, versus *Hortum* convertatur in Porticum, speciosam, patentem, & Columnis fultam. Rursus, supra Solarium tertium, ex omnibus tribus Lateribus, statuatur Porticus elegantes, columnares, & apertæ, ad Prospectum & Refrigerium *Horti* excipiendum. Verum ad Angulos duos Lateris transversi, in Solario secundo, accommodentur & ornentur, duo splendida & delicata *Conclavia*, (*Cabinetos* Moderni vocant;) Pavimento nitente, Aulæis sumptuosis instructa, Vitro Crystallino fenestrata, cum Cupolâ elegante in medio. Sint autem *Conclavia* illa, Rebus curiosis omnigenis, & spectatu dignis, referta. In supremis quoque Porticibus, (si fieri posset,) optarem collocari, juxta parietes, in locis diversis, *Fonticulos* quosdam Aquam emittentes; Qui per secretos Tubos iterum transeant. Interior autem pars, in Solario superiore, versus *Arcam*, formetur in Porticus & Ambulacra, benè munita

nita & obducta, ad usum Convalescentium. Atque hæcenus de *Modo Palatii* ipsius: Nam de Balneis, & Piscinis, non loquor. Superest tamen, ut antequam ad Frontem *Ædium* pervenias, collocentur *Areae* tres; *Area* viridis, gramine vestita, cum *Pariete* in *Circuitu*, & juxta *Parietem* *Arboribus*, ordine positis, sata *Area* altera, ejusdem amplitudinis, sed in *Pariete* cujus, sint *Turriculæ* extructæ, aut simile quid ejusmodi elegantia: *Area* item tertia, quæ cum *Fronte* ipsâ *Ædium*, *Quadrangulum* constituat; *Quam* *Ædificio* certè aliquo circundatam nolo; Neque rursus nudis *Parietibus* cinctam; Sed *Ambulacris* supra *Columnas*, non *Arcus*, erectis; In summitate verò *plumbo*, vel *Lapide Quadrato*, coopertis, & ad latera elegantibus *Statuis* parvis, zenci Coloris, munitis, clausam. Quatenus verò ad *Ædificia* omnia, quæ usibus familiaribus inserviunt, summoveantur illa, ad aliquam distantiam, à *Palatio* ipso; Ita tamen, ut interponantur *Porticus* humiliores, & oblectæ; Intra quas ad *Palatium* transire possis.

XLIV.

De Hortis.

Deus ipse primus plantavit *Hortum*. Atque revera, inter *Solatia* humana, illud *Horti* est purissimum. Etenim *Spiritus* *Hominum* maximè reficit & oblectat; Quo sine, *Ædificia* & *Palatia*, *Mantantum* sunt *Opera*, nec sapiunt *Naturam*. Quinetiam notabis, *Secula* cum proficiunt in *Culturâ* & *Magnificentia*, citiùs pervenire ad *Ædificiorum* pulchritudinem, quàm ad *Hortorum* *Elegantiam* & *Amanitatem*: Quasi *Elegantia* illa *Hortorum* esset *Res* perfectior.

Statuo in *Hortis* *Regalibus*, assignari oportere *Hortos*, pro singulis *Anni Mensibus*: In quibus, separatim, *Plantæ*, quæ illo *Mense* florent & vigent, producantur. Pro *Decembri*, *Januario*, & fine *Novembris*, eligendæ sunt *Plantæ*, quæ per totam *Hyemem* virescunt; Quales sunt, *Aquifolia*; *Hedera*; *Laurus*; *Juniperus*; *Cupressus*; *Taxus*; *Buxus*; *Pinus*; *Abies*; *Rosmarinus*; *Lavendula*; *Pervinea*, *Flore* albo, *purpureo*, & *cæruleo*, *Chamedris*; *Irides* quoad *Folia*; *Arantia*, *Limonis*, & *Myrtus*, si *Calidariis* conserventur; Et *Amaracus* juxta *Parietem* & versus *Solem* satus. Sequuntur pro fine *Januarii*, & *Februario*; *Arbustum* *Chamælex* *Germanicæ* sive *Mezereonis*, quæ eo tempore floret; *Crocus* *vernus*, *Flore* *luteo*, & *glauco*; *Primulæ* *Veris*; *Anemones*; *Tulipa* *præcox*: *Hyacinthus* *Orientalis*; *Chamairis*; *Fritellaria*. Pro *Martio*; *Omne* *genus* *Violarum*, præcipuè *Purpureæ* *simplici* *flore*, quæ sunt præcocissimæ; *Pseudo-Narcissus* *luteus*; *Bellis*; *Amygdalus*, quæ tunc floret; *Malus* *Persica*, & *Cornus*, quæ etiam tunc florent; *Rubus* *odoratus*. Pro *Aprili*; *Viola* *flore* *albo* *multiplice*; *Parietaria* *lutea*: *Leucoium*; *Herba* *paralysis*; *Irides*, & *Lilia* *omnigena*; *Flores* *Roris* *marini*; *Tulipa*; *Pæonia*, *flore* *multiplici*; *Narcissus* *verus*; *Periclymenum* *Sabaudicum*; *Cerasus*, & *Pyrus*.

Pyrus, & Prunus diverſi generis in flore; Acanthus, quæ tum Folia emittit; Arbor Lelac. Pro *Maior*, & *Junio*; Cama-cariophyllus omnium generum, præcipuè virgineus; Omne Genus Roſarum, Moſchata ſolâ exceptâ, quæ ſeriùs floret; Periclymenum commune; Fraga; Bugloſſum; Columbina; Flos Africanus, ſimplex, & multiplex; Ceraſus, quæ tum fructum profert; Ribes; Ficus in Fructu; Bacce Rubi Idæi, Vitis Flores; Lavendula florens; Satyrium Hortenſe flore albo; Herba Muſcaria; Liliſium Convallium; Malus florens; Flos Cyaneus. Pro *Julio*; Cariophyllata omnium generum; Roſa Moſchata; Tilia florens; Pyra, & Poma, & Pruna præcocia. Pro *Auguſto*; Pruna omnium generum; Pyra; Mala Armeniaca; Bacce Oxyacanthæ; Nuceſ Avellanæ; Meloneſ Moſchatellini; & omni-geni Coloris Delphinium, ſive Conſolida Regaliſ. Pro *Septembri*; Uvæ; Poma; Papaver variorum colorum; Mala Perſica; Melo-cotonea; Nectarinæ; Corna; Pyra Hyemalia; Cydonea. Pro *Octobri*, & principio *Novembris*; Sorba; Meſpila; Pruna Sylveſtria; Roſa ſeræ; Malvæ arboſcentes flore Roſeo; & ſimilia. Hæ verò, quas enumeravimus, Plantæ, *Climati Londinenſi* conveniunt. Sed hoc volo, ut ſit alicubi, quaſi Ver perpetuum, prout fert Loci Conditio.

Quoniam autem *Odor Florum*, ſpirans in Aere, (ubi undulat more *Modulationis Muſicæ*,) gratior multo eſt, quàm ſi eos decerpas manu, ideo nihil magis confert, ad delectationem illam, quæ ex *Odore Florum* percipitur, quàm noſſe eos *Flores*, & *Plantas*, quæ adhuc creſcentes, nec avulſæ, maximè emittunt Auras ſuaves, & Aerem *Odore* perfundunt. Roſæ tam pallidæ, quàm Rubæ, dum creſcunt, *Odoris* ſui ſunt tenaces, nec Aerem tingunt; Adeò ut juxta Sepem earum ambulans, nihil *Odoris* percipies, etiamſi hoc experiaris tempore Roſis matutini. Laurus itidem, dum creſcit, *Odoris* parum emittit: Neque etiam Roſ-marinus, aut Amaracus. Id, quod ante omnia, ſuaviſſimo *Odore* Aerem (creſcens) imbuit, eſt Viola; præcipuè alba, Flore multiplici; Quæ bis quotannis floret; Medio *Aprilis*, & ſub finem *Auguſti*. Ei proximè accedit Roſa Moſchata: Tum Folia Fragariæ marceſcentis, quæ *Halitum* emittunt planè *Cardiacum*. Tum Flores Vitis, cui apparent in Racemis noviter protrufis, ad inſtar pulveris, qualis eſt in Caule Plantaginis. Tum Rubus odoratus. Tum Parietaria lutea, quæ gratiſſimum edit *Odorem*, ſata juxta Feneſtras Conclavis, aut Cubiculi in imo Solario ſiti: Tum Cariophyllatæ; tam minores, quàm majores; Tum Flores Tiliæ: Tum Periclymeni Flores, eminùs locati: Tum Flores Lavendulæ. De Floribus Fabæ non loquor, quoniam campeſtres ſunt. At ea, quæ Aerem, jucundiſſimo *Odore* perfundunt, ſed non niſi calcata, aut contuſa, ſunt tria; Pimpinella, Serpillum, & Mentha Aquatica. Itaque Ambulacra integra hiſ ſunt conferenda, ut *Odorem* eorum calcando exprimas.

Horti Contentum, (loquor autem de *Hortis Regiis*, ſicut feci de *Edificiis*,) haud minus triginta Jugerum eſſe debet: Atque illud in tres Partes dividi convenit: *Graminetum* in Introitu; *Fruticetum* ſive *Eremum* in Exitu; Et *Hortum præcipuum* in Medio: Præter *Ambulacra* utrinque ad Latera. Mihi quidem placet, quatuor Jugera *Gramineto* assignari;

assignari; Sex *Fruticeto*; Bis quatuor ad *Ambulacra* ad *Latera*; Et *Horto præcipuo* Duodecim. Oblectamentum ex *Gramineto* duplex est: Primum quidem *Oculis*, quibus nihil jucundius est, quam *Gramen* subinde topsum, & virescens: Alterum, quoniam in medio *Orbita* purganda est, quâ iri possit versus *Frontispicium Sepis magnificæ*, quæ *Hortum præcipuum* includat. At quoniam *Orbita* ista longa erit, neque in magnis *Ardoribus*, *Anni*, aut *Diei*, *Umbra Horti* emenda est, *Ambulatione* per *Graminetum*, exposito *Sole*; Ideo *Ambulacra* oblecta, duodecim pedes alta, ex opere *lignario*, utrinque ad *Latera Gramineti* extruenda sunt, per quæ *Hortum* introire possis, in *Umbra* continuâ. Quantum autem ad *Schemata*, & *Figuras*, ex varii *Coloris* terrâ distinctas, quæ subjaceant *Fenestris Edificii*, *Nugæ* planè sunt. Sæpius videas in *Placentis* talia. *Figura* quadrata *Horto* optimè convenit; Quam undique *Sepi* pulcherrimâ & arcuatâ claudi oportet. *Arcus* extollantur supra *Columnas*, ex opere *Lignario*, pedes decem alti, lati sex: *Spatia* autem inter *Columnas*, ejusdem dimensionis sint cum *Latitudine Arcus*. Supra *Arcus* sit *Sepes* continuata, pedes quatuor alta, ex opere itidem *Lignario*; Et hanc supra, sit *Turricula* in *Summitate Arcus* cujusque extructa, cujus interior *Capacitas* sufficiat *Avicularum Caveæ* excipiendæ. Et supra *Interstitia Arcuum* collocentur aliæ aliquæ *Figuræ* inauratæ, continentes *lamellas Vitri* colorati, quibus variè ludant *Radii Solares*. Hanc autem *Sepem* intelligo, supra *Aggerem*, haud præcipitem quidem, sed mediocriter declivem, sex pedes altum, totum *Floribus* consitum, erigendam esse. Intelligo etiam, ut hæc *Quadra Horti*, non totam *Soli Latitudinem* occupet, sed satis *Spatii*, variis *Ambulacris* conficiendis, utrinque ad *Latera* relinquat; In quæ, oblecta illa *Gramineti Ambulacra*, de quibus diximus, deducant. Verùm ad *Introitum* & *Exitum Horti*, hujusmodi *Ambulacra* cum *Sepibus*, omninò omittenda sunt: In *Introitu* quidem, ne conspectum *amænæ* illius *Sepis*, à *Gramineto* impediatur; In *Exitu* autem, ne *Prospectum Fruticeti* per *Arcus* intercipiatur.

Dispositionem Soli, intra *Claustrum Sepis*, variandam ad placitum relinquo: Hoc interim monens, ut quæcunque ea tandem sit, nimis curiosa & operosa ne sit. *Imagines* excisas ex *Junipero*, vel aliâ *materia Hortensi*, non probo: *Puerilia* sunt ista. *Humiles Sepicula* rotundæ, instar *Fimbriarum*, cum *Pyramidibus* parvulis, placent. *Columnas* etiam, & *Pyramides* altas, ex opere *Lignario*, in aliquibus locis sparsas, *Sepibus* vestitas, recipio. *Ambulacra* ampla & spatiosa esse volo. *Ambulacra* angustiora & oblectiora ad *Latera* summovenda sunt, ne utiquam verò in *Pomærio Horti* præcipui collocanda. *Consulerem* etiam, ut in medio *Horti* sit *Monticellus* pulcher, cum *tribus Ascensûs Ordinibus*, & *tribus Ambulacris*, ejus *latitudinis*, ut quatuor unâ *ambulare* possint. Et hæc insuper *Ambulacra* perfecte *Circularia* esse suadeo, absque *Figuris Propugnaculorum*. *Altitudo* autem *Monticelli* triginta pedum esto: *Atque* in *vertice*, *Domitellus* elegans extruatur, cum *Camini* venustè ordinatis, & absque multo *Vitro*.

Fontes quod attinet, magno sunt illi *Ornamento*, & *Refrigerio*; Sed *Stagna*, & *Piscinæ*, exulent: *Hortum* enim *insalubrem* reddunt, & *scatentem* *Muscis*, *Ranis*, & *similibus*. *Fontes* duorum generum intelligo

intelligo; Unum qui Aquam salientem verset, & dispergat, cum Crateribus suis; Alterum nitidum Aquæ puræ Receptaculum, quadratum, pedum triginta vel quadraginta, illime, sine Cœno, aut Piscibus. Quoad primum, *Imagines* inauratæ, aut marmoreæ, quæ in usu sunt, ornamento esse rectè possunt. Sed in eo genere, Cardo rei est, ita Aquam regere, ut perpetuò fluat; Nec consistat, aut in Cratere, aut in Cisternâ; Ita ut quiete non sit decolor; versa aut in viridem, aut rubrum, aut hujusmodi; Neque Muscum colligat, aut putredinem. Etiam, manu purganda est quotidie, ut maneat limpida. Itidem, Gradus aliqui Ascensûs ad *Fontem*, & *Pavimentum* circa eum elegans, decori sunt. Illud alterum *Fontis* Genus, quod Balneum sive Lavacrum dici potest, multum Ornatûs, & Curiositatis, recipere potest, quibus non immoramur. Veluti: Ut Fundum sit *Imaginibus* decoratum, Latera quoque; Simul hinc inde Vitro variorum Colorum, & hujusmodi Corporibus politis, & radiantibus, splendens; Circundatum etiam clausura humilium Statuarum. Sed maximum est illud; Cujus, in priore Genere *Fontium*, Mentionem fecimus; Nimirum, ut Aqua sit in perpetuo motu; Aquâ scilicet, quæ Balneo superior sit, nutrita; per Canales venustos inducta; Et rursus, per tubas subter terram æqualis dimensionis, ne Aqua diutius consistat, educta. Verum quoad curiosas Inventiones; Arcuandi Aquas sine earum effusione; Et eas effingendi in varias Formas, (Plumarum, Poculorum Vitreorum, Canopæorum, Campanarum, & similibus;) Etiam Rupes artificiosas, & hujusmodi, Sunt illa quidem spectatu jucunda, sed nihil ad Salubritatem, aut Suavitatem.

Fruticetum autem, quod tertiam totius *Horti* partem posuimus, velim, ut ad Similitudinem naturalis *Deserti* propè accedat. Arborea in illo plantari nolo; Nisi quod in aliquibus locis, erigi præcipio Arborum series, quæ in Vertice *Ambulacra* contineant, Ramis Arborum cooperta, cum Fenestris. Subjaceat autem Pars Soli Floribus Odoris suavis abundè confita, qui Auras in superius exhalent; Aliàs *Fruticetum* apertum esse sine Arboribus velim. Dumeta tamen spargi placet, ex Rubo odorato, Peryclymeno, & Vite sylvestri: Terram autem ubique confitam volo, Violis, Fragis præcipuè, & Primulis Veris. Hæ enim Plantæ jucundum spirant *Odorem*, & in Umbrâ feliciter crescunt. *Dumeta* autem, & *Ambulacra* super Arborea, spargi volumus ad placitum, non ordine aliquo collocari. Probo etiam Cumulos parvos, instar eorum quos Talpæ erigunt, (quales in *Eriocetis* *Campestribus* esse solent,) alios Serpillo, *Cariophyllatis* minoribus alios, alios *Chamædri* quæ florem præbet pulchrum, alios *Peruinca*, alios *Violis*, *Fragis* alios, *Floribus* *Paralysis* alios, *Bellidibus* alios, alios *Rosis* *Rubris*, alios *Liliis* *Convallium*, alios *Armerius* *rubris*, alios *Helleboro* flore *purpureo*, & *Floribus* *similibus*, *sua-*
vibus, & *bellis*, *confitos*. Pars etiam *Cumulorum* habeat in Vertice *Frutices*; Eæ sint, *Rosa*; *Juniperus*; *Aquifolia*; *Oxyocantha*; (Sed hæc rarior propter Odoris gravitatem dum floret;) *Ribesium* *baccis* *rubris*; *Uva* *crispa*; *Rosmarinus*; *Laurus*; *Rubus* *Odoratus*; Et id genus alia. *Frutices* autem *Ferro* *resecanda* *sunt*, *ne* *deformiter* *ex-*
crescant.

Jam Solum utrinque ad Latera, in *Ambulacra privata*, pro quavis Diei parte umbrosa, distribuendum est. Ex iis etiam quædam, à Ventis asperioribus ita munienda sunt, ut in iis spatium possit quis, tanquam in Porticu. Quinetiam, ob eandem Causam, videlicet ut Venti arceantur, ad exitus claudenda sunt. Et hæc clausa *Ambulacra*, præcipuè Sabulo substernenda sunt, absque Gramine, ne in Udo Ambulatio sit. In plerisque horum *Ambulacrorum*, Arbores fructiferae omnigenæ collocandæ sunt, tam ad Parietes externos, quàm in Ordinibus interioribus. Et hoc in genere observari debet, ut Terra elevata, in qua Arbores fructiferae plantantur, sit lata, humilis, & molliter ascendens: Et Floribus suavibus confita, sed raris, ne succo defraudent Arbores. Ad exitus Soli lateralis utrinque, Monticellos fieri probo, ad talem altitudinem Parietis exterioris, ut in Monticello stanti, in Agros pateat Prospectus.

Rursus, quoad *Hortum præcipuum*, non negarem, in eo confici debere *Ambulacra* quædam, eaque minimè angusta, Arboribus fructiferis utrinque confita. Quin & Arboreta aliqua, Arborum fructiferarum propè confitarum; Et Umbracula Artificiose & bella cum Sedibus ordine elegante locata: Verùm hæc, nullo modo, nimis conferantur; Relinquendus est enim *Hortus* præcipuus apertior, & Aere perflabilis, & liber. Umbram enim quærere velim, in *Ambulacris* Lateralibus, ubi in Ardoribus Anni, vel Diei, ambules. *Hortus* siquidem præcipuus, comparatus est in temperatiores Anni Partes, Vernas, & Autumnales; Æstate autem, ad matutina & vespertina Tempora, aut etiam ad dies nubilosos.

Aviaria non probo, nisi tantæ sint amplitudinis, ut Cespites Graminei substerni queant; Fruticibus etiam & Arbusculis vivis conferantur; Ut *Aves* liberiùs volitent, & se per diversa oblectare, & componere possint; Utque nulla in *Arca* Avæarii conspiciatur spurcitas.

Quantum verò ad *Ambulacra* in *Clivis*, & variis Ascensibus amœnis conficienda, illa Naturæ Dona sunt, nec ubique extrui possunt: Nos autem ea posuimus, quæ omni loco conveniunt.

Horti itaque *Regii* Figuram jam delineavimus, partim præceptis, partim modulo generali, sed minimè accurato. Et hac in re Sumptibus minimè pepercimus. Sed ad *Principes* id nihil est, qui, ut nunc fit, plerunq; *Hortulanos* consulunt; Atq; haud minore sumptu, varia, partim cum Judicio, componunt: Addentes etiam quandoque statuas, & alia ad Magnificentiam, & Pompam; Sed ad genuinam *Hortorum* Voluptatem, & Amœnitatem, nihil conducentia.

XLV.

De NEGOTIATIONE.

Generaliter, melius est, per Verba *negotiar*, quàm per Literas; Et per Intercessionem Personæ tertiæ, quàm per Seipsum. Literæ utiles sunt, cum quis, per Literas itidem, Responsum elicere desiderat; Vel ubi sua intersit, Exemplaria Literarum, quas scripsit, producere, & monstrare: Denique, ubi metuere quis meritò possit, ne Sermo interrumpatur, aut per Portiones audiatur. Contrà, vivâ voce tractare præstat, cum Facies Hominis Reverentiam incussura sit; Ut fit plerunque in Colloquio cum Inferiore: Aut in Rebus, quas extremis tantum digitis tangere convenit; In quibus Oculus Loquentis, in Vultum & Gestum alterius intentus, monere possit, quousque procedere liceat; Et generaliter, quando libertatem quis sibi retinere cupit, vel dedicendi, vel interpretandi ea quæ dixerit. In tractando per alios, cautius & melius fuerit, eos eligere, qui simplicioris sunt Ingenii; Quos probabile est, illa, quæ in mandatis habent, executuros; Et Successum Rei fideliter narraturos: Quam eos, qui ex aliorum Negotiis, aliquid in se Honoris aut Utilitatis transferre, callidi sunt: Atque ea, quæ referent, verbis emollient, ut impensè placeant. Tales etiam adhibe, qui *Negotio*, cui præficiuntur, faveant; Id enim Industriam acuit: Atque insuper tales, qui cum re quam tractant congruitatem quandam habent; Veluti, Audaces ad exoptulandum; Blandos ad persuadendum; Astutos ad observandum & rimandum; Protervos, & paulò absurdiores, ad res, quæ aliquid iniqui habent, transigendas. Tales etiam adhibe, qui in *Negotiis* antea tractandis, felices fuerunt, & obtinuerunt; Hoc enim Confidentiam parit; Et omnem Lapidem movebunt, quo veluti præscriptionem tueantur. Melius fuerit, Hominem cum quo *negotiaris*, primò leviter degustare, & quasi ex longinquo, quam ab initio Summam Rei proponere; Nisi fortè in animo sit, brevi illum aliquâ quæstionculâ, irretire, & opprimere. Præstat cum illis *negotiar*, qui in Ambitu sunt, quàm cum illis, qui Desideria sua sunt adepti. Si cum alio sub conditione *negotiaris*, prima veluti Occupatio, aut Possessio Votorum, in præcipuis numeranda: Id autem cum ratione postulare nequis, nisi aut Natura Rei talis sit quæ præcedere debeat; Aut alteri commodè insinuare possis illum operâ tuâ in aliis usurum; Aut denique habearis ipse pro Homine imprimis integro & verace. Omnis *Negotiatio* eò spectat; Aut ut *detegat* aliquid; Aut ut *efficiat*. *Detegunt* se Homines, vel Animum suum communicando; Vel cum Irâ commoti sunt, nec se benè cohibere sciunt; Vel cum ex improvviso opprimuntur; Vel cum necessitate quadam adiguantur, non habentes quod prætexant. Si quem ad *Nutum* fingere cupias, ut inde *efficias* aliquid; Aut Inclinationes & Mores ejus benè cognoscendi, ut eum manu ducas; Aut Fines ejus perspiciendi, ut suadeas; Aut Infirmitates ejus, &

ea quibus obnoxius est, exploranda, ut terreas; Aut denique Amici ejus, qui plurimum apud eum valent, conciliandi, ut eo modo regere possis. In tractando cum Callidis & Dolosis, verbis eorum minimè credendum, nisi Fines & Intentiones eorum habeas Verborum Interpretes: Quin & optimum fuerit, pauca apud illos loqui, & quæ minimè expectant. In Rebus quibuscunque difficilioribus, non expectandum, ut quis simul, & serat, & metat; Sed præparatione opus est, ut per gradus maturescant.

XLVI.

De Clientibus, Famulis, & Amicis.

Clientes Sumptuosi minimè admittendi; Ne dum quis Caudæ pennas adauget, Alarum pennas præscindat. Eos autem Sumptuosos intelligo, non solùm qui Impensis gravant, sed etiam qui Petitionibus molesti & importuni sunt. *Cientes* communes, conditiones alias, expectare non debent, extra Favorem, Commendationem si opus sit, & ab injuriâ protectionem. *Cientes* autem & *Amici factiosi*, adhuc magis vitandi, qui alicui se applicant, non tam ex Amore ipsius cui famulantur; Quàm ex odio versus alium concepto. Unde sæpenumerò sequitur Animorum illa Abalienatio, quam videre est inter Potentiores. Similiter, *Cientes* illi gloriosi, qui in hoc incumbunt, ut loco Buccinarum sint, ad Laudes eorum resonandas, quibus famulantur, haud parùm nocent: Etenim Negotia Futilitate suâ corrumpunt: Tum verò Honorem Domini sui, (si quis verè rem reputet,) exportant, & Mercem Invidiæ invehunt. Est & aliud Genus *Clientum* prorsùs periculosum; Qui nil aliud quàm Speculatores sunt, & Secreta Familiæ rimantur, ac rursùs aliorum Auribus insusurrant: Attamen hujusmodi Homines, apud Dominos suos, sæpenumerò in summo pretio habentur; Siquidem Officiosi sunt, & Susurros ferè commutant. *Clientele* Hominum Ordinis cujuscumque, si ejusdem cum Patrono Ordinis sint, (veluti Militum versus illum qui præfecturam in Bellis gessit, & hujusmodi,) semper pro re decorâ habitum est, & in bonam partem acceptum, etiam in *Monarchiis*; Modò absit Pompa nimia, & Popularitas. Verùm *Clientela*, omnium maximè honorifica, ea est; Ut quis *Patronum* se profiteatur, eorum qui Virtute & Meritis clarent, cujuscumque Ordinis sint, vel Conditionis. Attamen ubi nulla insignis cernitur in Meritis Dissimilitudo, præstat mediocribus patrocinari, quàm Eminentioribus. Atque insuper, si verum omnino dicendum sit, in Seculis aliquanto corruptioribus, Homines industrii & satagentes, usui magis sunt, quàm verâ Virtute præditi. Certè, in imperando, optimum est, ejusdem Gradus Subditos, paricomitate tractare; Paucos enim immensâ gratiâ prosequi, ipsos magis insolentes, reliquos malevolos efficiet; Quandoquidem Ordinis

Paritas æquas Gratia Conditiones, tanquam ex debito, poscit. Verum e contra, in iis, quæ favoris meri sunt, prodest cum delectu afficere; Nam eos, qui benignius tractantur, impensè gratos reddet, ceteros imprimis officiosos: Neque de hoc merito conqueratur quisquam, cum omnia ex gratiâ, non ex debito prodeant. Rectè cavetur, ne sub iniitiis immoderatiis aliquem favore prosequaris; Nam quæ tractu temporis sequentur, vix istis iniitiis respondere possunt. Fingi, (quod aiunt,) & regi, ab *Amico* aliquo, tutum non est: Etenim molitiem quandam Animi prodit; Tum verò Convitiis & Scandalo Occasionem præbet: Plurimi enim, qui nos ipsos immediatè non perstrinxissent, *Amicum* illum nostrum Contumeliis afficere non verebuntur; Atque eo modo Honorem nostrum vulnerabunt. Attamen, plurimum potestati subjici, & veluti in partes distrahi, adhuc pejus; Hoc enim nos reddet, postremæ (ut nunc loquuntur,) Editionis, & plenos Inconstantia. Deliberare cum *Amicis* aliquot paucis, honorabile sanè & utile: *Spectatores enim sæpenumerò plus vident, quàm Lusores*: Atque, (ut Adagio dicitur,) *Vallis optimè collem monstrat*. *Amicitia vera, in Orbe, rara admodum; Et minimè omnium ea quæ inter Equales; Quod Genus apud Veteres celebrari solebat*. Si qua est, ea reperietur inter Superiorem & Inferiorem; *Fortunæ quorum, altera alteram, comprehendere possint*.

XLVII.

DE SUPPLICANTIBUS.

Suscipiuntur complura *Negotia* & *Inventa* mala; Et *Petitiones privata* Bonum corrumpunt publicum. Suscipiuntur etiam complura *Negotia* in se bona, sed animo non bono: Intellego, non solum corrupto, sed etiam callido; Absque ullâ perficiendi *Negotii* Intentione. Non desunt, qui *Petitiones* in manus suas recipiunt, & operam avidè pollicentur, quibus tamen ut cum effectu procedant, curæ non est: Verùm si animadvertant, rem aliorum conatu successuram, ipsi quoque gratiam aucupabuntur; Aut certè Mercedem aliquam secundariam captabunt; Aut denique *Supplicantis* spem dum *Negotium* vertitur, in usum proprium convertent. Alii *Petitiones* amplectuntur, eo solum animo, ut *Negotiis* aliorum, quæ simul tractantur, impedimenta injiciant: Vel ut aliquid obiter deferant & informant, cujus aliàs prætextum idoneum parare non potuerint; De *Petitione* ipsâ, cum sibi hoc modo consuluerint, nihil solliciti: vel generaliter, ut per aliorum *Negotia*, *Negotiis* suis pontem sternant. Imò & alii tam malâ fide agunt, ut *Petitiones* suscipiant consilio deliberato eas destituendi, quò *Competitori*, aut *Adversario* gratificentur.

Certè si quis rem ritè perpendat, comitatur omnem *Petitionem*, Jus quoddam; Vel *Æquitatis*, si sit *Petitio* *Justitiæ*; Vel *Meriti*, si sit *Petitio* *Gratiæ*. Si quem moveat *Inclinatio* propria, ut *Parti* iniquiori favcat,

veat, in Causâ Judiciali, utatur potius Auctoritate suâ, ut rem componat, quàm ut obtineat. Si quem moveat Inclinationo propria, ut favore suo minùs merentem impertiat, in Causâ Gratia, abstineat saltem ab omni Calumniâ, & Maledicentiâ, in meliùs merentem. *Petitiones*, quas ipse non satis intelligis, Amico alicui fido & sagaci demanda; Qui referat, an ejusmodi sint, quas salvo honore promovere possis; Uerùm prudenti & anxio iudicio Amicus ille deligendus; aliàs quilibet tibi imponet. *Supplices*, his temporibus, adeò morâ, & Procrastinationibus, cruciantur, ut Veracitas & Candor; Vel in Negotium primitus recusando; Vel in Successum ejus qualem-qualem animo simplici referendo; Vel in Gratiam non ultra quàm par est captando; Res facta sit, non solùm laudabilis, verumetiam gratiosa. In *Petitionibus* Gratia, prima *Petitionis* Oblatio, nullius debet esse momenti; Eò usque *Supplicantis* Fides, in re illâ patefaciendâ, valere possit, ut si Notitia ejus, aliunde quàm per eum haberi non potuisset; Hoc ei fraudi non sit; sed potius remuneretur. Valorem ejus, quod petitur, ignorare, Imperitia quædam est; Non secus ac Æquitatem ejusdem oscitanter prætervehi, malam arguit conscientiam. *Petitiones* sedulò occultare, non modicum prodest ad obtinendum; Spes enim jactare, Competitorum licèt alios deterrere possit, alios tamen acuet, & excitabit. Verùm Temporum Opportunitates, ante omnia, in *Petitionibus* valent. Temporum inquam, non tantùm respectu eorum in quorum potestate positum est, *Petitiones* vel rejicere, vel concedere; Verumetiam respectu eorum, à quibus justè metuendum, ne se illis opponant. In delectu ejus, cui *Petitionis* tuæ curam demandes, respicias magis Aptitudinem, quàm Amplitudinem; Atque eum potius adhibe, qui paucioribus Negotiis se immiscet, quàm qui omnia amplectitur. Denegatæ *Petitionis* Iteratio Concessioni ipsi quandoque æquipollet; Modò quis se, nec animo dejectum, nec malè affectum, ostendat; *Iniquum petas, ut equum feras*; Regula non mala, ubi quis gratiâ floreat; Aliàs enim, consultius foret, gradibus quibusdam, ad id quod petis, ascendere, & aliquid saltem impetrare: Qui enim, in principio, *Supplicantis* erga se studium, amittere non dubitasset; Is, in fine, & *Studium Supplicantis*, & *Beneficium* priùs collatum, simul amittere non sustinebit. Nihil tam leve videtur, quàm Viros præpotentes, de *Literis* suis interpellare; Cum tamen, si *Literæ* illæ, in Causis minùs honestis, & justis volitent, tantum de Existimatione Scribentis depereat. Non invenitur in Rebus publicis perniciosius Hominum Genus, quàm Generales isti *Petitionum Concinnatores*; Etenim Pestes planè sunt, & Lues, Negotiorum publicorum.

Y

De

XLVIII.

De Studiis, & Lectione Librorum.

Studia, & Lectiones Librorum, aut Meditationum Voluptati, aut Orationis Ornamento, aut Negotiorum Subsidio, inserviunt. Usus eorum, quatenus ad Voluptatem, in Secessu & otio imprimis percipitur: Quatenus ad Orationis Ornamenta, in Sermone tam Familiari, quàm Solenni, locum habet; Quatenus verò ad Negotiorum subsidium, huc spectat; ut accuratiore Judicio, Res & suscipiantur & disponantur. Etenim, Homines, rerum gerendarum gnari, ad Negotia exequenda, idonei fortassè sunt; Et in specialibus, judicio non malo utuntur: Verùm Consilia de Summis Rerum, eorumque Inventio & Administratio recta, felicitis à *Literatis* promanant. Temporis nimium in *Lectione* & *Studiis* terere, speciosa quaedam Socordia est; Iisdem ad Ornatum molliùs abuti, Affectatio mera est, quæ seipsam prodit; De Rebus autem, ex Regulis Artis judicare, *Scholam* omninò sapit, nec benè succedit. Naturam *Literæ* perficiunt, ab *Experientiâ* autem ipsæ perficiuntur. Dotes enim Naturales, instar Plantarum sunt, sponte provenientium, quæ Culturam & Falcem Artis desiderant: *Literæ*, econtrà, Generalia nimis præcipiunt, nisi ab *Experientiâ* determinantur. Callidi *Literas* contemnunt; Simples admirantur; Prudentes, operâ earum, quantum par est, utuntur: Neque enim *Literæ* verum sui usum satis edocent; Sed hæc Res, Prudentia quaedam est, extra eas, & supra eas sita, observatione tantùm comparata. *Libros* non legas animo contradicendi, & Disputationum Præliis concertandi; Neque rursùs omnia pro Concessis accipiendi, aut in verba Auctoris jurandi; Neque denique in Sermonibus te venditandi; Sed ut addiscas, ponderes, & judicio tuo aliquatenus utaris. Sunt *Libri*, quos leviter tantùm degustare convenit; Sunt quos deglutire, cursimque legere oportet; Sunt denique, sed pauci admodùm, quos ruminare & digerere par est: Hoc est; *Libri* quidam, per Partes tantùm inspiciendi; Alii perlegendi quidem, Sed non multum temporis, in iisdem evolvendis, infumendum; Alii autem pauci diligenter evolvendi, & adhibitâ Attentione singulari. Invenies etiam *Libros* haud paucos, quos per alios, & vicariâ operâ, legere sufficiat, eorumque Compendia tantùm desumere; Verùm hoc fieri nolim, præterquam in Argumentis humilioribus, & Auctoribus minoris pretii: Aliàs enim, *Libri* (ut sic dicam) Distillati, instar Aquarum distillatarum, quas vulgò mercantur, erunt penitus insipidi. *Lectio* copiosum reddit, & benè instructum; *Disputationes* & *Colloquia* promptum & facilem; *Scriptio* autem, & *Notarum Collectio*, perlecta in animo imprimat, & altiùs figit. Itaque si quis in *notando*, segnis sit, aut fastidiosus, memoriâ illi opus est bonâ; Si *Colloquiis* se non exerceat, requiritur ei Ingenium promptum; Sin in legendo parcus sit, hoc solùm relinquatur, ut Artificio quopiam utatur, quò videatur eageniosos;

scire, quæ nescit. *Historiarum Lectio* Prudentes efficit; *Poetarum*, Ingeniosos; *Artes Mathematicæ* Subtilitatem donant; *Naturalis Philosophia* Judicium profundum parit; *Moralis* Gravitatem quandam Morum conciliat; *Dialectica & Rhetorica* Pugnacem reddunt, & ad Contentiones alacrem; *Abeunt* (ut ait ille,) *Studia in Mores*. Quin & vix occurrit, in Intellectu, Impedimentum aliquod insitum, aut naturale, quod non *Studio* quopiam idoneo, emendari & edolari possit: Quemadmodum Morbi Corporis, Exercitiis quibusdam propriis, levare possint. Globulorum Lusus Calculo & Renibus salubris; Sagittatio Pulmonibus & Thoraci; Lenis Deambulatio Ventriculo; Equitatio Capiti, et similia. Eodem modo, si cui sit Ingenium vagum & volucre, *Mathematicis* incumbat; In Demonstrationibus enim *Mathematicis*, si Mens vel minimùm aberret, de novo incipiendum est: Si cuiquam Ingenium sit minùs aptum, ad Rerum Differentias & Distinctiones eruendas, ad *Scholasticos* se conferat: Illi enim *Cymini Sectores* sunt; Si quis ad Transcursus Ingenii segnis sit, nec alia in aliorum Probationem, & Illustrationem, accersere, & arripere dextrè, noverit, Jure-Consultorum Casus evolvat: Adeò ut singuli Intellectus Morbi, ex *Literis*, Medicinas proprias comparare sibi possint.

XLIX.

DE FACTIONIBUS.

PLurimi Opinionem minimè sanam foverunt; Hanc nimirum; Principi, in Statùs sui Administratione, & Viro magno, in Actionum suarum Directione, ad *Factiones*, quæ invaluerunt, præcipuè respiciendum; Atque hanc principalem Prudentiæ Partem esse: Cum econtrà, Facultas hæc Prudentiæ, quàm maximè vigeat, vel in disponendis rebus, quæ ad omnes sine discrimine pertinent, & in quibus Homines diversarum *Factionum* coeunt; Vel in palpandis, conciliandis, & tractandis singulis. Neque tamen assero, *Factionum* debitam considerationem, esse negligendam. Humilioris Fortunæ Viri, cum in Ambitu sint, alicui Parti adhærere debent; Verùm potentioribus, & jam pridem Honorem adeptis, consultius est, æquos se præstare, in neutram partem propendendo. Quin, & in Ambientibus, ita cautè adhærere, ut videatur quis alteri ex Partibus addictus, & tamen Parti adversæ minimè odiosus, viam quandam sternit ad Honores, per Medium *Factionum*. *Factio* inferior, & debilior, in Conjunctione, plerunque firmior, & constantior: Et non rarò observari poterit, paucos qui obstinati & pertinaces sint, *Factionem* numerosiore, sed tamen moderatam, in fine defatigare, & depellere. *Factionum* altera postquàm extincta fuerit, illa quæ manet, in *Factiones* novas dirumpitur; Veluti, *Factio Luculli*, & *Optimatum*; ad tempus aliquod, se in satis magno Vigore, contra *Factionem Pompeii & Cesaris*, sustinuit; Verùm postquam Auctoritas *Senatus*, & *Optimatum*, deprimebatur; *Factio* ipsius *Cesaris & Pompeii*, in Partes propediem

Propediem scissa est. Similiter, *Factio Antonii, & Octaviani Cesaris*, contra *Brutum & Cassium*, ad tempus aliquod duravit; Sed deletis *Copiis Bruti & Cassii, Antonius & Octavianus*, cum Partibus suis, paulo post dissilierunt. Exempla hæc (dices) ad *Factiones Bellicosas* spectant, Sed idem in *Factionibus privatis* tenet. Itaque, in *Factionibus* qui *Secundas* antea tenebant, *Factione scissa*, sæpius *Primas* tenent: Contra tamen, haud raro, potestate omni excidunt: Complures enim in oppositione tantum valent; Quæ cessante, actutum deveniunt inutiles. Observatu dignum, quod sæpè evenit; plurimos nimirum, postquam *Voti* compotes sint, & in *Dignitate* quam ambierunt collocati; continuo se applicare contrariæ *Factioni*; Existimantes forsitan, se de alterius *Factionis* *Affectu & Studiis*, jamdudum certos esse; Itaque ad *Amicos* novos conciliandos se comparare. Proditor in *Factionibus* plerunque rem obtinet; Postquam enim, *Res* diutiùs, tanquam in *Æquilibrio*, suspensæ hæssissent, tum demùm unius alicujus in *Partes* contrarias *Transitio*, *Victoriam* refert; In eumque *Gratiæ* omnes *cumulatæ*. Indifferens illa inter *Partes* *Processio*, neutri inclinando, non semper ab *Animo moderato* procedit; Sed à *Consilio callido*, quandoquidem proximus sibi quisque fit, atque ex utràque *Factione* utilitatem demetere speret. Certè in *Italia*, in suspicionem incurrit *Papa*, de quo *Vox* illa, in *Vulgus* volitat; *Padre Commune*. Tum etiam in *Signum* trahitur, *Papam* illum, omnia ad *Familiæ* suæ amplitudinem referre, in *animo* habere. *Regibus* imprimis cavendum est, ne *Factioni* alicui *Subditorum suorum*, se ex professo adjungant: *Ligæ* enim *Confederationis*, intra *Statum* quempiam, *Monarchiis* semper exitiales: Siquidem *Obligationem* introducunt *Obligatione ipsâ Imperii* validiorem, Atque *Regem* constituunt; *Tanquam unum ex nobis*: Id quod cernere erat in *Ligâ Franciæ*. Cùm *Factiones*, manu forti, & palam, concertant, *Signum* est *Imperii* in *Regibus* labascentis; Multumque præjudicat, ipsorum & *Auctoritati*, & *Negotiis*. *Motus Factionum*, sub *Regibus*, similes esse debent, *Motibus*, (ut *Astronomi* loquuntur,) *Orbium inferiorum*; Qui suos habent *Motus* proprios, sed interim, *Conversione Primi Mobilis*, cum obsequio, circumferuntur.

L.

DE CÆREMONIIS CIVILIBUS,
& DECORO.

Qui *Realis* solummodo est, ei multâ *Virtute* opus duco; Sicut *Gemma*, quæ sine *Ornamento* omni inseritur, è purissimis & nitidissimis esse debet. Verùm, si quis diligenter animadvertat, fit in *Laude*, quod fit in *Lucro*: Obtinet enim *Proverbium* illud; *Lucra levia Crumenam efficere gravem*. Siquidem, *Lucra levia* frequenter redeunt, cùm *majora* rariùs se offerant. Similiter, verissimum est, *Virtutes* exiguas magnas conciliare *laudes*, quia perpetuus earum usus est; Tum in *observationem* *Hominum* incurrunnt; Cùm econtrâ,

Virtutis

Virtutis alicujus magnæ exercendæ Occasio, rarò admodùm obtingit. Itaque ad Famam & Existimationem alicujus multùm juvat, & (quemadmodum *Isabella, Regina Castiliana* dicere solebat,) *instar Epistolarum Commendatitiarum, quæ nunquam non præsto sint*, haberi possit; Si quis *Formulis* utetur *discretis & decoris*. Ad has addiscendas, nihil fermè aliud requiritur, quàm ut eas quis non contemnat: Ita enim in aliorum Moribus easdem observabit; De reliquo autem Nemo sibi diffidat. Si enim majorem illis operam navabit, de pretio decident: Quod in illo potissimùm situm est, ut tanquam *Nativa* videatur, & minime affectata. Nonnullorum *Vultus, & Gestus, & Externa alia*, *instar versùs* sunt, in quibus *Syllabæ singulæ* mensurantur; Qui poterit magna comprehendere, qui se tam pusillis *Rebus* submittit? *Ceremoniis decentibus*, erga alios, omninò abstinere, perinde est ac si doceas, easdem illos erga te negligere; Quo pacto te ipsum facies viliorrem. Præcipue, ne quaquam omittendæ erga illos, quibuscum Familiariitate minimè conjunctus es: Neque erga Homines Ingenio Fastidiosò. Verùm, Excessus in illis, & *Locutio planè Hyperbolica*, (quali nonnulli utuntur,) non solum *Res molesta*, sed etiam *Fidem & Pondus*, eorum quæ dicuntur, omnino minuit. Est proculdubio *Modus*, artificiosæ cujusdam *Insinuationis*, in *Verbis* ipsis, inter *Formulas* communes, qui Homines reverà inescat, & mirificè afficit; Qui eximie alicui prodest, si quis ejus viam calleat. Inter *Aequales*, de *Familiaritate* sollicitum esse, nihil opus est; quare reprime te paululùm, & dignitatem tuam tuere: At inter *Inferiores* non deerit *Reverentia*; Itaque inter illos, benignè te gerere, & cum *Familiaritate* quadam, non incongruum est. Qui in *Sermone* aliquo, aut *Re*, nimius est, adeò ut *Satietaem* inducat, *Valorem* sui ipsius minuit. Aliis se applicare, bonum est; *Modo* cum *Significatione* quadam fiat, hoc non ex *Facilitate* prodire, sed ex *Comitate & Urbanitate*. Præceptum non contemnendum est; Cùm in alterius *Sententiam* iveris, aliquid semper de proprio addere: *Exempli gratiâ*; *Opinionem* ejus suffragari? Cum *Distinctione*, & non aliàs, fiat: *Propositionem* ejus annuere libet? *Fiat sub modo aliquo vel Conditione*: *Consilium* ejus sequi & amplecti visum est? *Novi alicujus Argumenti pondus* addas, propter quod in *Partes* ejus transire videaris. Cavendum imprimis, ne *Magister* in *Ceremoniis & Formulis*, habearis: Id enim si fiet, utcunque *Virtute* verà emineas, audies tamen ab *Invidis*, in *Nominis* tui *Detrimentum*, *Urbanus tantùm & Affectator*. Etiam *Negotiis* damnosum est, si quis *Formulas* nimium affectet; Vel in *Opportunitatibus & Temporibus* deligendis, impensè curiosus sit. *Salomon* inquit; *Qui observat Ventum, non seminat; Et qui considerat nubes, nunquam metet*; *Prudens Opportunitates plures faciet, quàm inveniet*. *Mores* *Hominum* externi, *Vestibus* eorum similes esse debent; Non sint nimis concinni, nec *Corpus* coarctantes; Sed qui *Libertatem* præbeant, ad *Exercitia, & Motum* quemlibet.

De

LL

De LAUDE.

Laus Virtutis Reflexio est. Atque, ut fit in Speculis, trahit aliquid è Naturâ Corporis, quod Reflexionem præbet. Si à Vulgo proficiscitur, ut plurimum, Reflexio illa prava est, & falsa; Et vanos potiùs ac tumidos, quàm verâ Virtute præditos, comitatur. Sub captum siquidem Vulgi, Virtutes complures, quæ excellent, non cadunt. Virtutes minores, ab iis, *Laudes* extorquent; Mediæ, Admirationem quandam vel stuporem, illis incutiunt; Sublimes autem, in Sensum aut Perceptionem eorum, prorsùs non veniunt. Sed Apparitiones Virtutum, & *Species Virtutibus Similes*; Illos afficiunt quàm maximè. Sanè, *Fama* Fluvio similis est, quæ levia & inflata attollit, gravia & solida mergit. Quod si Viri etiam Judicii profundioris, & Dignitatis, cum vulgo concurrunt, tum id, quod Scriptura dicit, contingit; *Nomen bonum instar Unguenti fragrantis*. Omnia undique replet, neque facilè evanescit. Etenim Odores Unguentorum, durabiles magis sunt, quàm Florum. *Laudum* tot Conditiones fallaces sunt, ut *Laus* meritò in suspicionem venire possit. *Laudes* quædam ab *Adulatione* solâ prædeunt; Quod si *Adulator* sit vulgaris, Attributis quibusdam utetur communibus, & quæ omnibus competere possint; Non quæsitis aut appofitis; *Adulator* callidior si sit, vestigia premet *Adulatoris* principalis; Intellego, Tuipsum; Et in quibus tibi places, aut teipsum excellere putas, iis *Adulator* inhærebit maximè: Sin *Adulator* sit impudens, & perfrictæ Frontis, tum demùm, in quibus conscius tibi sis Defectus tui, & ad quæ maximè erubescis, ea *Adulator* tibi vel præcipuè imputabit, & affiget, per vim, spretâ conscientiam. *Laudes* nonnullæ, à voluntate bonâ cum Reverentiâ conjunctâ, proficiscuntur; Quæ sanè *Laudum* Formula, *Principibus*, & *Viris* quibuscunque dignioribus, debetur; *Laudando præcipere*: Cum scilicet apud illos prædicando, quales sint, humiliter moneas, quales esse debeant. Sunt qui *Laudibus* quandoque onerantur, animo malitioso; Ad conflandam Invidiam, & Odia concitanda, *Pessimum Genus Inimicorum laudantium*; Ut ait ille: Adeò ut apud *Græcos*, in Proverbium exierit; *Ei, qui in malum suum laudaretur, pustulam nari continuo adnaturam*: Sicut apud nos vulgo dicitur, *Cum quis mentiatur, metuendum ne ejus Lingua, Scabies propediem oboriatur*. Illud asserere licet, *Laudes* moderatas, tempestivè irrogatas, & minimè vulgares, Honori vel maximè esse. Dictum est *Salomonis*; *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte cõsurgens, maledicenti similis erit*; Etenim, vel Hominem, vel rem aliquâ, ad Cœlû usq; evehere, cõtradictione irritat, & derisui exponit. Veruntamè, ut seipsum *laudare*, servato decoro, vix cõceditur, nisi in casibus admodum raris; Ita Vocatione suâ, & Munus quod gerit, aut studia quibus se addixit, *laudare* quis cum veniâ possit, imò cum specie quadâ Magnanimitatis. *Cardinales Romani*, (qui Theologi sunt,

sunt; Et Fratres & Scholastici,) Verbum usurpant, extremi Contemptus & Convitii, erga Negotia Civilia: Vocant enim Negotia Civilia, (veluti, Belli, Legationum, Judiciorum, & hujusmodi,) *Hispanico Vocabulo, Sbirrarias*; Quod sonat, Munera Licitorum & Scribarum. Ac si Artes illæ memoratæ, magis ejusmodi Homines, quàm in Fastigio *Cardinalatus* positos, decerent: Et tamen, (si Res ritè ponderetur,) Speculativa cum Civilibus non malè miscentur. *Santus Paulus*, cum de seipso gloriatur, illud nonnunquam interponit; *Ut stultus loquor*, At cum de Vocatione suâ Verba facit, nihil veretur dicere; *Magnificabo Apostolatium meum*.

LII.

De VANA GLORIA.

Eleganter quidem *Æsopus*; *Musca sedens super Radium Rotæ Curvæ, ita secum; Quantum pulverem moveo?* Similiter, existunt quidam Fuales & Vani, qui, cum aliquid vel sponte procedit, vel manu potentiore cietur, si modò ipsi vel minimam rei partem attigerint, continuò putant se Machinam totam vertere. *Gloriosi* semper *Factiosi*, Etenim nulla Ostentatio sine Comparatione sui est. Quin & violenti ut sint, necesse est, ut quæ verbis jactitârunt, reverà præstent. Neque taciturni omninò esse possunt; Ideoque opere, ut plurimum, destituuntur; Sicut *Gallis* in Proverbium abiit; *Beaucoup de Bruit, peu de Fruit: Strepitus multum, Fructus parum*. Attamen, sine Controversia, hujusmodi Ingeniis, in Civilibus, aliquando uti prodest. Si Fama excitanda sit, vel Opinio latè spargenda, sive Virtutis, sive Potentiæ, istiusmodi Homines Buccinatores egregii sunt. Rursus, sicut prudenter notat *Livius*, circa Tractatus *Antiochi & Ætolorum*; *Mendacia reciproca, & ex utraque parte, quandoque magno usui esse possunt*; Veluti, cum quis inter *Principes* duos negotietur, ut eos ad Bellum indicendum, *Principi* tertio concitet; Atque hoc ut efficiat, unius Copias apud alterum, supra Modum, & Veritatem, vicissim attollat. Quin & hoc fit quandoque, ut qui inter privatos tractet, apud utrumque Existimationem suam augeat, artificiosè insinuando, se apud alterutrum plus posse, quàm reverà potest. Atque in his, & hujusmodi haud rarò accidit, ut aliquid ex Nihilo producat: Mendacia enim Opinionem ingenerare sufficiunt; Opinio autem Rem & Substantiam progignit. In Ducibus, & Viris Militaribus, *Gloriosum* esse, non inutile est; Sicut enim Ferrum acuit Ferrum, ita per *Gloriam* hanc Animi invicem acuuntur, & excitantur. Insuper, in Actionibus magnis, quæ Sumptibus, & Periculo privatorum, suscipiuntur, Ingenia jactabunda vivaciùs Negotia impellunt: Qui enim Ingenio sobrio sunt, & solido, plus habent Saburræ, quàm Veli. Rursus, in Existimatione Doctrinæ & Literarum cujuscumque, non volitabit *Fama* illius per Ora Virum, neque benè Alata erit, sine Plumis aliquibus *Ostentationis*. *Qui de contemnendâ Gloria Libros scribunt, Nomen suum inscribunt;*

bunt; Inquit ille *Socrates, Aristoteles, Galenus*, (magna Nomina,) Ingenio jactabundo erant. Certè *Gloria vana*, ad propagandam & perpetuandam Memoriam magnoperè juvat: Neq; *Virtus* ipsa, tantum Humanæ Naturæ debet, propter Nominis sui Celebrationem, quantum *sibi ipsi*. *Fama* siquidem *Ciceronis, Senecæ, Plinii Secundi*, ad hunc usque diem vix durasset, aut saltem non tam vegeta, nisi conjuncta fuisset, cum aliquâ *Vanitate & Jactantiâ*, in seipsis. *Jactantia* enim, instar Vernicis videtur esse, quæ Ligna non solum splendere facit, verum etiam durare. Atqui, dum hæc de *vanâ Gloriâ* dissero, minimè eam Qualitatem intelligo, quam attribuit *Tacitus Muciano*; *Omniùm, quæ dixerat, feceratque, Arte quadam ostentator*: Hæc enim ex Vanitate neutiquam procedit, sed ex Arte, & Prudentiâ, cum Magnanimitate quadam conjunctâ: Et in aliquibus Hominibus, qui naturâ veluti comparati ad eam sunt, Res est, non solum decora, sed & gratiosa. Excusationes enim decoræ, Concessionem tempestivæ, quin & Modestia ipsa benè temperata, nihil aliud sunt, quàm *Ostentationis Artes*. Neque inter Artes hæc, reperitur aliqua felicior, quàm illa, de qua loquitur *Plinius Secundus*, Hoc est; Liberaliter & copiosè id in aliis laudare, in quo ipse emineas. Nam ad hunc modum ille, ingeniosè satis: *In alio laudando, tibi ipsi ministras: Is enim, quem laudas, aut superior tibi est, aut inferior; Si inferior, & tamen laudandus, tu multò magis; Si superior, neque jure laudandus, tu multò minùs. Gloriosi Prudentibus Derisui sunt; Stultis Admirationi; Parasitis Prædæ & Escæ; Sibi-ipsis, & Glorie vane, Mancipia.*

LIII.

De Honore & Existimatione.

Honoris & Existimationis, vera, & jure optimo, Acquisitio, ea est; Ut quis Virtutes, & Facultates suas, dextrè, & absque detrimento, revelet. Nonnulli enim, in Actionibus suis, *Proci Fame* sunt, & veluti Venatores: Quod Genus Hominum, Sermonibus plerunque celebratur, sed interiorem Animi Reverentiam vix assequitur. Alii, contrà, Virtutem suam, inter monstrandum, obscurant; Ex quo fit, ut Opinione minores sint, quàm Merita ipsorum postulant. Si quis Rem suscipiat, simulque perficiat, quæ prius intentata fuerat; Aut tentata quidem, sed deserta; Aut ad exitum forsan perducta, sed minùs commodè, & feliciter; Is *Honorem* adipiscetur majorem, quàm si quid perfecisset gravioris sanè difficultatis, & Momenti; Sed in quo, alterius tantum Vestigia, & non ultra, premeret. Si quis Actiones suas, ita inter se committat, & contemperet, ut in aliquibus earum, singulis Factionibus, vel Populi Combinationibus, satisfaciatur, Harmonia erit tantò perfectior. *Honoris* sui minimè frugalis Dispensator est, qui Rem quamvis suscipit, in quâ Dedecoris plus fuerit, votis excidere, quàm obtinuisse, *Honoris*. *Honor*, qui Comparativus est, & Alium prægravat, Reflexionem habet maximè vividam;

vividam; Instar Adamantis, aut Carbunculi, cum Angulis multiplicibus secti. Itaque, enixè hoc agas, ut Competitores tuos, si modò possis, etiam in iis, in quibus ipsi summè gloriantur, superes. Servi, & Amici Familiæ, prudentes modò sint & cauti, *Existimationi* cuiuspiam, non modicum profunt: Ita *Q. Cicero*; *Omnia Fama à Domesticis emanat.* Invidia, quæ *Honoris* veluti Tinea & Teredo est, optimè extinguitur, si quis id sibi præstituerè videatur, ut Meritum potius ambiat, quàm Famam: Et Successus suos prosperos, magis *Providentiæ Divinæ*, & Felicitati cuiusdam tribuat, quàm Artibus aut Virtutibus propriis.

Gradus, Honoris Imperialis, sic verè & optimè ordinantur. Primo loco statuendi, *Conditores Imperiorum*; Quales fuerunt *Romulus, Cyrus, Julius Cæsar, Ottomannus, Ismael.* Secundo loco, *Legum-latores*; Qui etiam vocabantur *Conditores Secundi*, aut *Perpetui Principes*; Quoniam Legibus suis, etiam post Mortem, Imperia administrant; Quales fuerunt *Lycurgus, Solon, Justinianus, Eadgarus, Alphonsus Castilianus*, Cognomine *Sapiens*, qui *Septem Partitiones* edidit. Tertio loco, *Liberatores, vel Servatores Patriarum suarum*; Qui Bellis intestinis diutinis finem imposuerunt, aut Patrias, à Servitute Alienigenarum, vel Tyrannorum liberarunt: Veluti, *Augustus Cæsar, Vespasianus, Aurelianus, Theodoricus, Henricus Septimus Rex Angliæ, Henricus Quartus Rex Gallie.* Quarto loco, *Propagatores, sive Propugnatores Imperii*; Qui Bellis honorificis Fines Imperii protulerunt; Vel Defensione strenuâ & Nobili, Invasoribus resisterunt. Ultimo loco, *Patres Patriæ*; Qui justè imperant, & Temporibus felicibus, quamdiù vivunt, Cives suos beant. In his ultimis duobus, Exempla non adduco, quandoquidem tanto numero sint. *Honorum*, qui *Subditis* competere possunt, *Gradus* hi sunt. Primò statuendi *Participes Curarum*; In nimirum, quorum Humeris, præcipuum pondus, Rerum suarum, *Principes* imponunt: Vulgò appellamus *Manus Regum Dexteras.* Secundò, *Duces Belli*; *Regum* suorum intelligo *Locum-tenentes*; Qui operam eis egregiam in Bellis præstant. Tertio, *Gratiosi*; Eos volo, qui non ultra hoc potes sunt, quàm ut *Principibus* Solatio sint, & Populo innoxii. Quarto, *Negotiis Pares*; Qui magnos sub *Principibus* gerunt *Magistratus*; In quibus justè & prudenter versantur. Est & Genus quoddam *Honoris*, quod rarò contingit; Et tamen inter maximos reponi meretur: Hic est, eorum, qui se Morti, & Periculis, devovent, & sacrificant, propter Bonum Patriæ: Quod fecerunt *Marcus Regulus, & Duo Decii.*

De

LIV.

De Officio Judicis.

Meminisse debent *Judices*, esse Muneris sui, *Jus dicere*, non autem *Jus dare*: Leges inquam interpretari, non condere. Aliter, deveniet eorum Auctoritas, simile quiddam, Auctoritati illi, quam sibi vendicat *Ecclesia Romana*: Quæ prætextu *Interpretationis Scripturarum*, etiã addit aliquid quandoque, & immutat: Et pronunciat, quod non invenit; Atque Specie Antiquitatis, introducit Novitatem. *Judicem* oportet esse, potius Eruditum, quàm Ingeniosum; Venerabilem, quàm Gratosum; Magisque Deliberativum, quàm Confidentem. Ante omnia, Integritas *Judicium* quasi Portio est, Virtusque propria. *Maledictus sit* (inquit *Lex*) *qui terminum Terræ movet antiquum*; Sanè, Qui Lapidem, Fines distinguentem, transponit, culpâ non caret. Verùm *Judex* injustus ille est, qui præcipuè *Terminos* immutat, cùm de Terris & Rerum Proprietate, iniquam fert Sententiam. Unà certè iniqua Sententia plus nocet, quàm Exempla plurima. Hæc enim, Rivulos tantùm inficiunt, illa autem Fontes. Ita ait *Salomon*; *Fons turbatus, & Vena Corrupta, est justus cadens, in Causâ suâ, coram Adversario*. Officium *Judicis* Relationem habere possit, partim ad *Litigantes*; partim ad *Advocatos*; partim ad *Scribas & Ministros Justitiæ* subtus; partim ad *Principem* vel *Statum* supra.

Primo quantum ad *Causas & Litigantes*. *Sunt* (inquit *Scriptura*) *qui Judicium vertunt in Absynthium*: Sunt etiã certè, qui illud vertunt in *Acetum*. Injusticia enim illud reddit *Amarum*; Mora *Acidum*. *Judex* strenuus, hoc præcipuè agit, ut Vim & Dolum, compescat: Quorum vis magis perniciosa est, quanto apertior; Dolus quantò tectior & occultior. Adde etiã *Lites* contentiosas; Quæ evomi debent, ut *Crapula Curiarum*. *Judicem* decet, viam parare ad justam Sententiam, qualem *Deus* parat; *Valles exaltando*; *Colles deprimendo*: Eodem modo, quando ex alterutrâ parte, videt *Judex*, *Manum Elatam*, veluti in Prosecutione importunâ, *Captionibus Malitiosis*, *Combinationibus*, patrociniopotentum, *Advocatorum Disparitate*, & Similibus, tum elucescit Virtus *Judicis* in æquandis iis, quæ sunt inæqualia; Ut *Judicium* suum, veluti in *Areâ planâ*, fundare possit. *Qui fortiter emungit, elicit Sanguinem*; Cumque *Torcular Vini* premitur fortius, *Vinum* prodit acerbum, *Acinum* sapiens. Itaque caveant sibi *Judices*, ab Interpretationibus Legum duris, & Illationibus altè petitis: Neque enim peior est Tortura, quàm Tortura *Legum*. Præcipuè in *Legibus Pœnalibus*, Curæ iis esse debet, ne quæ in Terrorem latae sunt, vertantur in Rigorem: Neve in Populum superinducant, Imbrem illum, de quo *Scriptura*; *Pluet super eos Laqueos*. Etenim *Leges Pœnales*, si severè Executioni demandentur, sunt similes *Imbri Laqueorum*, *Cadenti super Populum*. Itaque hujusmodi *Leges*, si vel dormiverint

runt diu, vel Temporibus presentibus minus quadrent, à *Judicibus Prudentibus*, in Executione earum, reprimantur;

Judicis Officium est, ut Res, ita Tempora Rerum, &c.

In *Causis Capitalibus*, decet *Judices* (quantum Lex permittit,) in *Judicio* meminisse *Misericordiæ*; Et cum *Severitate Exemplum*, cum *Pietate Personam*, intueri.

Quantum ad *Advocatos* qui *Causas* agunt; *Patientia*, & *Gravitas*, in *Causis* audiendis, *Justitiæ* est pars *Essentialis*; & *Judex* nimium interloquens minimè est *Cymbalum Bene-sonans*. Non *Laudi* est *Ju-*

dicis, si primus aliquid in *Causa* inveniatur, & arripiat, quod ab *Advocatis*, suo *Tempore*, melius audire potuisset: Aut *Acumen* ostendet, in *probationibus*, vel *Advocatorum* *Perorationibus* nimis citò interrumpendis; Aut anticipe *Informationes* *Quæstionibus*, licet ad rem pertinentibus.

Judicis *Partes* in audiendo sunt quatuor: *Probationum* *Seriem* ordinare; *Advocatorum*, & *Testium*, *Prolixitatem*, *repetitionem*, aut *Sermones* extra rem, moderari; *Eorum*, quæ allegata sunt, *Medullam*, & quæ majoris momenti sunt, recapitulare, seligere, & inter se componere; Et demùm *Sententiam* ferre. Quicquid ultra hæc est, nimium est; & oritur aut à *Gloriolâ* & loquendi *Aviditate*; Aut ab *Audiendi* *Impatientiâ*; Aut à *Memoriæ* *Debilitate*; Aut à *Defectu* *Attentionis* *sedatæ*, & *Æquabilis*. Sæpenumerò mirum est visu, quantum *Advocatorum* *Audacia* apud *Judices* valeat; ubi contra *Judices* ad *imitationem Dei*, (in cujus *Tribunali* sedent,) *superbos comprimere*, & *humiles erigere*, deberent. Sed etiamnùm magis mirum est, *Judices* *Advocatis* quibusdam præ cæteris immoderatè & apertè favere. Quod necesse est, ut *Merces* *Advocatorum* augeat & multiplicet, atque simul *suspicionem* *Corruptionis*, & obliqui ad *Ju-*

dicis *Aditûs*, inducat. Debetur *Advocato* à *Judice*, *Laus* aliqua, & *Commendatio*, cum *Causæ* benè aguntur, & tractantur; Præsertim, si *Causa* suâ cadat; Hoc enim apud *Clientem*, *Existimationem* *Advocati* sui tuetur, Et simul *Opinionem* ejus, de *Causa* suâ, proster-

nit. Debetur etiam *Reipublicæ* *Reprehensio* *Advocatorum* moderata, ubi callida nimis præstant *Consilia*; aut supina apparet *Negligentia*, aut levis *Informatio*, aut *Indecora* *Importunitas*, aut impudens *Defensio*. *Advocatus* autem illud tribuat *Judici*, ne illi obstrepat, aut se rursùs in *Causam* agendam callidè insinuet, postquam *Judex* de re pronunciaverit. Econtrariò autem, *Judex* se *Causæ* mediæ, & nullatenùs peroratae, non ingerat; Nec *Clienti* *Occasionem* præbeat, ut *Advocatos* suos, vel *probationes*, ad plenum non auditas, conquatur.

Quantum ad *Scribas* & *Ministros*. *Sedes* *Justitiæ*, veluti *Locus* sacratu-
 cratus est; ubi non tantùm *Sedes* ipsa, sed & *subsellia*, & præcinctus *Sedis*, *Scandalo* & *Corruptelis* vacare debent. Etenim (ut ait *Scriptura*) non colliguntur *Vvæ* ex *Spinis*; Neque *Justitiæ* suaves suos *Fru-*

ctus edere potest, inter *Vepres* & *Dumeta*, *Scribarum* & *Ministorum* *capacium*, & *Lucris* inhiantium. *Curiarum* *Assecte* pravi, sunt *Qua-*

tuor: Primò *Seminatores* *Litium*; qui *Curias* tumescere faciunt, *Popu-*

lum tabescere. Secundò, qui *Curias*, *Contentionibus* circa *Jurisdic-*

tionem implicant; Neque verè sunt, (ut habentur) *Amici* *Curie*; sed

Parasiti

Parasiti Curiae; Curias inflando ultra terminos, propter Micas & Compendia propria. Tertio, ii, qui possunt censerī tanquā *Curiarum Manus Sinistra*: Homines, qui Curiarum processus legitimos, Diverticulis, & Versutiis, distorquent; Justitiamque in Lineas obliquas, & Labyrinthos, trahunt. Quarto, *Expilatores & Exactores Feodorum*, qui tritam Similitudinem confirmant *Curiarum* ad *Rubunt*; Quo dum Ovis, tempestatem fugiens, se recipit, velleris partem amittit. Contra, *Scriba antiquus*, in Anteaetis *Curiarum* peritus, in Actis ipsis concipiendis cautus, & in Negotiis *Curiae* solers, Digitus est *Curiae* egregius; Et saepe *Judici* ipsi viam monstrat.

Quantum verò ad *Principem*, aut *Statum*: *Judices*, ante omnia, in memoriā fixum tenere debent, versiculum ultimum *Duodecim Tabularum Romanarum*; *Salus Populi suprema Lex*; Et pro certo ponere, *Leges*, nisi sint in Ordine ad eum *Finem*, Res esse Captiosas, & *Oracula* malè inspirata. Itaque, benè succedit, cū *Rex* aut *Status* saepius cū *Judicibus* deliberat; Et rursus, cū *Judices* *Principem* & *Statum* saepius Consulant. Ille, cū inter *Deliberationes Politicas* interveniat *Questio Iuris*: Hi, cū in *Subjecto legali*, interveniant *Considerationes Status*. Contingit enim, haud raro, ut Res in *Judicium* adducta, versetur circa *Meum & Tuum*, & nihilominus consequentia ejus ad *Rationes Status* penetret. Intelligo autem, ad *Rationes Status* pertinere, non solum, si quid ad *Jura Regalia* impetenda spectet, verumetiā si quid *Innovationem* aliquam minùs tutam, aut *Exemplum* periculosum, introducat; Aut si manifestò portionem aliquam *Populi* majorem gravet. Neque quisquam infirmi *Judicii* existimet, *Justas Leges*, adversus *Politica vera*, aliquid *Antipathiae* habere. Sunt enim hæc duo veluti *Spiritus & Nervi*, quorum alteri in alteris moventur. Recordentur etiam *Judices*, *Salomonis Thronum*, Leonibus utrinque suffultum fuisse: Sint sanè *Leones*, sed *Leones* sub *Throno*; Caventes, ne aliquid ex *Iuribus Regalibus*, impetant aut convellant. Postremò, ne sint *Judices* tam ignari, *Juris & Prærogativæ* suæ, ut cogitent, non sibi relinqui, tanquam *Muneris sui partem principalem*; sanum & *Prudentem Legum usum*, & *Applicationem*. Etenim in *Animum* revocare poterint, *Dictum illud Apostoli*, de *Lege*, *Humanis Legibus*, majore; *Nos scimus quia Lex bona est, modo quis eā utatur legitime.*

LV.

De IRA.

IRam penitus extinguere velle, *Ostentatio* quædam *Stoicorum* est. *Meliora* nos nacti sumus *Oracula*; *Irascimini*, & nolite peccare; *Sed non occidat super Iracundiam vestram.* *Limites Iræ* apponendi sunt, & quousque, & quamdiu. Dicemus primò, quibus modis, *Inclinatio Naturalis*, aut etiam *Habitus Iræ*, temperari possit, & leniri. Secundo, qualiter *particulares Motus Iræ* reprimi possint, aut saltem *citra nocumentum*

documentum cohiberi. Tertiò, quibus modis, *Ira excitari* possit, aut *sedari*, in aliis.

Quantum ad primum; Non alia se ostendit via, quàm ut seridò in animo revolvat, Mala & Calamitates *Irae*; Et quàm vehementer vitam humanam perturbat, & infestat. Hoc autem tempestivum fuerit maximè, si pone nos respiciamus, quamprimùm *Impetus Irae* resederit. Eleganter *Seneca*; *Iram Ruinae similem esse, quæ in aliud cadendo, seipsam comminuit & frangit.* Hortatur *Scriptura*; *Ut Animas nostras in Patientia possideamus.* Certè, quicumque *Patientia* excidit; de *Animæ suæ Possessione* dejicitur. Hominis non est, *Apes* imitari;

— *Animasque in Vulnere ponunt.*

Ira sanè, si quis rectè attendat, Res humilis est, & infra *Dignitatem* Hominis. Hoc liquebit, si illos intueamur, in quibus *Ira* regnat: Qui plerunque ex *Infirmioribus* sunt; *Pueri, Mulieres, Senes, Aegroti.* Itaque, cum *irasci* contigerit, caveant Homines, (si modò *Dignitatis* suæ velint esse memores,) ne *Iram* suam, cum *Metu* eorum quibus *irascuntur*, sed cum *Contemptu*, jungant; Ita ut *Injuriã* Superiores potius videantur, quàm *Inferiores*: Quod non difficile factu foret, si quis *Iram* suam, paululum regat, & inflectat.

Quantum ad Secundum; *Causse & Motiva Irae*, præcipuè tres sunt. Primò, si quis *pronus* sit ad *Sensum Injurie*; Nemo enim *irascitur*, nisi qui se læsum sentiat. Itaque teneri qui sunt, & Delicati, ut subinde *irascantur*, necesse est: Tot se offerent, quæ illis molestiam exhibebunt; Quæ à *Naturis* robustioribus vix sentientur. Secundò, si quis *Curiosus & perspicax* sit, in *Interpretatione Injurie* illatæ, quatenus ad *Circumstantias* ejus, ac si *Contemptum* spiraret. *Opinio* enim *Contemptus*, *Iram* excitat & acuit, plusquam *Læsio* ipsa. Itaque, si Homines ad ista ingeniosi sint, *Iram* miris modis incendunt. Ultimò, *Opinio Contumelie*, sive quod *Existimatio* Hominis per consequentiam lædatur & perstringatur, *Iram* intendit & multiplicat. Cui *Rei* accedit *Remedium præsentaneum*, Ut quis utatur, (quod *Consalvus* dicere solebat,) *Telã Honoris* crassiore: Sed in omnibus *Irae* Frænationibus, optimum est, *Tempus* lucrari; Et sibi ipsi persuadere, *Horam* vindictæ nondum adesse; Sed instare, quasi ad manum, *Opportunitatem* aliquam majorem; Atque hoc pacto, *Motum Animi* interim compescere, & se in *Tempus* aliud servare. *Ira* autem, ut citra *noxam* erumpat, utcunque *Hominem* obsederit, duo sunt, quæ maximè cavenda. Prius est, *Acerbitas Verborum*, præcipuè *aculeatorum*, & ei, quem ferimus, *propriorum*, *Communia* enim *Maledicta* mordent minus. Atque rursus, *Secretorum Revelatio*; Hoc enim *Societati* quemvis ineptum reddit. Posterius est, ne quis, dum *Ira* fervet, *Negotium*, quod in *Manibus* est, *abrumpat*; Sed utcunque *Irae* frænum laxet, nihil tamen agat, quod revocari non possit.

Quantum ad excitandam, aut sedandam *Iram* in *Aliis*; Fit hoc maximè per *Temporum Electionem* prudentem. Cum subtristes Homines sunt, aut aliquantulum morosi, *Tempus* est *Iram* incendendi. Deinde, ut antea diximus, decerpando, & inculcando, quicquid *Contemptum* arguere, aut aggravare possit. Rursus, *Ira* sedatur per *Contraria*

traria hisce. Primò, deligendo Tempora serena, & ad Hilaritatem prona, in quibus Negotium aliquod ingratum, & ad Iracundiam provocans, aperias: Prima enim Impressio plurimum valet. Deinde, ut, quantum fieri potest, *Injuriam à Contemptu* segreges; Eam Imperitia, Timori, Animi Concussioni repentinae, aut simili cuiquam imputando.

LVI.

De VICISSITUDINE RERUM.

Salomon inquit; *Nihil novum super Terram.* Itaque, quemadmodum Plato opinatus est; *Omnem Scientiam nihil aliud esse, quam Reminiscenciam;* Sic Salomon pronunciat; *Omnem Novitatem nihil aliud esse, quam Oblivionem.* Ex quo cernere possi, Fluvium *Lethe*, non minùs super Terram, quàm subter Teram, decurrere. *Astrologus* quidam abstrusus, & parùm notus, asserit: *Nisi in Causâ fuissent Res duæ cõstantes; (una, quod Stella fixa, equalem inter se distantiam, perpetuò servant; Nec unquam propius sibi invicem accedant, aut longius à se abscedant: Altera, quod Motus diurnus non variet:) ne Momentum quidem Temporis Individuum aliquod durare potuisset.* Illud certum est, *Materiam* in perpetuo fluxu esse, neque unquam consistere. Atqui, magna illa *Linthea Sepulchralia*, quæ omnia oblivione involvunt, duo sunt; *Diluvia & Terræ-motus.* Quatenus ad *Conflagrationes, & Siccitates* magnas, illæ Populum penitùs non absorbent, aut destruunt. *Fabula Phaetontis*, Brevitatem Conflagrationis, ad unius tantùm Diei spatium, representavit. Atque triennalis illa, à *Pluviâ Cessatio*, tempore *Elie*, particularis tantùm fuit, & multos superstites reliquit. *Incesiones* illas loqueris, quæ per *Fulmina & Fulgura*, apud *Indias Orientales* fiunt! *Angustæ* quidem sunt, nec magna spatia occupant. *Pestilentias* etiam prætereo, quia nec illæ totaliter absorbent. Verùm, in memoratis illis duabus Calamitatibus, (*Diluviorum, & Terræ-Motuum,*) insuper notandum est; Reliquias Populorum, quas emergere contigerit, plerunque *Homines Rudes & Montanos* esse; Quique Temporum præteritorum *Memoriam Posteris* tradere non possunt; Adeò ut *Oblivio* non minùs omnia involvat, quàm si nulli prorsùs superstites remanerent. Si quis attentè introspiciat, *Indorum Occidentalium* Conditionem, probabile reperiet, eos Populum Juniorem esse & Recentiore, quàm *Populos Orbis veteris.* At longè verisimilius est, *Desolationem* illam, quæ illos olim invaserat, minimè per *Terræ-Motus* factam; (Contrà quam narrabat *Sacerdos Ægyptius*, in Colloquio cum *Solone*, de *Insula Atlantide*; Eam, scilicet, à *Terræ-Motu absorptam esse;*) Sed potius per *Diluvium particulare.* *Terræ-Motus* enim in illis *Regionibus* rarò eveniunt. Verùm, è contrariâ parte, tam immania planè & vasta habent *Flumina*, ut *Fluvii Asiae, Africae, & Europæ*, præ illis, instar *Rivulorum* sint. Quin & *Andes* ipsorum, sive *Montes*, nostris longè sunt altiores: Unde credibile est, *Reliquias Stirpis Humanæ*, apud eos, post tale *Diluvium Particulare*, conservatas fuisse.

Quantum

Quantum verò, ad Observationem *Macciaveli*; Nimirum, zelotypiam & Æmulationem Sectarum, ad extinguendam Rerum Memoriam, multa molitam: Qui *Gregorio Magno* notam inurit, ac si pro viribus suis Antiquitates omnes *Ethnicorum* suppressere annixus fuerit: Non video certè hujusmodi zelos, aut notabile quidpiam efficere, aut diù durare: Id quod liquet in Successione *Sabiniani*, qui Antiquitates easdem statim resuscitavit: Tum verò prohibita, licet Tenebris cooperta, obrepunt tamen, & suas nanciscuntur Periodos.

Vicissitudines sive *Mutationes* in *Globo superiori*, fufus, in hoc Ser-mone, tractandæ non sunt. Forsitan, *Annus Magnus Platonis*, nisi Mundus antè Dissolutioni esset destinatus, aliquem sortiri possit Effectum: Non in renovandis Corporibus Individuorum; (Id enim Fumus & Vanitas eorum est, qui opinantur Corpora Cœlestia, accuratiores in hæc Inferiora habere Influencias, quàm reverà habent;) Sed tantum in Summis & Massis Rerum. *Cometa* proculdubio aliquid operantur super easdem Summas & Massas Rerum; Verum, Homines, ut nunc est, indiligentes, aut curiosi, circa eos sunt; Eosq, potius mirabundi spectant; Atque Itineraria eorundem conficiunt, quàm Effectus eorum prudenter & sobriè notant; Præcipuè Effectus eorum Comparativos; Id est, *Cometa* talis Magnitudinis; talis Coloris & Lucis; Conversionis Radierum; Sitûs, quatenus ad Regionem Cœli; Tempestatis Anni; Semitæ aut Cursûs; Durationis; Quales producat *Effectus*.

Leviculum quiddam est, quod olim inaudiveram; Neque tamen prorsus contemni volo, sed in observationem aliquam venire. Ferunt, à *Belgis* notatum esse, singulis septenis Lustris, similem Annorum Temperaturam & Tèpestatum Cœli, velut in Orbem redire: Exempli gratiâ; Magnas Glacies, Inundationes magnas, magnas Siccitates, Hyemes tepidas, Æstates frigidiores; Et similia. Vocant autem hujusmodi Circulum Annorum, *Primam*. Hoc autem ideò recenseo, quod Oculos in præterita conjiciens, hujusce Rei inveni congruentiam; Haud exactam sanè, sed non multum discrepantem.

Verum transeamus à *Naturalibus* ad *Humana*. Maxima apud Homines *Vicissitudo*, est illa *Sectarum & Religionum*. Hi enim Orbes, Animis Hominum, maximè dominantur. *Religio* vera super *Petram edificata* est; Reliquæ *Fluctibus* Temporum agitantur. Dicamus igitur de *Novarum Sectarum Causis*; Atque *Consilii* aliquid circa eas inspergamus; Quatenus Humani Ingenii Infirmitas, tantis Revolutionibus, Moras injicere, aut Remedia exhibere, poterit.

Quando *Religio recepta* Discordiis laceratur; Sanctitas item Professorum labefactata est, & Scandalo exposita; Simulque Tempora stupida, indocta, & barbara sunt; à *Novæ* alicujus *Sectæ* Ortu meritò metuendum; Præcipuè, si eo tempore, *Ingenium* aliquod *Intemperans*, & *Paradoxa spirans*, suboriatur. Quæ omnia tenuerunt, *Mahometes* cum *Legem* suam promulgavit. *Sectæ Nova* licet pullulet, duobus si destinetur Adminiculis, ab eâ non metuas; Non enim latè se diffundet. Primum est, *Imperii, sive Auctoritatis stabilitas*, *Oppugnatio*; Nihil enim magis populare est, quàm Principatus, & Politias, convellere. Alterum est, *Porta Luxuriæ & Voluptatibus aperta*: *Hereses* enim *Speculativæ*, (Qualis fuit olim *Arrianorum*, & hodiè *Arminianorum*,) etsi in Ho-

minum Ingenia miris modis operentur, Statum tamen Rerumpublicarum non magnoperè concutient, nisi ex Occasione Motuum Civilium. Modi tres sunt, quibus *Nova Sectæ* plantantur; *Miraculis, Eloquentiâ, & Gladio*. Equidem *Martyria* inter *Miracula* numero; Quoniam vires Naturæ Humanæ excedere videntur: Idem etiam facere licet, de excelsâ illâ & admirabili *Vitæ Sanctimoniâ*. Certè, non alia melior via est, ad *Sectarum & Schismatum* Ortus repellendos, quàm *Abusu Reformatio; Diffidiorum minorum Pacificatio; Leniter à principio procedere, & à Sanguinariis Persecutionibus abstinere; Schismatum denique Coryphæos, Favoribus potius & Dignitatibus mollire atque allicere, quàm violentiâ & sævitiâ exacerbare.*

*Mutationes & Vicissitudines in Rebus Bellicis, haud pauca sunt; Sed præcipuè in tribus versantur: In Sede Belli; In Genere Armorum; Et in Disciplinâ Militari: Bella, antiquis temporibus, movere videbantur, ex Oriente potissimum in Occidentem: Etenim Persæ, Assyriæ, Arabes, Scythi, (qui Invasores erant,) omnes Orientales fuerunt. Verum est Gallos fuisse Occidentales: Sed de duabus tantum ipsorum IncurSIONibus legimus; Unâ in Gallo-Greciam, alterâ contra Romanos. Attamen Oriens & Occidens Cœli Climata non determinant; Neque etiam Belli Motus, ab Oriente, aut ab Occidente, aliquid certæ observationis recipiunt. Sed Meridies, & Septentrio, naturâ fixi sunt: Atque rarò, in omni memoriâ invenitur, Meridionales interiores invasisse Septentrionales; Sed econtrâ. Unde manifestum est, Tractum Mundi Septentrionalem, naturâ ipsâ, magis esse Bellicosum; Sive hoc ascribi possit hujus Hemispherii Stellis; Sive Amplitudini Continentium ad Partes Septentrionales, cùm Partes Australes, (quantum adhuc innotuit,) Maria ferè occupant; Sive, (Id quod manifestissimum est,) Frigoribus Climatis Borealis; Nam hoc ipsum, absque aliâ Causâ quacunque, Corpora indurat, Spiritus inflammat: Ut liquet in Populo *Araucensi*; Qui ad ulteriora *Austri* positi, omnibus *Peruviansibus*, Fortitudine longè præcellunt.*

*Imperio aliquo magno labascente, & viribus fracto, pro certo Bella expectes. Etenim Imperia magna, dum in vigore sunt, Copias Nativas Provinciarum enervant & destruunt, propriis Cohortibus domi fidentia; Cùm autem & illæ deficiunt, omnia ruunt, atque aliis Gentibus in prædam cedunt. Hoc evenit in Declinatione Imperii Romani; Atque etiam in Imperio Occidentali, post *Carolus Magnum*, cùm Aves singulæ Plumas suas repeterent; Atque simile quidpiam, etiam Imperio Hispano, contingere possit, si quando Viribus decideret. Ex alterâ parte, Accessiones magnæ Ditionum, & Uniones Regnorum, similiter Bella suscitant: Etenim, cùm Status aliquis in potentiam majorem insurgit, similis est Fluvio intumescenti, qui Inundationem statim minatur: Ut videre est in Imperiis Romanorum, Turcarum, Hispanorum, & aliorum. Attende, cùm Mundus Nationibus Barbaris minus abundet, sed Civiliores ferè sunt; Qui Uxores temerè non ducent, nec Liberos progignent, nisi modum Familiam alendi, aut saltem Victum parandi, præviderint; (ut fit in omnibus propè Nationibus, hodierno die, exceptis *Tartaris*;) non ingruit periculum ab Inundationibus aut Migrationibus Populorum: At cùm Populorum Greges Magni sunt, qui perpetuò*

Sobolem suscipiunt, de Fortunis & sustentatione suâ in futurum minimè solliciti; Necessarium est, ut in Seculo uno aut altero, Portionē aliquam Multitudinis suæ exonerent, & novas Sedes quærant; Et sic alias Nationes invadant; Quod Populi Septentrionales veteres forte facere solebant: Sortes dantes, quæ Pars Domi maneret, quæ autem aliò migraret. Cùm Gens aliqua, priùs *Bellicosa*, ad Mollitiem & Luxuriam degenerat, de *Bello* certa esse possit: Status enim tales, plerunque, dum degenerant, Opes accumulunt; Adeò ut Præda invitet, & Declinatio Virium animet, Gentes alias, ad eosdem invadendos.

Quantum ad *Armorum & Telorum Genus*; Illorum Mutationes sub observationem vix cadunt: Attamen & hæc ipsa Periodos & *Vicissitudines* suas fortiuntur. Pro certo enim est, *Tormenta Ænea*, apud Urbem *Oxydracarum* in *Indiâ*, tempore *Alexandri Magni*, cognita fuisse; Eaque à *Macedonibus*, *Tonitrua*, & *Fulgura*, & *Operationes Magicas*, habita & appellata. Similiter, indubitatum est, usum *Pulveris Pyrii*, & *Tormentorum igneorum*, *Chinensibus*, ante Annos bis mille, innotuisse. *Conditiones Telorum*, & Mutationes in melius, hæc sunt: Primò, ut ad Distantiam majorem feriant: Id enim periculum, ab Hostili parte, anticipat; Quod certè *Tormenta*, & *Sclopeta* majora præstant. Secundò, ut Impetus eorum fortior & validior sit, In quo genere, *Tormenta ignea*, *Arietationes* omnes & Antiquas Machinas, item superant. Tertio, ut Usus eorum commodior & facilius sit; Id quod etiam *Tormentis Igneis Majoribus* competit: Quæ omnibus Tempestatibus idonea; Vecturâ levia & mobilia sunt; Et his similia.

Quod ad *Militiam* attinet: Antiquis temporibus Numerum præcipuè curabant; Virtuti & Animis Militum, in Bellis gerendis, fidebant; Dies sæpius & Loca præliandi constituebant, & æquo Marte experiebantur; Denique in Acie instruendâ & ordinandâ imperitiores ferè erant. Postea, Numerum præoptabant commodum potius quàm vastum; Locorum Opportunitates, Diversionum Artificia, & similia, captabant; Postremò, in Acie ipsâ instruendâ peritiores evadebant.

In Reipublicæ alicujus *Adolescentiâ* Arma florent; *Ætate Mediâ*, *Literæ*; Ac deinceps, ad moram aliquam, duo illa simul, florere solent: Devexâ autem ætate, *Artes Mechanicæ & Mercatura*. *Literæ* verò suam habent Infantiam, quando leviuscule sunt, & pueriles: Sequitur earum *Adolescentia*, quando luxuriantur, & *Juvenile* quiddam sapiunt: Succedit *Ætas Virilis*, quando Solidiores & exactiores deveniunt; Postremò *Senectus* earum obrepit, cùm sicca & exhausta fiunt; manente tamen *Garrulitate*. Verùm consultum non fuerit, in Rotas hæc *Vicissitudinum*, nimis longum Oculos figere; Ne vertigine corripiamur. Quatenus verò ad *Philologiam*, quæ in hoc Argumento, ut plurimum, versatur, nihil aliud est, quàm *Narratiuncularum & Observationum* futilium *Congeries* quædam; Ideoque Scripto huic minimè congruit.

INDEX SERMONVM.

1. D E Veritate. pag. 153	30. De Regimine Valetudinis. 214
2. De Morte. 155	31. De Suspicionē. 215
3. De Vnitatē Ecclesiæ. 156	32. De Discursu Sermonum. 216
4. De Vindictâ. 159	33. De Plantationibus Populorum, & Coloniis. 217
5. De Rebus aduersis. 160	34. De Diuitiis. 220
6. De Dissimulationē & Simula- tione. 161	35. De Ambitionē. 222
7. De Parentibus & Liberis. 163	36. De Naturâ, & Indole Naturali in Hominibus. 224
8. De Nuptiis & Cœlibatu. 164	37. De Consuetudine & Educatio- ne. 225
9. De Inuidiâ. 165	38. De Fortunâ. 226
10. De Amore. 168	39. De Usurâ sive Fœnore. 228
11. De Magistratibus & Dignita- tibus. 170	40. De Iuuentute & Senectute. 230
12. De Audaciâ. 172	41. De Pulchritudine. 232
13. De Bonitate, & Bonitate Na- turiâ. 173	42. De Deformitate. 233
14. De Nobilitate. 175	43. De Ædificiis. 234
15. De Seditiōibus & Turbis. 176	44. De Hortis. 237
16. De Atheismo. 183	45. De Negotiationē. 242
17. De Superstitionē. 185	46. De Clientibus, Famulis, & A- micis. 243
18. De Peregrinationē in Partes Exteras. 186	47. De Supplicatibus. 244
19. De Imperio. 188	48. De Studiis, & Lectionē Li- brorum. 246
20. De Consilio. 191	49. De Factionibus. 247
21. De Morâ. 194	50. De Ceremoniis Civilibus, & Decoro. 248
22. De Astutiâ. 195	51. De Laude. 250
23. De Prudentiâ quæ sibi sapit. 197	52. De Vanâ Gloriâ. 251
24. De Innovationibus. 198	53. De Honore & Existimationē. 252
25. De Expediendis Negotiis. 199	54. De Officio Iudicis. 254
26. De Prudentiâ Apparente. 201	55. De Irâ. 256
27. De Amicitia. 202	56. De Vicissitudine Rerum. 258
28. De Sumptibus. 206	
29. De Proferendis Finibus Impe- rii. 207	

FINIS.

INDEX SERMONIVM.

30.	De Regimine Vinctivum.	214	De Veritate.	153	pag.
31.	De Sufpitione.	215	De Morte.	155	
32.	De Difpenfatione Sermonum.	216	De Virtute Ecclie.	156	
33.	De Plantationibus Populorum.	217	De Vindicta.	159	
	& Coloniarum.	217	De Rebus aduersis.	160	
34.	De Dicitis.	220	De Diffimulatione & Simulatione.	161	
35.	De Ambitione.	222	De Parentibus & Liberis.	163	
36.	De Natura & Indole Naturali in Homine.	224	De Nuptiis & Celibatu.	164	
37.	De Coniugio & Educatione.	225	De Invidia.	165	
	me.	225	De Amore.	168	
38.	De Fortuna.	226	De Magiftratu & Dignitate.	170	
39.	De Fatale & Fatale.	228	De Andacia.	172	
40.	De Juventute & Senectute.	230	De Bonitate & Bonitate Natiuitate.	173	
41.	De Pulchritudine.	232	De Nequitia.	175	
42.	De Deformitate.	233	De Seditioibus & Turbis.	176	
43.	De Diffidia.	234	De Albigensibus.	183	
44.	De Hortis.	237	De Superftitione.	185	
45.	De Negotiatione.	242	De Persecutione in Partibus Exterioribus.	186	
46.	De Clientibus, Languis & Amicis.	243	De Imperio.	188	
47.	De Supplicantiis.	244	De Confilio.	191	
48.	De Studio & Lectione Librorum.	246	De Morte.	194	
49.	De Faciendis.	247	De Virtute.	195	
50.	De Ceremoniis Civilibus & Decore.	248	De Trudencia que fpi fapit.	197	
51.	De Laude.	250	De Impugnationibus.	198	
52.	De Vanitate & Gloria.	251	De Expediendis Negotiis.	199	
53.	De Honore & Exultatione.	252	De Prudentia Apparente.	201	
54.	De Officio Iudicis.	254	De Amicitia.	202	
55.	De Ira.	256	De Sufpitione.	206	
56.	De Viciffitudine Reum.	258	De Profectibus Finibus Impe-	207	

FINIS.

FRANCISCI
BACONI,

EQVITIS AVRATI
PROCVRATORIS
SECVNDI,

IACOBI REGIS
Magnæ Britanniaë

De Sapiencia Veterum
Liber, ad Inclytam Acade-
miam Cantabrigiensem.

LONDINI,

Excusum, typis *Edwardi Griffini*; Annuente
Francisco Constabulario. Prostant ad Insignia
Regia in Coemeterio *D. Pauli*, apud
Richardum Whitakerum, 1638.

FRANCISCI
BACONI
FOVITIS AVARATI
PROCVRATORIS

IACOBI REGIS

Imprimatur

*Reverendissimo in Christo Patri,
& Domino, D. Arch. Cant.
Sacellanus Domesticus,*

GUIL. BRAY.

Decemb. 7. 1637.

LONDINI

Excusum, typis Edwardi Griffin; Annuente
Francisco Constabulario. Prostant ad Indignis
Regis in Comercio D. Pauli apud
Richardum Whitakerum, 1638.

ILLVSTRISSIMO VIRO,
COMITI SARISBVRIENSI,
Summo Thefaurario *Angliae*, &
Cancellario *Academiae Can-*
tabrigiensis.

Væ *Academiae Cantabrigiensi* di-
cantur, tibi jure *Cancellarii* ac-
crescunt; quæ autem à me
proficisci possunt omnia, ti-
bi nomine proprio debentur.
Illud magis viden-
dum, num ista, ut tibi debi-

ta, ita etiam te digna sint: Atque quod in il-
lis minimum est (*Ingenium authoris*) id
propter tuum propensum in me animum, ni-
hil officiet; Cætera dedecori non erunt.
Nam si *Tempus* spectetur; *Antiquitas* pri-
mæva summam venerationem habet: si do-
cendi *Forma*; *Parabola* veluti *Arca* quædam
est, in quâ preciosissima quæq; *Scientiarum*
reponi consueverunt: Si operis *Materia*;
ea *Philosophia* est, vitæ scilicet, atque animæ
humanae, *Decus* secundum. Fas sit enim di-
xisse, quamvis, *Philosophia*, seculo nostro
veluti per *Senium* repuerascens, adolescen-
tibus, & ferè pueris relinquatur: eam tamen
Aa omnium

Epistola Dedicatoria.

omnium rerum, post religionē, gravissimam, atque naturā humanā maxime dignam esse planē censeo. Etiam Politica, in quā te mirabilem præbes, & facultate, & meritis, & sapientissimi Regis iudicio, ab eodem fonte emanat, ejusque pars magna est. Quod si cui ista, quæ afferō, vulgata esse videantur: certē quid effecerim, iudicium meum non est; id tamen secutus sum, ut manifesta, & obsoleta, & Locos communes prætervectus, aliquid etiam, ad Vitæ ardua, & Scientiarum Arcana conferam. Erunt itaque captui vulgari, vulgaria: altiorem autem intellectum fortasse non deserent, sed potius (ut spero) deducent: Verūm dum huic operi, dignitatem nonnullam astruere conor, quod ad te dicatum sit; periculum est, ne modestiæ fines transeam, cum à me sit susceptum. Tu verò illud tanquam pignus affectus erga te mei, & observantiæ, & animi maxime devoti accipies, eique præsidium nominis tui imperties. Quare cum tot & tanta sustineas, tempora tua diutiùs non morabor, sed finem faciam, tibi foelicia omnia comprecatus, & perpetuò futurus

Tibi & studio suo, & beneficii

tuis devotissimus,

FRA. BACONUS.

ALMÆ MATRI
INCLYTÆ
ACADEMIÆ
Cantabrigiensi.

Um sine Philosophiâ me certè nec vivere juvet; meritò vos in magno honore habeo, à quibus mihi ista vitæ præsidia, & solatia fluxerint. Itaque hoc nomine, & me, & mea vobis debere profiteor, quominus mirum sit, si vos vestris re-

munerem; ut motu naturali redeant à quo traxerint originem. Et tamen nescio quomodo, rara videntur, Vestigia vos retrorsum spectantia: Cum infinita à vobis profecta sint. Nec nimium mihi sumam (ut opinor) si sperem, propter rerum usum mediocrem, quod nostrum vitæ genus, & institutum necessariò traxit; nonnullam ad hominum doctorum inventa, per hæc nostra, factam esse accessionem. Equidem in eâ opinione sum, Contemplationes in Vitam Activam translatas,

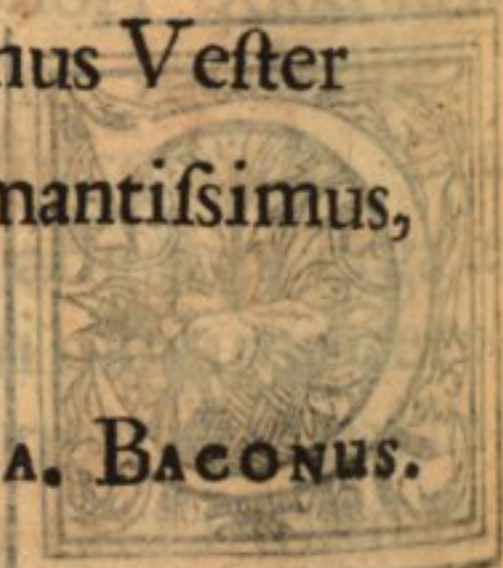
Epistola Dedicatoria.

nonnihil novi decòris, & vigoris acquirere; & suppetente uberiore materia, & magis altas fortassè radices agere, aut certè magis proceras, & frondosas evadere. Neque vos (ut arbitror) ipsi nostis, quàm latè pateant Vestra, quàmque ad multa pertineant. Æquum est tamen omnia vobis attribui, atque in vestrum honorem cedere, cum Accessiones quæque Principiis magnâ ex parte debeantur. Neque verò ab homine occupato, aliquid exquisitum, aut otii miracula, & prærogativas requiretis; sed & hoc Amori meo summo erga vos, & vestra, tribuetis; quòd inter rerum civilium spinas, hæc non prorsus perierint, sed vobis vestra servata sint. Valete.

Alumnus Vester

amantissimus,

FRA. BACONUS.

Index Fabularum Priscæ Sophiæ, hoc Libro Con- tentarum.

1	CASSANDRA, five Par- rhesia. pag. 279	17	CUPIDO, five Atomus. 299
2	TYPHON, five Rebel- lis. 280	18	DIOMEDES, five Zelus. 301
3	CYCLOPES, five Ministri terroris 281	19	DÆDALUS, five Mechanicus. 302
4	NARCISSUS, five Philautia. 282	20	ERICTHONIUS, five Im- postura. 304
5	STYX, five Fœdera. 283	21	DEUCALION, five Resti- tutio. <i>ibid.</i>
6	PAN, five Natura. 284	22	NEMESIS, five Vices Re- rum. 305
7	PERSEUS, five Bellum. 288	23	ACHELOUS, five Prælium. 306
8	ENDYMION, five Gratosus. 291	24	DIONYSUS, five Cupidi- tas. 307
9	SOROR GIGANTUM, five Fama. 292	25	ATALANTA, five Lucrum. 309
10	ACTÆON ET PENTHEUS, five Curiosus. <i>ibid.</i>	26	PROMETHEUS, five Status Hominis. 310
11	ORPHEUS, five Philosophia. 293	27	ICARUS VOLANS, Item SCYLLA & CHARYB- DIS, five Via media. 317
12	COELUM, five Origines. 295	28	SPHYNX, five Scientia. 318
13	PROTEUS, five Materia. 296	29	PROSERPINA, five Spiri- tus. 320
14	MEMNON, five Præmatu- rus. 297	30	METIS, five Consilium. 322
15	TYTHONUS, five Satias. 298	31	SIRENES, five Voluptas. 323
16	PROCUS JUNONIS, five De- decus. <i>ibid.</i>		

Index Fabularum
Sophia, hoc Libro
Contatum.

1	ANDRADA, live	280
2	ANDRADA, live	280
3	ANDRADA, live	280
4	ANDRADA, live	280
5	ANDRADA, live	280
6	ANDRADA, live	280
7	ANDRADA, live	280
8	ANDRADA, live	280
9	ANDRADA, live	280
10	ANDRADA, live	280
11	ANDRADA, live	280
12	ANDRADA, live	280
13	ANDRADA, live	280
14	ANDRADA, live	280
15	ANDRADA, live	280
16	ANDRADA, live	280
17	ANDRADA, live	280
18	ANDRADA, live	280
19	ANDRADA, live	280
20	ANDRADA, live	280
21	ANDRADA, live	280
22	ANDRADA, live	280
23	ANDRADA, live	280
24	ANDRADA, live	280
25	ANDRADA, live	280
26	ANDRADA, live	280
27	ANDRADA, live	280
28	ANDRADA, live	280
29	ANDRADA, live	280
30	ANDRADA, live	280
31	ANDRADA, live	280
32	ANDRADA, live	280
33	ANDRADA, live	280
34	ANDRADA, live	280
35	ANDRADA, live	280
36	ANDRADA, live	280
37	ANDRADA, live	280
38	ANDRADA, live	280
39	ANDRADA, live	280
40	ANDRADA, live	280
41	ANDRADA, live	280
42	ANDRADA, live	280
43	ANDRADA, live	280
44	ANDRADA, live	280
45	ANDRADA, live	280
46	ANDRADA, live	280
47	ANDRADA, live	280
48	ANDRADA, live	280
49	ANDRADA, live	280
50	ANDRADA, live	280
51	ANDRADA, live	280
52	ANDRADA, live	280
53	ANDRADA, live	280
54	ANDRADA, live	280
55	ANDRADA, live	280
56	ANDRADA, live	280
57	ANDRADA, live	280
58	ANDRADA, live	280
59	ANDRADA, live	280
60	ANDRADA, live	280
61	ANDRADA, live	280
62	ANDRADA, live	280
63	ANDRADA, live	280
64	ANDRADA, live	280
65	ANDRADA, live	280
66	ANDRADA, live	280
67	ANDRADA, live	280
68	ANDRADA, live	280
69	ANDRADA, live	280
70	ANDRADA, live	280
71	ANDRADA, live	280
72	ANDRADA, live	280
73	ANDRADA, live	280
74	ANDRADA, live	280
75	ANDRADA, live	280
76	ANDRADA, live	280
77	ANDRADA, live	280
78	ANDRADA, live	280
79	ANDRADA, live	280
80	ANDRADA, live	280
81	ANDRADA, live	280
82	ANDRADA, live	280
83	ANDRADA, live	280
84	ANDRADA, live	280
85	ANDRADA, live	280
86	ANDRADA, live	280
87	ANDRADA, live	280
88	ANDRADA, live	280
89	ANDRADA, live	280
90	ANDRADA, live	280
91	ANDRADA, live	280
92	ANDRADA, live	280
93	ANDRADA, live	280
94	ANDRADA, live	280
95	ANDRADA, live	280
96	ANDRADA, live	280
97	ANDRADA, live	280
98	ANDRADA, live	280
99	ANDRADA, live	280
100	ANDRADA, live	280

Præfatio.

Præfatio.

Antiquitatem primævam, (exceptis quæ in Sacris literis habemus) obliuio & Silentium involuit; Silentia Antiquitatis, Fabule poëtarum exceperunt: Fabulis tandem successere Scripta quæ habemus, Adeo ut Antiquitatis Penetrabilia, & recessus à sequentium Sæculorum Memoria, & euidentiã tanquam Velo Fabularum discreta & separata sint; quod se interposuit, & objecit medium, inter ea quæ perierunt, & ea quæ extant. Equidem existimo pleròsque in ea opinione fore, me delicias ac ludos facere; atque similem ferè licentiam in transferendis fabulis usurpare, ac ipsi Poëta sibi sumpserint in fingendis; quod pro meo jure sanè facere possem, ut contemplationibus magis arduis, hæc ad voluptatem, siue meditationis propriæ, siue lectionis alienæ aspergerem. Neque me latet quàm versatilis materia sit Fabula, ut huc illuc trahi, imò & duci possit; quantumque ingenii commoditas & discursus valeat, ut quæ nunquam cogitata sint, bellè tamen attribuantur. Etiam illa cogitatio animam subit, usum hujusce rei iampridem contaminatum esse. Multi enim, ut inventis & placitis suis antiquitatis venerandam acquirerent, poëtarum Fabulas ad ea traducere conati sunt. At-

que

que vetus illa vanitas & frequens, nec nuper nata, aut rarò usurpata est. Nam & olim Chryſippus, Stoicorum opiniones vetuſtiſſimis Poëtis, veluti Somniorum aliquis Interpres aſcribere ſolebat, Et magis inſulſè, Chymici, ludos, & delicias Poëtarum in corporum transformationibus, ad fornacis experimenta tranſtulerunt. Hæc (inquam) cuncta nobis ſatis & explorata, & expenſa ſunt; omnemque ingeniorum circa Allegorias leuitatem & indulgentiam perſpeximus, & nota vidimus, neque propterea omninò de ſententiâ decedimus. Primò enim abſit, ut paucorum ineptiæ & licentiæ, Parabolæ honori in genere detrahant. Hoc enim prophanum quiddam ſonat, & audax, cum huiusmodi velis & umbris Religio gaudeat, ut qui eas tollat, Commercia diuinorum, & humanorum ferè interdicit. Verùm de humanâ Sapientiâ videamus. Fateor certè ingenuè & libenter, me in hanc ſententiâ propendere, ut non paucis Antiquorum Poëtarum fabulis Myſterium, & Allegoriam jam ab origine ſubefſe putem; ſive captus veneratione Priſci ſæculi, ſive quòd in nonnullis Fabulis reperio tantam, & tam evidentem cum ſignificatione ſimilitudinem & conjunctionem, tum in texturâ ipſâ Fabulæ, tum in proprietate Nominum, quibus perſonæ, ſive Actores Fabulæ, inſigniti & veluti inſcripti prodeunt, ut ſenſum illum ab initio præceptum & cogitatum fuiſſe, & de indiſtriâ adumbratum, nemo conſtantè negaverit. Quis enim ita durus eſt, & ad aperta cæcutiens, ut cum audiat Famam, Gygantibus extinctis, tanquam ſororem Poſthumam progenitam eſſe, non illud ad Murmura partium & famas ſeditioſas, quæ ſopitis Rebellionibus ad tempus vagari ſolent, referat? Aut cum audiat Typhonem Gygantem, nervos Iovis ſecuiſſe, & abſtulifſe, ac Mercurium eos ſuffuratum eſſe, & Iovi reddidiſſe; non ſtatim advertat hoc ad Rebelliones prævalidas pertinere, quæ Regibus nervos & pecuniarum, & authoritatis incidunt, ita tamen, ut per Sermonum comitatem, & prudentiâ Ediçta, animi ſubditorum, non ita multò poſt quaſi furtim reconcilientur, & vires Regibus reſtituantur? Aut cum audiat in illâ memorabili Deorum contra Gygantes Expeditione, Afinum Sileni cum ruderet, maximi momenti ad proſtigandos Gygantes fuiſſe; non liquidè cogitet hoc de vaſtis Rebellionum conatibus, qui plerunque per inanes rumores et terrores vanos diſſipantur, confictum fuiſſe? Etiam Nominum conformitas et Indicium, Cui tandem hominum obſcurum eſſe poteſt? Cum Metis uxor Iovis planè conſilium ſonet;

Typhon

Typhon tumorem, Pan uniuersum, Nemesis, vindictam, & similia. Neque illud quoenquam moueat, si aliquid interdum Historie subit, aut si nonnulla Ornamenti gratiâ addita sint; aut si Tempora confundantur, aut si ex unâ Fabulâ quippiam transferatur in aliam, & noua Allegoria inducatur. Necesse enim fuit hæc fieri, cum Inuenta uirorum fuerint, qui & etate disuncti, & instituto diuersi erant; cum alij antiquiores, alij recentiores fuerint, alij rursus naturam rerum, alij res civiles sibi proponerent. Habemus etiam & aliud sensus occulti, & involuti signum non paruum, quod nonnullæ ex fabulis tam absurde narratione ipsâ, & insulse inueniantur, ut Parabolam etiam ex longinquo ostentent, & ueluti clament. Quæ enim probabilis est Fabula, etiam ad voluptatem, & Historie similitudinem conficta existimari potest: Quod autem nulli in mentem uenisset cogitare, aut narrare, id in alios usus questum uidetur. Quale enim figmentum illud? Iouem, Metin in uxorem accepisse, eamque statim ut gravidam sensisset comedisse, unde ipse gravidus fieri cepit, & Palladem armatam ex capite peperit? Equidem existimo nulli mortalium obuenire, vel somnium tam extra cogitationis uias fitum, & monstruosum. Ante omnia illud apud nos maxime ualuit, & plurimum ponderis habuit, quod ex fabulis somptures nullo modo nobis uidentur ab eis inuenta, à quibus recitantur & celebrantur, Homero, Hesiodo, reliquis; si enim liquido nobis constitisset eas ab illâ etate, atque illis authoribus manasse, à quibus commemorantur, & ad nos deuenerunt; nil magni certe, aut excelsi ab huiusmodi origine nobis (ut nostra fert conjectura) expectare, aut suspicari in mentem uenisset. Verum si quis attentius rem consideret, apparebit, illas tradi, & referri tanquam prius creditas, & receptas, non tanquam tum primo excogitatas, & oblatas. Quinetiam cum diuersis modis à Scriptoribus ferè Coeuis referantur: facile cernas quod commune habent ex ueteri memoriâ desumptum; In quo variant, ex singulorum ornatu additum: Atque hæc res estimationem earum apud nos auxcit, ac si nec Etatis, nec Inuentiois Poëtarum ipsorum essent; sed ueluti Reliquiæ sacre & Auræ tenues, Temporum meliorum; quæ ex traditionibus Nationum magis Antiquarum in Grecorum Tubas, & Fistulas incidissent. Quod si quis obstinato animo contendat, Allegoriam in fabulâ

bulâ semper subditiâ, & impositâ, nec omninò nativâ, & genuinâ fuisse; ei molesti non erimus, sed gravitatem illam Iudicij, quam affectat, licet hebetiorem & ferè plumbeam, remittemus; atque illum (si modò dignus sit) alio modo, tanquam de integro adoriemur. Duplex apud homines repertus est, atque increbuit Parabolârum usus, atque quod magis mirum sit, ad contraria valet. Faciunt enim Parabolæ ad Involutum & Velum; faciunt etiam ad Lumen, & Illustrationem. Atque misso illo usu priore (potius quàm lites suscipiamus) & receptis Fabulis antiquis, tanquam rebus vagis, & ad delectationem compositis; Manet tamen proculdubio posterior iste usus, neque ullâ ingenij violentiâ nobis extorqueri possit, neque impediet quisquam, (qui sit mediocriter doctus) quin protinus recipiatur Modus iste docendi, tanquam res gravis & sobria, atque omnis vanitatis expers, & Scientijs apprimè utilis, imo & quandoque necessaria, Nimirum, ut in inventis novis, & ab opinionibus vulgari- bus remotis & penitus abstrusis, aditus ad intellectum humanum magis facilis & benignus per parabolâs queratur. Itaque Antiquis Sæculis, cum rationis humane inventa, & conclusiones etiam eæ quæ nunc trita & vulgatae sunt, tunc temporis novæ & insuetae essent, omnia Fabularum omnigenum, & Aenigmatum & Parabolârum, & Similitudinum plena erant: atque per hæc docendi ratio, non occultandi artificium questum est, rudibus scilicet tunc temporis hominum ingenijs, & subtilitatis, nisi quæ sub sensum cadebat, impatientibus, & ferè incapacibus. Nam ut Hieroglyphica Literis, ita Parabolâ Argumentis erant antiquiores. Atque etiam nunc, si qui novam in aliquibus lucem humanis mentibus affundere velit, idque non incommodè & asperè, prorsus eadem viâ insistendum est, & ad similitudinum auxilia confugiendum. Quare quæ dicta sunt, ita claudemus. Sapiëntia Prisci Sæculi, aut magna, aut fœlix fuit: Magna, si de industriâ excogitata est Figura sive Tropus: Fœlix, si homines aliud agentes, materiam & occasionem tantæ contemplationum dignitati præbuerent. Operam autem nostram (si quid in eâ sit, quod juvet) in neutrà re malè collocatam censebimus. Aut enim Antiquitatem illustrabimus, aut res ipsas. Neque nescius esse possum, hæc rem ab alijs tentatam esse: sed tamen ut quod sentiam, eloquar,

eloquar, idque non fastidiosè, sed liberè, ejus decus & virtus
 ex bujuscmodi laboribus, licèt magnis & operosis, ferè perijt :
 dum homines rerum imperiti & non ultra Locos certos Commu-
 nes docti, Parabolarum sensus ad vulgaria quedam, & ge-
 neralia applicaverunt, atque earundem vim veram & pro-
 prietatem genuinam, ac indagationem altiore non at-
 tingerunt. Nos autem erimus (ni fallimur) in
 rebus vulgatis novi, & aperta &
 plana à tergo relinquentes,
 ad ulteriora, & no-
 biliora ten-
 demus.

DE

idque non sibi, sed liberis, qui deum & virtutem
 exspectant, laboribus, hinc magis & operibus, hinc perire
 non timemus, tamen impetis, non illa labor certos Communi
 non hosti, Parabolam sicut ad Bulgaria quodam, & ec-
 ce applicat, atque carum, tunc deum & pro-
 pteritatem gerunt, ac indignationem aliorum non
 timent. Nos autem erimus (ni fallimur) in
 rebus vulgariis, & aperta &
 plana & tergo respicienter, & ad
 ad illam, & non ad illam, &
 biliora ter-
 demum, & virtutem
 & magis, & operibus, hinc perire
 non timemus, tamen impetis, non illa labor certos Communi
 non hosti, Parabolam sicut ad Bulgaria quodam, & ec-
 ce applicat, atque carum, tunc deum & pro-
 pteritatem gerunt, ac indignationem aliorum non
 timent. Nos autem erimus (ni fallimur) in
 rebus vulgariis, & aperta &
 plana & tergo respicienter, & ad
 ad illam, & non ad illam, &
 biliora ter-
 demum, & virtutem

DE

& magis, & operibus, hinc perire
 non timemus, tamen impetis, non illa labor certos Communi
 non hosti, Parabolam sicut ad Bulgaria quodam, & ec-
 ce applicat, atque carum, tunc deum & pro-
 pteritatem gerunt, ac indignationem aliorum non
 timent. Nos autem erimus (ni fallimur) in
 rebus vulgariis, & aperta &
 plana & tergo respicienter, & ad
 ad illam, & non ad illam, &
 biliora ter-
 demum, & virtutem
 & magis, & operibus, hinc perire
 non timemus, tamen impetis, non illa labor certos Communi
 non hosti, Parabolam sicut ad Bulgaria quodam, & ec-
 ce applicat, atque carum, tunc deum & pro-
 pteritatem gerunt, ac indignationem aliorum non
 timent. Nos autem erimus (ni fallimur) in
 rebus vulgariis, & aperta &
 plana & tergo respicienter, & ad
 ad illam, & non ad illam, &
 biliora ter-
 demum, & virtutem

DE

SAPIENTIA VETERVM.

I. CASSANDRA Sive Parresia.

Arrant CASSANDRAM ab *Apolline* ad-
matam fuisse, atque variis artificiis ejus
desideria eluisse, spes nihilominus fovisse,
quousque donum Divinationis ab eo ex-
torisset; tum verò nactam quod ab initio
dissimulatione suâ quæsivisset, preces ejus
apertè rejecisse: Illum cum quod temerè
largitus erat nullo modo revocare posset,
& tamen vindictâ arderet, nec foeminae
callidae ludibrio esse vellet, muneri suo

poenam addidisse; ut illa quidem vera semper prædiceret, sed nemo
ei crederet; itaque vaticiniis ejus veritas affuit; fides defuit: quod
illa perpetuò experta est etiam in excidio Patriæ suæ, de quâ sæpius
monuerat, nemine auscultante, aut credente. Fabula de intempe-
stivâ, & inutili libertate consiliorum, & monitorum conficta videtur:
Qui enim ingenio sunt pervicaci & aspero, nec se *Apollini*, id est, Deo
Harmonia submittere volunt, ut rerum modos, & mensuras, sermo-
numque veluti tonos, acutos & graves, aurium etiam magis perita-
rum

rum & magis vulgarium differentias, tempora denique tum loquendum silendi ediscant & observent: licet sint prudentes & liberi, & consilia afferant sana & bona; nunquam tamen ferè suasu & impetu suo proficiunt, neque ad res tractandas efficaces sunt; sed potius exitium eis apud quos se ingerunt, maturant, & tum demum post calamitatem & eventum, ut vates & in longum prospicientes celebrantur. Atque hujus rei exemplum eminent in *M. Catone Uticensi*. Ille enim interitum Patriæ, & Tyrannidem primò ex conspiratione, deinde ex contentione *Cæsaris* cum *Pompeio* secutam, diu antè, tanquam è speculâ prævidit, & tanquam ex Oraculo prædixit, sed nil profecit interim, verum obfuit potius, & mala patriæ acceleravit. Id quod prudenter advertit, & eleganter describit *M. Cicero*, cum ad amicum ita scribat: *Cato optimè sentit, sed nocet interdum Reipublicæ: loquitur enim tanquam in Republicâ Platonis, non tanquam in face Romuli.*

II.

TYPHON, sive Rebellis.

Narrant Poetæ JUNONEM indignatam, quòd *Jupiter* PALLADEM ex sese, sine eâ peperisset, omnes Deos; atque Deas precibus fatigasse, ut ipsa etiam sine *Jove* partum ederet. Et postquam violentiæ, & importunitati ejus annuissent, terram illa concussit, ex quo motu TYPHON natus est, Monstrum ingens, & horrendum. Ille Serpenti veluti Nutritio datus est, ut ab eo aleretur. Nec mora, postquam adolevisset, quin bellum *Jovi* moveret. In eo conflictu *Jupiter* in potestatem *Gygantis* venit, qui illum in humeros sublatum in regionem remotam, & obscuram transportavit, & concisis nervis & manuum & pedum, & secum abreptis, mancum, & mutilatum reliquit. MERCURIUS autem nervos *Jovis* Typhoni suffuratus est, atque eos *Jovi* restituit: *Jupiter* confirmatus, Belluam rursus impetit; ac primùm fulmine vulneravit, ex cujus sanguine serpentes nati sunt. Tum demum ruentem, & fugientem (*Ætnam* super eum jaculatus) mole montis oppressit. Fabula de fortunâ Regum variâ & Rebellionibus, quæ in Monarchiis quandòq; evenire consueverunt, conficta est. Reges enim regnis suis, ut *Jupiter Junoni*, veluti Matrimonii vinculo juncti rectè censentur; sed accidit nonnunquam ut imperandi consuetudine depravati, & in Tyrannidem vergentes, omnia ad se trahant, & contempto Ordinum, & Senatus sui consensu, ex sese pariant: Id est, ex arbitrio proprio, & imperio mero cuncta administrant. Id populi agrè ferentes, & ipsi moliantur Caput aliquod rerum ex sese creare, & extollere. Ea res ex occultâ sollicitatione nobilium, & procerum ferè initia sumit, quibus conniventibus, tum populi suscitatio tentatur; ex quâ Tumor quidam rerum (per *Typhonis* infantiam significatus) sequitur. Atq; iste rerum status ab insitâ Plebis pravitate & naturâ malignâ (Serpente Regibus infestissimo) nutritur. Defectione autem viribus coalitâ, postremò res in apertam rebellio-

rebellionem erumpit; quæ quia infinita mala & regibus & populis infligit, sub dirâ illâ *Typhonis* effigie representatur, in quâ Centum Capita ob divisas potestates, Ora flammantia ob incendia, Anguium cingula ob pestilentias, (præsertim in obsidionibus) Manus ferreæ ob cædes, ungues Aquilini ob rapinas, Corpus plumis contactum ob perpetuos rumores, & nuncios & trepidationes, & hujusmodi. Atque interdum Rebelliones istæ, tam prævalidæ sunt, ut Reges cogantur, tanquam à Rebellibus transportati, relictis Regni sedibus & urbibus primariis, vires contrahere, & in remotam aliquam, & obscuram Provinciam ditionis suæ se recipere, Nervis & Pecuniarum, & Majestatis accisis: Sed tamen non ita multò post Fortunam prudenter tolerant, virtute & industriâ *Mercurii* nervos recipiunt, hoc est, affabiles facti, & per edicta prudentia & sermones benignos, reconciliatis subditorum animis & voluntatibus, tandem alacritatem ad impensas conferendas, & novum Auctoritatis vigorem excitant. Nihilominus prudentes, & cauti aleam fortunæ tentare plerunque nolunt, & à pugna abstinere, sed tamen operam dant, ut aliquo facinore memorabili existimationem Rebellium frangant. Quod si ex voto succedat, Illi vulneris accepti conscii, & rerum suarum trepidi, primò ad fractas & inanes minas veluti Serpentum sibilos se vertunt. Deinde rebus desperatis fugam capessunt. Atque tum demùm postquam ruerere incipiant, tutum est, & tempestivum Regibus, copiis & universâ mole regni tanquam *Ætnæ* Monte, eos persequi, & opprimere.

III.

CYCLOPES, sive Ministri Terroris.

Narrant CYCLOPES, ob feritatem & immanitatem primò à *Jove* in *Tartarum* detrusos, & perpetuò carceri adjudicatos fuisse: verùm postea *Tellus Jovi* persuasit, ei non abs re fore, si eos vinclis liberaret, & eorum operâ ad fulmina fabricanda uteretur. Quod & factum est, atque illi officiosi, & industrii fulmina atque alia terroris instrumenta assiduo opere & minaci strepitu fecerunt. Tempore autem labente evenit, ut *Jupiter Æsculapio Apollinis* filio succenseret, ob hominem medicinâ à morte excitatum; Iram autem tegens, (quia parùm justa indignandi causa suberat ob facinus pium, & celebre) CYCLOPES in eum secretò instigavit, qui nihil cunctati fulmine eum interemere: In cujus rei vindictam *Apollo Jove* non prohibente, sagittis eos confecit. Fabula ad Regum facta pertinere videtur. Illi enim Ministros sævos, & sanguinarios, & exactores primò suppliciiis afficiant, & à rebus summovent. Postea ex Concilio *Telluris*, id est, ignobili & parùm honorifico, prævalente utilitate eos rursus adhibent; sicubi aut executionum severitate, aut exactio-num acerbitate opus est. Illi naturâ truces, & ex priorè fortunâ exasperati, & satis sentientes, quid ab illis expectetur, miram diligentiam in hujusmodi rebus præstant; sed parùm cauti, & ad gratiam ineundam & aucupandam præcipites,

aliquando ex secretis Principum nutibus & incertis mandatis invidiosam aliquam executionem peragunt. Principes autem invidiam declinantes, & satis gnari huiusmodi instrumenta nunquam sibi defutura, eos destituunt; & propinquis & amicis eorum qui poenas subierant, atque horum delationibus & vindictæ & odio populari eos relinquunt, unde magno plausu, & prosperis in reges votis & acclamationibus, serò magis quàm immeritò pereunt.

IV.

NARCISVS, sive Philautia.

NARCISVS fuisse traditur formâ, & venustate mirabilis, sed suberat superbia ingens, & fastidium intolerandum. Itaque cum sibi placeret, alios despiceret, vitam egit solitariam in sylvis, & venationibus, cum paucis comitibus quibus ipse omnia erat. Affectabatur etiam eum ubique Nympha Echo. In hoc vitæ instituto fatale ei erat ad fontem quendam lymphidum venire, & iuxta eum sub æstum mediæ diei decumbere. Cum autem in aquâ Imaginem propriam aspexisset, in contemplationem sui, ac deinde in admirationem effusus, & raptus, nullo modo ab huiusmodi spectro, & simulacro distrahi poterat; sed perpetuò defixus, obtorpuit; ac tandem in florem nominis sui conversus est; qui Flos ineunte Vere se ostendit, & Dijs inferis, Plutoni, Proserpinæ & Eumenidibus sacer est. Fabula illorum & ingenia & fortunas repræsentare videtur, qui sive ob formam, sive ob aliquas alias dotes, quibus ab ipsâ naturâ, nullâ accedente industriâ propriâ ornati & insigniti sunt, effusè seipsum amant, & quasi depereunt. Cum hoc enim animi statu conjunctum fere est; ut non multum in publico, aut in rebus civilibus versentur; cum in eo vitæ genere necesse sit occurrere multos neglectus & vilipendia, quæ animos eorum deijcere & turbare possint. Itaque vitam plerunque degunt solitariam, & privatam, & umbratilem, cum perpauco comitum delectu, eoque ex ijs, qui illos magnopere colere, & admirari videntur, quique illis veluti Echo in omnibus dictis suis assentantur, & verborum obsequia præstant. Ex hac consuetudine depravatos, & inflatos, & tandem admiratione sui ipsius attonitos, mira occupat desidia & inertia, ut prorsus torpeant, & omni vigore, & alacritate destituantur. Eleganter autem sumitur Flos vernus ad huiusmodi ingeniorum similitudinem, cum illa ingenia sub initia sua floreant, & celebrentur, sed ætate confirmatâ expectationem de ijs conceptam destituant, & frustrentur. Eodem pertinet, quòd Flos ille Dijs inferis sacer sit; quia homines talis indolis ad omnia inutiles prorsus evadunt. Quicquid autem nullum ex se fructum edit, sed (veluti via navis in mari) transit, & labitur, id apud antiquos umbris, & Dijs inferis consecrari solebat.